

IOANNIS WOUWERI
DIES ÆSTIVA,
SIVE
DE VMBRA
PÆGNION.

Unà cum
IANI DOUSÆ F. in ean-
dem Declamatione.

*Editio postrema castigatior,
& adjectionibus in fine
locupletior.*

OXONII,
Excudebat G. TURNER Impensis
GUILIELMI WEBB.

CLD LDC XXXVI.

578
W91d

DISSEMINATION

DE AMBRA
REGIONE

LAND DONS E. M. M. S.
den Dons.

Edificiorum castellarum
et adificationum in
loca.

OXONIA
Excellens G. Turner impensis
Guillelmi West.

cl. lxxviii.

AMPLISS. ET CLARISS.

VIRO

D^o. HIERONYMO

VOEGLERO.

REIPUBLICÆ HAM-
BURGENSIS COS. DIGNISS:

D. D.

Ampliss. & Clariss. Consul.

SOCRATES, Deorum
hominumq; judicio
sapientissimus, inter
præcipua humanæ felicitatis
bona censere solebat amicos.
Verissimum hoc Oraculum
illi demùm experti sunt, quos
fati sui asperitas omnibus iis
bonis, quibus plebei animi
excitantur penitus spoliavit:

A 2

qui

883040

qui velut in hostili terra ex-
positi, solitudinem & con-
temptum ineptissimorum
tulerunt, & minimè morosi
omnibus sese submittere co-
acti sunt: quibus operosa æ-
tas inter obsequia ingenuo
indigna sine fructu periiit.
Nam & hoc genus infelici-
um inuentum, qui tam infe-
sto sidere nati, ut cùm omnia
fecissent, quâvis arte homi-
num animos sibi conciliare
conati, hoc unicum tamen
assequuti sint, ut decepti inter
adulantium greges, & falsâ
specie amantium soli relin-
querentur, & cùm res adver-
sæ & irriti labores miseros
deprehendissent tanquam in
vasta solitudine aliena auxi-
lia

lia frustra invocarent: recte
igitur ^a Alexander statuae ^{a Plutarchi}
^{Alexand.} Achillis coronam imposuit: non
quod Deorum sanguine na-
tus, aut fato Troiae editus, sed
quod Patroclo amico usus.
Hoc ille tot gentium victor
omnibus coronis augustius,
omnibus palmatis & trabeis
gloriosius judicabat, ipse om-
ni triumpho major. Etenim
si non utilitate, ut vulgus so-
let, amicitiam æstimemus,
sed vero usu & honesto ob-
lectamento, non video quid
magis afficiat, quam amicitia
fidelis & sine fuce officiosa.
Illa cogitationibus nostris
præparatum exhibet pectus,
in quo tuto deponere liceat,
quod penes te solum periisse

oportuit : illa facilem & ad
omnia honesta promptum
præbet animum ; simulque
conscientiam , quam non
magis verearis , quam tuam ;
imò frontem ; quæ nunquam
rubore suffundatur , nisi no-
stram verecundia pictam ,
senserit. Illa consilium du-
biis , solatium oppressis præ-
bet. Quòd si res adversæ , ut
nonnullis sapientum placu-
isse video , gemitu exoneran-
tur , & lacrumis paratis in
ostentationem doloris leni-
mentum inveniunt , vera a-
micitia dabit , qui ambitiosus
in planctus , qui lacrumas
dolenti commendabit , &
maerorem æmulatione juva-
bit. Sed imprimis fastidiosè
le-

legendi amici: & si honestam
& exoptatam omnino cap-
temus voluptatem, non satis
est, si fides & benevolentia
constet: hunc quæro cujus
ipse conspectus delectet; in
quo genium nostrum exol-
culamur; qui in ludicris &
seriis pari nobiscum volun-
tate concinit: unum animum
in duobus divisum velim:
rectè enim *Aristoteles* ami-
cum definebat *ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ ἑτέρου καὶ ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐν ἑτέρῳ*. Sed in tanta bono-
rum egestate difficile talenti
invenias: ideoque non sine
causa vehementer mihi gra-
tutor, quod cum amor virtu-
tis, & ingenii mei munera,
semper adeò & ubiq; inimi-
cos mihi pepererunt, sive hoc

optimis familiare, siue in eo
singularem sim fatis tibi tamen
amplissime. Cos: tantopere
imposuerunt, ut amatorem
invenirent. Neq; enim vul-
garis & ambitiosa humani-
tate compositus amor nos
conjunxit: sed sanctus ille &
sincerus, sine furo & fallaciis
integer. Quod si ea demum
amicitia firma & stabilis,
quam vera virtus & inteme-
rata fides aluit & excitavit:
certo omine eternam &
nunquam intermorigituram
hanc nostram precipio. Ad-
mirabiles enim virtutes tuas
vel renitentem hinc antorem
rapuerunt. Et ne praepeditum
affectu existimes, non pote-
rat nisi admiratione amor

excitari. Nulla autem nobis
admiratio, nisi solida & vera
virtute concitata. Hanc in te
amo, hanc admiror. Ne in-
vidiosè referam eximias animi
dotes, & rerum civilium in-
signem peritiam: orationem
comptam, & peculiari quâ-
dam promptitudine com-
mendandam. Quid loquar
virtutes leniores, specie blan-
das: gravitatem non austerâ,
non asperam severitatem: &
naturæ singularem gratiam
conciliandis hominum ani-
mis: morum summam dul-
cedinem, & æquâ sui æsti-
mationem. Quid deniq; re-
censeam labores varios, &
summa pericula, quæ pro
Republica sustinuisti: ac pro-

ximâ legatione ad *Hispania-*
rum Regem, cùm ex gravissi-
mo vulnere inter acerbos do-
lorum cruciatus de vita peri-
clitari cœperas : jam certus
ultimam necessitatē prope-
rantibus fatibus imminere : sanè
in eo discrimine constitutus,
ut invicto animo, quod *La-*
cones illi qui ad *Thermopylas*
cecidērunt, renunciari tuis
juberēs :

I. T. p. 501.

Dis hospes Troia, nos te hîc vidisse
jacentes,

Dum sanctis patriæ legibus obsequi-
mur.

Qui has virtutes tuas & me-
rita in rempublicam novit,
non temerè nec ludente for-
tuna ad summum honorum
fastigium te ascendisse judi-
cabit, iure tuo hoc postulare

po.

poteras, honore major, quē
mereri, quā obtinere ma-
luiti. Sed parcam detracto
vel te tibi ostendere: jam
enim facili verecundiæ tuæ
oneratus esse cæpi; & fallor
aut modestia stimulatus of-
ficio orationis meæ lubens
intercederes. Contemplatus
igitur hanc pulchritudinem,
& decoras virtutum effigies,
habet animus tuus cur sibi
placeat, & incredibili magni-
tudine sese erigat; famæ &
perennis gloriæ securus. Quæ
quidem vel invitum me fle-
ctere poterant, ut amicitiam
tuam ultrò quærerem, nec
impetu sed ratione sectarer.
Quod ut publico testimonio
omnibus innotesceret, &

posteritati constaret me vero
precio te aestimasse, ludicrum
hoc opus nomini tuo inscri-
bere volui. Quod tamen non
legitimum offero munus,
sed ejus obsidem: coronam
scilicet in gratiae tuae templo
dedico, ut in locum arescen-
tis te dignum munus substi-
tuatur. Hoc igitur, quae genii
tui facilitas, permiseris, VM-
BRA nostra clarissimi no-
minis tui splendore tantisper
illustrerur. Vale Amplis. &
Clariss. Cos. Ex arce Gottor-
piana V. Kal. Augusti CIO
IOCX.

T. Ioan. VVauwerus.

IOAN. WOVWERI

IN

PÆGNION DE UMBRA

PROLEGOMENA.

SI quis ex me quærat, quâ in re mortales potissimum hallucinantur: non verebor asserere inter præcipuos hominum errores; quod nunquam detracto velamento res ipsas æstiment, sed earum speciosa quadam simulachra quasi per caliginem intueantur. Ut ille scilicet in apologo canis umbram corpori præfert & imaginem ossa, quam ore tenebat, frustrâ capiat: ita pleriq; inania rerum simulachra, & falsas imagines pro rebus ipsis consecutur. Sanè quæcunq; mortales anxio votis & periculoso ambitu petunt, simulachra quadam & effigies, quas specie rerum ipsarum captant, & planè Ixionio amplexu assequuntur. Unde meritò sanctissimus Philosophie Aristes Platon, ^{a VII. de} gravissimè reprehendit, ^{R pub.} τὸς σχιμαχόντας πρὸς ἀληθείας, καὶ σασιδ' οὐ-
τας αἰὲν τὴν ἀρχὴν, ὡς μεγάλῳ πινὸς ἀγαθῷ
ἐν τῷ

ORT : eos qui de honore ut de umbra
contendant, turbasq; movent & tumultus
excitant de imperio & principatu
tanquam de ingenti aliquo bono. Verè
quidem de honore, ut de umbra certant.
Nam si verum amamus, & extinctâ
vulgi opinione apertis oculis rem con-
sideremus, quid aliud quaso honor &
magne potentia species, quam fallaces
epula & dulcia venena: quibus, tan-
quam Circao poculo ebris, occumbimus:
seu potius, ut in eadem versemur ima-
gine, quid aliud, inquam, in speciem
compositus iste splendor, quam fax in
voluta caligini, aut ignis inani stipulâ
incensus, mox largissimo deflagaturus
fumo. Nempe ut umbra incredibili
advolat velocitate, & ferruginea suo
peplo omnia obvolvit; sed eadem vel
levi corporis flexu perit nobis aut eva-
nescit, & quâ accesserat pernecitate,
aufugit: ita magni benores, quos ple-
rumq; ad indignos, sæpè ad flagitiosos
magnorum gratia, aut furor populi de-
ferre solet, subito adflunt, ingenti cir-
cumfusus splendore toti orbi exponunt,
illustres & conspicuus omnibus præ-
bent, usque adeò ut vel parentum vota
evocent, qui religiosâ oratione eandem
fora

fortunam suis petunt. Sed quo cape-
rant incremento desinunt, & celeri ve-
stigio sese proripiunt, fumum ex ful-
gore relinquentes. Irata enim muneribus
suis fastigiosa princeps, quæ ludi-
bunda contulerat jocosè repetit, & quæ
concesserat levitate aufert. Sane in
precipitio hæremus; decidendum est si
vacillare capimus. Ut enim umbra non
coërcetur, quibusvis illam compescere
aut includere repagulis coneris, sed
aëriâ suâ levitate facile elabitur: ita
honorum decora si fugere ceperunt, agrè
retinentur: animosè potius quod ille ad
fortunam: Honorem.

Laudo manentem: si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit.

Cùm igitur hoc visa genus errantem,
alligasset, in quo non tam res ipsas,
quam earum umbras & simulachra se-
ctamur, seriò indulgere libuit errori,
& effusissimo amplexu Umbram inva-
dere: ut verè & seriò ostenderem, meâ
sententiâ omnem ambitum præritum
animi malè affecti: omniâq; illa ad
quæ suspirant mortales, quæ magno an-
helitu prodigi anima petunt, fluxa, fal-
lacia, incerta, instar umbra festinatione
precipiti elabentia, & sapienti ne ex-
optanda

optanda quidem; insidias fraudesq;
fortuna, quibus in perniciem sectatores
suos precipitare solet. Hæc ratio me in-
duxit ad meditationem ludicram planè,
& incertis ocii. Unde apud morosos
istos & tristes pedagogos, alieni tem-
poris rigidissimos exactores, parata
mihi reprehensio, quasi hæc horas me-
lius perdere poteram. Certè de existi-
matione meâ periclitabor, si severos hos
patruos iudices feram: qui si in accu-
satione irati perseverent, respondebo
quòd olim Imperator Romanus: Ocii
sui rationem neminem reddere. Quasi
verò novum planè & inusitatum ani-
mos in ludum dare, & blandâ studio-
rum remissione sæpè componere. Sanè
gravissimi quiq; mortalium ludicris
& ridiculis ocium suum oblectarunt.
Socratem immixtum pueris ludenti-
um juvasse hilaritatem: & Cato-
nem nucibus lusisse: Scipionem verò
& Lælium ad Cæjetam conchas, a-
liæque id genus ejectamenta maris &
litorales quisquiliæ, quas fluctus quo-
tidie exspuere solent, legisse æqui cen-
sores accepimus. Longè profectò infra
conditionem suam descenderunt: tam
vilibus rebus dediti: & tamen quis
andeat

auderet in illis accusare inertiam, qui-
bus nihil vitio verti potest? quis rati-
onem temporis male collocati ab iis exi-
gere sustinebit, qui totius orbis elogio
industrii & strenui? Non decet pro-
fecto siue lufui siue commentationi mea
patrocinium, si ad exempla magno-
rum confugere velim. Platonem
angustioris sapientia magistrum ele-
gis, & quidem lascivus, in pueros *A-*
lexin & *Astera* lufisse magnis auto-
ribus proditum. Zeno rigidissima se-
cta pater conscripsit τὸν ἄλφω ἱερὸν
siue artem amandi: & maioribus
noti fuerunt Persai Philosophi dia-
logi collecti ex ejusdem Zenonis com-
mentariis, in quibus differebat de basiis:
quâ ratione somnus in convivii pel-
leretur, & quis usus formosorum.
Aristippus verò ad *Laida* meretri-
cem de usu speculi volumen composuit:
quamvis illum excusare poterit libe-
rior, & præpè dixerim, temulenta Phi-
losophia: quam etsi non susceperat
Phocion Peripateticus, tamen libro
quem inscripsit νέας ἀναδείας, me-
retricum historiam intexuit. Dig-
num omnino Philosophi supercilio ar-
gumentum. *Chrysippus* verò Stoicus

^a Diog.
Laert.

b Senec ep.
88.

c Sueton.
de claris
Grammat.

d Sueton.
Cland.

cccxi volumina in quibus Dialecti-
cam tradebat, reliquit. Nec minori
contentione in frivolis & inutilibus la-
boravit Didymus^b Grammaticus, qui
quatuor millia librorum composuit, in
quibus varias & recte consentibus rudi-
culas quaestiones proposuit: qualis illa:
ebriosior Anacreon an libidiniosior
vixisset: an Sappho se publice prosti-
tuisset. C. vero^c Melissus libros in-
eptiarum sive locorum jam annum a-
gens sexagesimum componere aggressus
est, eorumq; centum & quinquaginta
absolvit. Sane & principum Poeta-
rum Batrachomyomachian & Culi-
cem cum admiratione legimus. Et ne Phi-
losophos solam aut Grammaticos &
Poetas ad defensionem protraham, Ju-
lius Caesar, quo nemo ab orbe condito
occupatior, de analogia scripsit. Clau-
dius^d vero Caesar de tribus liberis vo-
lumen edidit. Quin & Marcus Var-
ro, summis in Repub. dignitatibus per-
functus, morosa & supervacua diligen-
tia complures libros reliquit: & inter
illos Satyras: *οὐκ ἀναγκαῖα*. Quid igitur
detrectamus eam insistere viam, quam
inoffenso pede tot praclari viri transse-
runt? Philosophi, Imperatores, Con-
sules

sules Romani, non tantum in supervacuis & ab usu recedentibus laborarunt: sed vili & infami argumento ingenium ostentare sustinuerunt. Sanè tolerabilius de Umbra commentabor, quam ingentia condam volumina, plena ambiguis cavillationibus & strophis sycophantarum. Miseret me Chryssippi, cum cogito, quanto animi tormento, quam assiduus vigiliis Sophisticen docuit. Dignum profectò opera precium, jejuno & irritò acumine famam pro pagasse: quo fortè hoc assequutus erat, ut argute imperitum captaret. At verò multitudo errantium non elevat delictum. Omnes igitur eadem obruit causa, omnes idem involvit error. Nempe hoc mernerant studia amœniora, ut tam difficiles & morosi essemus in levi peccato: praesertim cum ingenii amore nos deliquisse constet. Senatus P. R. Carneadem summis viribus contra justitiam differentem, audivit equo animo. Mirabantur quidem tam multa adversus justitiam veteratoriè dici potuisse: nec temerè tamen hominis ingenium sed Sophisticen damnabant. Declamatorum olim furor tam fecundus nugarum fuit, ut nihil meditarentur, quam

e Auctor
ad Hecn.

f Vide Sy-
necium
Dione.

g Vide I-
renæum l.
2. advers.
hæres.

h Plut. in
Rhet. in
Demosth.
i Sectis.
k Suidas.

quàm piratas cum catenis in littore
stantes, virgines in pestilentia immo-
landas, ^c encomia febris, hyemis, mus-
carum, aliq̃, his ineptiora : quibus
non tantum eloquentiam perdebant, sed
adolescentum animos ad magna sur-
gentes penitus concidebant. Nec ta-
men propterea pulsus orbe Romano, aut
soli in Scholis relictus sunt. Dionem
quoq̃ Pruseum non Sophistam, sed
Sophistam Philosophum ^c psittaci lau-
des composuisse tradit Philostratus :
nec propterea apud posteros gloria præ-
stantissimi ejus ingenii imminuta. Sed
omnino res abjectissima Umbra ; imò
ne inter res quidem censenda. At verò
^c Democritus & Epicurus ex Um-
bra, & Vacuo universi constitutionem
composuerunt : nec profectò Demo-
stheni pudori fuit mentionem ejus in-
serere in sanctissimo judicium collegio,
& in causa capitali præsidium ab um-
bra asini petere ; ne dicam omnes Phi-
losophos de asini umbrâ ^c contendere &
inter se dimicare, ut Lucianus ⁱ memo-
rie prodidit. ^k Archippus quoq̃ lau-
dem ingenii captavit ex opere quod de
asini umbrâ conscripsit. Si igitur sum-
mus Orator tanti aestimavit asini um-
bram,

bram, ut in re maximi momenti auxi-
lium ejus imploraret: si Philosophi de
eadem digladiantur, quid mihi promit-
tere non ausim, qui non de asini umbrâ,
sed præcipuo natura miraculo Vmbrâ
orationem institui. Sed in re parvâ
& exili, tantoperè immorandum non
erat. Enimverò in rebus exiguis &
contemptis, magna ingenia facile sese
ostendere possunt. Nisi me animus fal-
lit, pictores operosâ difficultate ima-
ginum extremitates, subtilitate sum-
mâ ad similitudinem præscindunt;
facili verò ductu eas lineas effingunt,
quæ vel fugientibus conspicuæ. Exi-
guum sanè opus, ingentis animi ty-
pum exprimere potest. Nemo paulò
peritior, quin præferat signum Phri-
diæ omnibus Mausoleis, & vastis
pyramidum substructionibus. Calli-
cratis famacelebrior, quòd formicas
aliâq; animalia tante tenuitatis fecit,
ut earum particula discerni non pos-
sent. Nymecides verò apud posteros
gloriâ inclitus, quòd quadrigas ekuri-
neas cum agitatore elaboravit, quam
alis suis musca absconderet. Pyrri-
cus autem summâ gloriam consequutus
est, quòd humilia sectatus, constringas,
obsonia,

l. Iuliam.
epist.

obsonia, asellos, aliaq; similia graphicè
exprimeret. ¹ Phidiam denique posteris
narrarunt non tantùm ingentes statua,
quas Olympiis aut Athenis confecit,
sed cicada & apicula, mirabili artifi-
cia sculpta. Adeò in tenui labor; at
tenuis non gloria. Quamquam satius
erat erudito silentio imperitiis occurre-
re: quod profectò fecissem, nisi veritus
taciturnitatem pro confessione criminis
exciperent. Aspersa macula eluenda
fuit; sed levi operâ, ne elaborata de-
fensio culpam auget. Diem verò æsti-
vum opusculum hoc inscripsi, nihil imi-
tatus aliorum ingenia, qui titulos ex-
quisitissimos libris suis, tanquam em-
blemata præfigere solent: sed ut candidè
facerer; & præ me ferrem paucis diebus
æstivis subito calore, & festinandi quâ-
dam voluptate, quod faciliè probabit,
aliud agenti excidisse; seu potiùs, ut
vera ratio inscriptionis constet, quòd
simile animalculis, quorum ab ortu in-
teritus incipit, nec ultra diem æstivum
vitam extendunt, ita ætatem non ferret
nec canesceret. Pansias pictor arti da-
turnus famam celeritatis, absolvit uno
die tabellam, quæ inde hemerios vo-
cata. Verè hæc tabella hemerios, in qua

non

non tam affectata, quàm sequuta cele-
ritatis gloria. Ab eadem causa maly-
ov. Lusimus enim ista non scripsimus:
nec tam ad Cleanthi quàm Aristippi
lucernam commentati sumus, ut vel
hinc constet, nullo genere me laureolam
ex mustaceo petere, & inanis gloriola
fumum ex fumo captare. Levis animi
censebat Cicero^m umbras falsæ gloriæ
consectari. Sanè non veram illam &
legitimam, sed inanem potiùs ex umbra
rumorem aucupabor. Unicum verò hoc
oro & obtestor, qui studiorum amanti-
tates amant & sectantur, ut si qui
navi sub hâc UMBRA, ne diligenti
nimis perspicacitate eos investigent,
sed equitate censentium ne-
buloso umbræ pallio obdu-
Eti delitescant.

^m Orat. in
Pison.

...atque ...
...
...
...

...
...
...
...

PAg. 1. lin. 23. perpetua p. 5. l. 1. reclinis. p. 49.
L. 12. apud p. 59. l. 25. tradidit. p. 119. l. 20.
molem.

...
...
...

...
...
...
...
...
...
...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

IOAN. WOVWERI

DIES ÆSTIVA

SIVE

DE UMBRA

PÆGNION.

CAPUT I.

Occasio dissertationis: *inducta varia
fictione poetica. Descriptione magni æ-
stus; amœnissimi loci: umbra fugientis
subinde, ac redeuntis. Explicatus Virgi-
lii locus: Propositum item operis argu-
mentum, & declarata instituti ratio.*

TOrrida perpetuis ardebat solibus æstus,
Æthiopsque nigras, Libyæque calami
arenas
Urebat radios jam cœli summa pererrans
Sol oculus mundi, tardi sub fide re canori.
Alma Ceres flavum caput exornata coronis
Lera suo p̄ssim vestibat munere campos.
Flora decus verum pictorato aurea pappo
Spargebat variis emblemata mille figuris.

Æstas, inquam, anni erat, & summa ac
penè perpetua cœli flagrantia: inde as-
siduis flammis adusta arva tristiori eni-
B tuerant

merant facie, & fata velut igneo deco-
cta fomite flavo nimis & penè arescen-
ti, ut ita dicam, erine passim appare-
bant. Jam limphæ quoque exili venulâ
per lapillos fluere cæperant: ipsaque
adeò flumina difficili & lento fluxu iter
explicabant, & quod ille ait,

— per notas ibant morientia ripas.

Animalia quoque fessa & torpore lan-
guida vix sese à terris suspendebant.
Nec homines quidem, etsi variis inte-
gumentis calorem propellerent, & no-
vis ingeniis in remedium laborarent,
vitæ æsum poterant, sed corpora so-
luta penitus diffuebant. Cum itaque
itadium gravissimi ardoris fallere qua-
rerem, concessi in amœnissimum lo-
cum,

Fraxinus, æstus ubi spargere cæperat umbras,
Et graciles summo nutabant vertice pinus,
Laurus buttigem tendebat brachia ramis,
Et fœque teves, & somno mollior aure
Arguro resonat stringebant murmure fluvius.
Aërie volucres iuxta carmine Nymphas
Laudabant Dryades, & rustroa numina Faunos.
Inter quas quædam philamela sub arboris umbra
Terri quæstus nesci mulcebat cantibus aures
Iucundò sive ciens tusus, propriumque salaci
Ingeminans nomen repetebat carmine Coctyx.
Lucidus irriguo per resqua virentia campi
Avibus anhelantes voluebat gurgite fluctus,

Illi dens

Illidens tacito limpharum verberare topfos,
 Cujus graminea cultam prope marginu oram
 Ludentes variis certabant floribus herbe.
 Quales Gargarei sub cistmate montis opaci
 Muscosos fundit vertex Idem ad amnes.
 Hic viola molles serpentibus oscula blandis
 Miste insertabant hedera, colocasia, citris.
 Nec variegatæ Leucoion usibus aptum,
 Nec Clytie Phœbi quæ florem inclinat ad ortus
 Exanimata caput, dominumque salutat euntem :
 Et passim roseo nati de sanguine flores
 Purpurea inscripti Telamoni nomina regi,
 Albæque pallidulis intexta papavera calthi.
 Talis nempe Iovi suffecit pabula campus
 Cum camuris hirtas adjunxit cornibus aures
 Inter Sidonius gaudens mugire juvencas.

Sed ne carmine quod sentio effingam
 cum, inquam, peto locum, in quo prata
 gramine induta, & florum purpurâ, tan-
 quam vermiculato emblemate picta,
 jucundissimâ luce, velut decenti risu,
 adspectus meos remunerabant. Arbores
 sparsim confitz, & frondium laxiores
 solutz comas gratissimam umbram pre-
 bebant : & ne quid deesset, errantes isti
 ramorum intextus omne genus alitum
 adduxerant, qui gratâ vernilitate, &
 fractâ quâdam dulcedine Nymphas si-
 as colebant. Inprimis philomela dulci
 gemitu Sithonium referebat facinus, &
 damnatos Terei amores cantu repe-
 bat :

bat : tanto tamque indefesso studio, ut alias volucres, quæ suavissimum carmen argutantur, ad certamen provocaret. Diceres aut Gratiarum hoc diuersorium, aut naturæ parentem invidiosè huc transtulisse ex Idæo vertice eundem locum, in quo *Phrygius* opilio inter æmulas formæ Deas sententiam precio libidinis vendidit. Non longè prope adiacentis devexa vallis ebullientes advertebam undas, quasi anxias quo cursum flecterent : quæ deinde erranti divisæ ambitu, querulo strepitu præterfluebant ; mox postquam sorores receperant undas in legitimum flumen emanabant ; cui innata virgulta miti aurâ spirantis *Favonis* leviter mota, tam suavi sono pertentatum mulcebant aëra, ut jurares canere *Sirenes*, aut olores prænuncium mortis suæ meditari melos. Tanta sanè loci pulchritudo, tam admiranda amœnitas, ut vel invitum ac renitentem attraheret. Nolui igitur mihi negare voluptatem, quam secessus iste suppeditabat. Nam ob arborum opacitatem & præterfluentis undæ, ut Poëtæ ludentes loquuntur, planctus, sedando æstui, & conciliando sopori blandum & appositum moveram. Cùm itaque reclinis,

elinis, & jam penè ad quietem compo-
 situs facilem somnum invitasset, toto
 coelo velut tenebris obducto nebuloso
 peplo suo involutum, tanquam brachiis
 plumâ mollioribus V M B R A me am-
 plexa est; adspirante subinde *Zephyro*;
 quasi nutus ejus sequutus obsequio a-
 desset. Neq enim continuo spiritu, sed
 leni & per intervalla redeunti aurâ las-
 eivens adspirabat; qualis illa mitis &
 grata, cum amorum devehit comita-
 tum. Dum hæc miror, penè me sensus
 reliquerant: tanta enim dulcedo atto-
 nitum invaserat, ut inter illustres ani-
 mas & celestium plenas splendidissimo
 candore circumfusus præclara ac tan-
 tum non divina contemplari mihi
 viderer; & jam humana contagionis,
 sive, ut *Platonici* loquuntur, alluvione
 materialis oblivio occuparet. Dulce
 mihi & jucundum ita petere, quod, si ha-
 euisset, pro manere excepissim. Sanè
 tum demum sapientum oraculis applau-
 dere ceppi, qui istiusmodi præmia mag-
 nis animis & Deo dignis promittant.
 Sed ne importunè philosophemur, &
 celestia indecore contrectemus, ma-
 lim dicere nonquam suaviorem egisse
 noctem in thoro Cupidinis *Psychen*.

*A*llestis fabellis nobilem, quam ego
istam lucem, quam me amplexu effusissi-
mo. Umbra dignata est: unde non mi-
noris desiderio amico hujus coelestem
& propè dixerim divinam faciem,
quam illa infelix fugientis mariti vul-
tum contueri gestiebam. Sed cum totam
animi aciem in eam convertere cepis-
sem, prævertit sensum meum divina;
præcipiti fugâ per ænis campos avola-
vit, & ad spectum nostro sese invidiosè
subduxit. Ego quantum visu poteram
fugientem prospiciens, quærere corpi
quod perierat, verâque voluptate tum-
demum me fraudatum sensi. Sed quâ
recesserat fugâ mox rediit.

Virgil. Æ-
neid. 1.

*E*t vera incessu patuit Dea.
*I*ncessu patuit Dea. Ex primo accos-
sum Umbra, qua simul atque se osten-
dit, adest. Neque enim sensum gradum
promouet. Virgilii versu adumbratum
ex Homeri 3. Iliados, ubi Achilles Nep-
tunum alloquitur tanquam hominem,
& incessu agnoscit Deum. Ita Iliad. N.
Deos facile incessu dignosci. Differre
igitur hunc Deorum incessum oportuit
ab humano, si ea dignoscebantur. Qualis
igitur ille incessus non incedunt dii pe-
dibus alternatim motis, ut homines, sed
simul

simul utroque pede moto gradum promouent. Hoc colligimus ex Heliodori Ethiop. qui describit statuas Deorum apud Aegyptios pedibus pariter iunctis, ut appareat ita illos pedes promovere. Atque is verus est sensus versus Virgiliani.

Hoc semel iterumque ingenti meo stupore fecit, & nebulosis subinde laciniis confusum implicuit. Subtracta enim & simul reddita imago errantes ludebat oculos, verebaturque aded quod recepissem, perderem. Cum vero subinde adhibesceret rediviva, & mox subterfugeret extincta, interrogare animum meum capi, an etiam amor Deas tangeret. Recedere enim videbatur, quasi amulos timeret complexus, aut divini vultus sui praedatores. Nec desisteat tamen redire momentaria, & furtivis subinde blandiri osculis. Inter haec animi suspensus, totiusque aded in perdita haerebam imagine, quam toties elusus, velut novam accensus libidine, affectabar, redeuntemque in osculum applicare, & amplexui jungere constitueram, sed irritum planè conatu. Humanos enim fastidiebat Dea complexus, & à blanditiis meis meritò se rejiciebat. Non com-

pressi igitur diutius vocem, sed religio-
so murmure, Diva virgo, inquam, sive
tu Dea, sive Dearum amula, regina in-
ferni, mimica lucis, permitte contem-
plemur cœlestis istius vultus tui pul-
chritudinem. Non planè profanus ad
hæc sacra accedō: quod si de Majestate
nominis tui nostra aliquid deterat in-
scitia, ignosce quæ pro propitia: sedula
atque officiosa hoc fiet injuria, & quo
facilius remuentem flecterem, ita versu
apprecabar:

*Nymphæ, soporifera seu tu Dea nuptia nollis,
Seu sis illius amula, sive comes,*

*Quæ Phlegæthontei furva Plutonis in aula
Tardareæ stetit regia sceptræ domus,*

*Quæ nusquam stabilis, nullâ regione moraria,
Nunc habitas manes Elysiumque nemus:*

*Tam superas alii penetrans pernicibus oras,
In variis mundi diceris esse locis:*

*Detoge cœlestes tenebris, Dea, detege vultus,
Abdita contempler numinis ora tui.*

*Non ego Diva, tuas accedo profanus ad oras,
Orgia polluta non ego mente colo.*

*Si mea deminuat tamen ignorantia quicquam
Nominis augustæ de gravitate tui:*

*Non violet studiosa tuas injuria laudes,
Quæ specimen doctæ, sedulitatis habet.*

*Vix dum finieram, & repentè, velut
ecelo nubibus obducto, Umbra tota re-
soluta velo suo latissimè expanso me
obvolvitur.*

obvolvitur. Pœnitebat jam fugam, & quasi
 prehendi gestiret, fixa consistebat. At
 verò postquam diutius tenebroso hæc
 firmate opertus oblixissem, serò intel-
 lexi spectari quidem divinos istos vul-
 tus, comprehendere autem non posse.
 Damuabam itaq; inconsultas preces &
 temeraria vota, quodq; solum poteram,
 sectæ nostræ familiares advocabam ar-
 tes. Solet enim divina illa *Platonica* fa-
 milia, cui soli contingit, sacrorum stu-
 dio, ritè nōsse arcana religionum, &
 potestates humanarum, hymnos condere
 cœlestium honori; eorūque laudes
 latè & sanctè oratione complecti; si-
 mili majorum æmulatione hæc quoque
 à nobis prodita & Vimbæ consecrata.
 Sed ut ipsum mundi opificem silendo
 rectè enunciamus, & ignorando sci-
 mus: ita plurima rerum naturæ abdi-
 ta & remota, nec cogitatione compre-
 hensa, nec voce edita, quæ ratione in
 hoc ipso naturæ miraculo non pauca si-
 lentio transmissa, quæ obducta igno-
 rantia sparsis sub Vimbæ recondita
 magnis ingeniis revelata. Ego qui-
 dem abundè meâ sententiâ argumen-
 tum implebo, si naturam & admirandas
 ejus proprietates, si vim & potentiam,

pressi igitur diutius vocem, sed religio-
so murmure, Diva virgo, inquam, five
tu Dea, five Dearum æmula, regina in-
ferni, mimica lucis, permittite contem-
plemur coelestis istius vultus tui pul-
chritudinem. Non planè profanus ad
hæc sacra acced?: quod si de Majestate
nominis tui nostra aliquid deterat in-
scitia, ignosce quæsto propitia: sedula
atque officiosa hoc fiet injuria, & quo
facilius rennientem flecterem, ita versu
apprecabar:

*Nympha, soporifera seu tu Dea nuncia noctis,
Seu sis illius æmula, five comes,
Quæ Phlegæthontei furva Plutonis in aula
Tartaræa flectis regia scriptæ domus,
Quæ nusquam stabili, nullâ regione moraria,
Nunc habitas manes Elysiumque nemus:
Jam superas alii penetrans pernicibus oras,
In variis mundi laceris esse locis:
Detegite celestes tenebris, Dea, detege vultus,
Abdita contempler numinis ora, tui.
Non ego Diva, tuas accedo profanus ad oras,
Orgia polluta non ego mente colo.
Si mea deminuat tamen ignorantia quicquam
Nominis augusta de gravitate tui:
Non violet studiosa tuas injuria laudes,
Quæ specimen doctæ, secularis habet.*

*Vix dum finieram, & repentè, velut
ecelo nubibus obducto, Umbra tota re-
soluta velo suo latissimè expanso me
obvolvitur.*

obvolvitur. Posnitebar jam fuga, & quasi
 prehendi gestiret, sed consistebat. At
 verò postquam danius tenebroso hinc
 firmate opertus oblatussem, serò intel-
 lexi spectari quidem divinos istos vul-
 tus, comprehendere autem non posse.
 Damnabam itaq; inconsultas preces &
 temeraria vota, quodq; solum poteram,
 sectæ nostræ familiares advocabam ar-
 tes. Solet enim divina illa *Placuit* fa-
 milia, cui soli contingit, sacrorum li-
 dio, ritè nōsse arcana religionum, &
 potestates humanam, hymnos condere
 coelestium honori; eorūque laudes
 latè & sanctè oratione complecti; si-
 mili majorum æmulatione hæc quoque
 à nobis prodita & Umbra consecrata.
 Sed ut ipsum mundi opificem silendo
 rectè enunciamus, & ignorando sci-
 mus: ita plurima rerum naturæ abdi-
 ta & remota, nec cogitatione compre-
 hensa, nec voce edita, quæ ratione in
 hoc ipso naturæ miraculo non pauca si-
 lentio transcurra, quæ obducta igno-
 rantia spariis sub Umbra recondita
 magnis ingeniis revelata. Ego qui-
 dem abundè meâ sententiâ argumen-
 tum implebo, si naturam & admirandas
 ejus proprietates, si vim & potentiam,

solertiāque & ingenium, ac praeclara
ejus beneficia depulsa umbrosa caligi-
ne in lucem protraxerit.

CAPUT II.

*Umbra definita & divisa. Quā rati-
one gignatur prodicimus. Substantia
Umbra vindicata.*

ET ne longius, à meta aberremus;
Umbrae definitio locum five spaci-
um interjectū alicujus corporis lumine
privatum. *Latret in aërem lumine cas-*

2 Tablā.

sum. Nam nihil esse potest, inquit, aliud in se lumine
cassus.

Aer, id quod nos umbram perhibere solemus.

Idem ille quā ratione gignatur, his
versibus prodidit.

Nimirum quia terra, loci ex ordine certis.

Lumine privatur Solis, quacumque meantes

Officinas: repletur item, quod liquimus ejus.

Propterea fit, uti videatur quae fuit umbra,

Corporis, e regione eadem nas usque sequuta.

Semper enim nova se radiorum lumina fundunt;

Præterque disperunt, quæ hanc tenem lana tra-

hantur.

Propterea facile & spoliatur in parte terra,

Et repletur item, nigrasque sibi ab his umbras.

Umbra igitur existit, quare corpus
opacum lucido obicitur, propter cuius

inter.

interpositionem directo transitu lumine
 ne privatur. Sed ne præstantiam umbræ
 incitiâ nostrâ imminuamus, aut digni-
 tatis suæ deturbatâ folio planè obsor-
 deat, quasi res sit levissima, imò nihili
 & abjectâ, aëri fugienti similis, advo-
 candum Philosophiæ subsidium, cujus
 assertione constat, nullam oriri umbram
 sine luce. Unde plerique Poëtarum,
 Philosophiæ flumine inundati, non sim-
 plicem lucis privationem eam existi-
 mârunt, sed suâ quodammodo substan-
 tiâ consistere: quam sententiam am-
 plexus est Proclus in Platonicis. Neque
 enim subsistit umbra sine aliqua essen-
 tia, imperfecta quidem, sed qualem il-
 lam recepit à luminoso corpore, cujus
 est umbra: at quatenus illam partem cor-
 pus opacum, nulla tantâ privatio
 Definant igitur maledicere & compe-
 cant stultiloquentiam imperiti, qui sub-
 stantiam umbræ malitiosè eripiebant.
 Aliæ verò umbrarum rectæ: aliæ versæ:
 quarum illæ projiciuntur in planum
 horizontis ab umbroso corpore ad an-
 gulos rectos finitori insidente: hæc
 verò à gnomonibus, qui soli obvertun-
 tur, & ad planum circuli verticalis an-
 gulos rectos constituunt. Sed ne in-
 erudito

b Lib. de
 eternitate
 mundi.
 Proclus
 argumenta
 refutat
 Pererius
 Physices:
 lib 4.

emdito hoc campo latius evagemur,
angustius curriculum mihi ipsi descri-
bam necesse est. Hæc enim de umbris
ociosè inquirentibus relinquenda sunt:
nos aliam instituti viam insistimus.

Cap. III.

*Commendata Umbra nobilitas ab an-
tiquitate. Ante conditum Orbem Um-
bra. Nox ante diem exitit. Eadem
fons omnium rerum. Obstetrix Deo-
rum. Umbra tempore prior. Patria
Umbra, spaciæ universi. Nobilitas
alieno suspensâ suffragio: nec vera ex-
illa laus ducenda.*

Quod si in contemplatione Umbre
etiam illa sectemur, quæ populari
sive opinione, sive errore plausum in-
venerunt, de ejus nobilitate disputan-
dum erit. Quamquam alia suppetant
quibus Divæ nostræ illustre nomen com-
mendemus, & gloriam ejus augeamus;
hæc vero laus nobilitatis honori ejus
nequicquam confert, quæ scilicet in
aliena potestate, & plerunque falsâ o-
pinione sita est. Sed ut mitis est Dea &
lenis, non provocabimus Umbrae iram,
si homines humanis oculis, atque adeo
mortalibus

mortali censuram capiamus. Summam autem nobilitatem vulgaris opinio illam statuit, quæ quantum memoria repeti potest, supra infinita sæcula nota fuit; per longas & nunquam intercisas, deducta stemmatum flexuras. Vnde & gloriosissimæ gentes de antiquitate inter se contenderunt; quarum aliæ, ut maiorem ostentarent nobilitatem, originem suam fabulis obscurarunt, quo ignorantia rudioribus antiquiorem persuaderet: aliæ absurda quæq; & à veritate abhorrentia commenta prodiderunt: aliæ denique perversa morositate prohibuerunt vulgari initia, ne horribile secretum prolatum in vulgus dedecus posteritate pareret. Si hoc errore ducamur, nobilissimum genus umbræ probabo: neque enim verebor asserere umbræ originem ipsius mundi natalibus longè vetustiorē. Nam fide veteris Theologiæ constat, antequam hæc aurea cœli laquearia suspensa, & inter se pugnancia concordi quâdam pace officiis suis alligata, unum quendam naturæ fuisse vultum, confusamque rerum molem, & iners sine opere pondus: longè tunc sparsam noctem ferrugineo peplo cuncta hæc obumbrasse.

a Vide Ire-
neum l. 2.

b Diog.
Laert.

c Higinus
in fab.

d Proclus
in Timæ-
um Pla-
tonis.

brasse. a Antiphanes Comicus in The-
ogonia tradit: Chaos ex nocte & silentio
genitum. Unde & noctem diē priorem
Orphei Theologia, & Thales b scitum
docuit; ac c fontem rerum omnium
atq; adeo d Deorum obstetricem non-
nulli veterum eam memorant. Post-
quam verò rudis illa rerum facies dis-
creta munere mirioris naturæ, noctem
terræ umbram didicimus. Non ineptè
autem censeas, cum indigesta illa con-
geries tenebris undiquaque circum-
mixta, noctem fuisse aliarum rerum um-
bram. Neque enim temerè & passim
sine aliqua causa tenebras istas, sed alio-
rum interpositione corporum existisse
putarim. At profectò frustra de ejus
nobilitate disputamus, quæ nata fuit, si
tamen ortum habet; antequam ulla de
nobilitate opinio invaluisset. Etenim
temporum mensuras iis constitui spa-
ciis quæ coelorum chorus certis & or-
dinatis reversionibus per mundi vias
conficit, sapientum e solertia compre-
hendit. At verò priusquam stellarum
isti ocelli lucē fidereā ardere ceperunt,
& ex præscripto ordinis naturæ itinera
sua expedire, jam umbra latè occupā-
bat. Quæ igitur ratione laborabimus in
eruyendo

e Plato in
Timæo.

eruendo tempore ortus umbræ, quæ
fuit antequam temporum numeri inve-
niri aut comprehendi poterunt. Ideo-
que nec de parentibus illius anxie in-
quirendum, aut quam ingenio prodita
sanguine præposterâ diligentia inda-
gandum: religioso potius silentio hæc
præcipitia transcamus, nec illicitâ cu-
riositate, ultra quam concessum est, in
eius natales inquiramus: satis superq;
sapientes si hoc ipso, quod existit, or-
tum ipsius involvamus: & quemadmo-
dum *Plato* de eleganti ac perfecta isto
mundi corpore,

*Nullam ejus exordium, quia scilicet
semper fuit.*

Eadem ratione nec locum qui nascentem
excepit prodimus. Quibus illam
quæ so alligamus terris, quæ totius anni
versum metata hospitium? quibus limiti-
bus ejus natales includamus, quæ totum
orbem libero transgressu occupavit?
Quamquam hæc ipsa fortuita & alieno
suspensa suffragio ne in homine quidem
contemplando æstimarem: etsi cor-
ruptâ opinione fœcata ista & adscititia
tanquam propria suscepimus, cum ta-
men aut parta parentibus, aut fortunæ
jocantis munere collata, planè aliena
sint

sint, & sæpè quasi lacinia sordibus ob-
velandis circumjecta. Nempe ut foeda
corpora porriginè & ulceribus depasta
scabiem suam splendidissimis tegunt
fasciis; ita sæpè gravissima vitia & for-
des infandas abscondi istis videmus.
Hostia publicarum libidinum, prolig-
bula matronas habitu mentiantur. Mi-
rentur jam adventitia ista in speciem
obducta nequitiam involvere. Rectius
in Philocteta suo *Astius* Poëta *Ulixem*
laudaturus: *Inslytiam, ait, parva præ-*
dicta patria, sed nomine celebris clarèq;
potentem pectore Dardania gravem
altorem Laertiadem. Digna laudat in
Ulixè præmiserat, propria *Ulixi*: à
quibus nihil *Laertes* præcerperet; tan-
dem verò patrem memorat, qui nequic-
quam ejus gloriæ confert, nisi quod *U-*
lixen genuisset. Simili modo *Vmbra*
commendamus, nihil in ea suspicientes
alieni, suis illam æstimemus virtutibus,
suis dotibus censamus.

CAP. IV.

Laudes Umbra à natura ejus & proprietate. Nata simul & perfecta. Forma Umbra. Duo precipui colores. Elegantia forma, discrepantia opinionum dubia. Alia proprietates Umbra. Stupenda ejus agilitas & velocitas. Thaleti mens omnium velocissimum. Umbra celerior fertur motu, quàm ipse Sol.

Consideranti itaq; mihi, & animo crepetenti coelestem naturam Umbrae, ejusq; proprietates, illud in primis occurrit admirandum, quod excepta lege, quam natura omnibus ferè rebus posuit, ut certa sint cujusq; primordia, quibus incipiant; certi progressus, quibus ad maturitatem deducantur: illa simul atque nata, perfecta & undiquaq; absoluta. Nulla ejus partui advocata. Levana; non Lucina, non Dii invocati. Nixii. Nullos transcendit infantia aut pueritiae gradus, nullis subinde prodeuntibus annis, ad perfectam aetatem pervenit; sed statim ab ipsis natalibus plenae maturitatis fuit. Prodigiosum memorant *Minervae* ortum, quae aperto *Jovis* capite ex ejus cerebro armata clypeo

peo & cuspide virago profiliit: Relinquamus ista autoribus suis, quibus ingeniosa semper qualibet fingendi libido; verius sanè de umbra dixeris: illam statim atque hæ rerum moles editæ, expanso fuligineo peplo omnia complexam obumbrasse. Quod si & formæ munera spectemus, nec illa quidem desunt. Nam cum initio nascentis mundi præcipuos duos colores natura constituisset; quorum ille diei; hic noctis: postremum sibi adscivit Umbra, eoque enituit

Phæbo pulchrior, & sorore Phæbi.

quo & populos sub alieno, ut ita dicam, ætulo latè sparsos, & interjectu dissidentis Oceani à nostro orbe divulsos effinxit. Atque ut nobis gratia decoris & elegantia formæ in candore, ita illis in nigredine: eaque ratione diversa consentium suffragiis, quæ opinio discrepans, suscitatur calculus formæ suspensus, & hætenus quis pulchrior nemo definire ausus: nisi potius *Narcissus* quamur iudicium, qui captus amore Umbræ, vel solâ morte illam complexus est; unde revocatus in florem etiamnum vivit. Quanquam illud majori animos contemplantium admiratione incendit, quod subinde rediviva perpetuam

tuam degat ætatem, tamdiu futura, quamdiu hæc universi machina præscriptum naturæ consilio servabit ordinem. Mirabile dictu, vires ab hoste sumit, quibusque vitam ademit eandem excitant, & quasi animant. Nullas ætatem induit vires, nec pueritiæ nec senectutis imbecillitatem sentit, semper adeo ejusdem habitudinis atque roboris. Inviolata illi valetudo, nihilque adeo quod corrumpere eam aut labefactare possit: etsi inimica naturæ suæ quamplurima experiatur. Quid incredibilem referam Umbrae agilitatem, quam excitatâ promptitudine gestus flexusque nostros atque adeo omnis generis schemata imitetur? Quid summam velocitatem? cunctis corporibus jam propè sita subhæret, jam longo disjuncta intervallo nihilominus corporibus adhsistit. Illa fugientes cervos & aves præsidio penarum altissimè evertex attingit: quin & per immensos Oceanicos campos, sive remigio sive ferentibus actas ventis naves assequitur. Parva loquor. *Parthorum* jacula, aut si quæ alia ingenti emissâ celeritate consequitur, & apprehendit: inde manifestus *Thaletis* a *Diog. Laert.* error, qui velocissimum omnium rerum statuebat

statuebat mentem. Δὲ γὰρ τὸ δὲ πρῶτον,
inquit, nemp̃ quia per universum dis-
currit. At verò quid illa simile habet
umbra, & quid contra hanc posset, quæ
oculor̃ Euro, incredibili pernecitate
cuncta affequitur & contingit. Solisq̃
ipsius altitudinem & velocitatem, æ-
mulâ celeritate imitatur & pari curri-
culo circumvolvitur. Imò verò ne
quid dissimulem, celeriori motu solem
præcurrit. Movetur enim Umbra ad
motum solis primum, sive communem
magis quàm proprium: ideòq; velocior
illius est motus quàm Solis.

B Cleome-
des Me-
teor. 1.

CAP. V.

Vis & potentia Umbra. Ad Mercurii
stellam pertingit. Venus & Mercurius
satellites Solis. Certa ipsis meta, quas
relictò sole non transseunt. Globus solis
major terra, ne luna aliâque sidera luce
suâ priventur. Triplici progressu ince-
dit luna, ut umbra incursus declinet;
inde Trivia. Petronius illustratus. Luna
multiplici diverticulo vim umbra evi-
tare non potest. Eclipsis Lunaris quo-
modo contingat.

Nemo, ut arbitror, tam obtusa
mentis, aut penitus divinorum ig-
narus,

natus, quin hæc cum stupore recolat, &
 Vmbra[m] tanquam præcipuum naturæ
 miraculum adoret. Vt autem institutum
 pertexamus, vis ejus & potentia in me-
 dium protrahenda, quæ tam immensa
 est, ut per singulas ferè totius universi
 partes sparsa sit, nihilque adeò in tota
 rerum natura, quin illam sentiat præ-
 sentem: ideòque quod *Stoici* de Deo,
 qui vim suæ majestatis singulis insinuat,
 & continuo, ut ita dicam, attactu in om-
 nibus operatur: *Omnia plena Deo* ap-
 positè de Vmbra dixerim. Nā etsi con-
 silio naturæ partitè singulorum vices vi-
 deantur, & umbra, quasi ex sorte, tene-
 brarum contigisse regnum: tamen tanta
 ejus potētia includi sese hisce terminis
 passa non est, transiit præfinitos limi-
 tes, & vim suam ad solis usque vias, &
 a *Cæli cavernas aureas* extendit. Nam ad *Mercurii* usq; glo-
 bum eam transcendere inter eruditos
 constat: qui raptim ut insultus ejus sive
 eluderet, sive furtivo flexu declinaret,
 nunquam à sole discedit, nec unquam
 illi, sicuti nec *Venus* ex diametro oppo-
 nitur. Atque ideò cum nunquam à sole
 digrediantur, ejus satellites dicun-
 tur. Certas enim metas habent, ultra
 quas

a Verr.

b Cic 2. de
 natura
 Deor.
 Mercuri-
 um plus u-
 nius; neque
 Venerem
 plus duorū
 signorum
 intervallo
 à Sole dis-
 cedere.

quas à sole non discedunt. *b* Venit
 citra quinquagesimum, *Mercurius* citra
 trigessimū gradum solem comitantur.
 Et sanè prudenti in primis consilio, re-
 tam naturæ parens, orbem Solis in hoc
 mundi clypeo magnum & spaciosum
 constituit. Nisi enim ingenti amplitudi-
 nis spatio terram excederet, Luna noctis
 decus exili omnino luce præmicaret;
 aut planè omni fulgore destitueretur.
 Quinimò limbus iste præcinctus duo-
 decim signis sideres face incensis, atq;
 adeo cœli isthæ templa variato astro-
 rum exornata calamine, non spargerent
 almam hanc lucem, torvo quodam de-
 core gratiorem, sed quotidie varios la-
 bores & defectus paterentur.

Tanta igitur, tamque immensa tumbæ
 potestas, ut singulari providentiâ na-
 tura eam coecere coacta sit, & certis
 carceribus definire, ne severa hæc lu-
 minis gratia, quibus pietis noctibus tot
 fiderum faces contemplantium hilarita-
 tem juvant, mando periret. Cum verò
 Luna creata sit decus noctis, & in reme-
 dium tenebrarum à natura data, iratior
 Umbra quasi præfixos limites transiliis-
 set, & extra territorium imperium ex-
 erceret in ipsius regnum venire ausa,
 illam

illam potissimum aggredi eiq; insidiari conata est.

Verita autem Vmbra Luna, mirificè adversus illius impetum sese muniit, & peritiâ planè gladiatoria, obliquo & flexuoso incessu insultis ipsius fallere adnititur, paulumque relictâ Solis orbitâ, jam ad boreales Zodiaci partes,

c De Deo Socrat.

jam in austrum divertit, & præter consuetos illos duos motus, in latitudinem

d 6 Delin- gua Latin.

quoque progreditur: unde c *Apuleio*

c Esti om- nes ferè

multivaga, & veteribus *Trivia* dicta,

antiqui a- lias ratio-

hac enim d *Varonis* verba: e *Trivis*

nes cur

Diana dicta est, quod in trivio ponitur

Trivia di- fla, addu- cant. Vide

fere in oppidis *Gracie*: vel quod *Luna*

Proclum in

dicatur esse, qua in cælo tribus viis mo-

Cratylum

vetur in altitudinem, latitudinem, lon-

Platonis.

gitudinem: quo fortassis alludit f *Pe-*

Scholiast.

tronius Arbiter:

Aristoph.

Triplici vides ut ortu

item The-

Trivia rotetur ignis.

ocriti. Por-

Quod nisi hac ratione cursus suos ex-

phyr apud

plicaret; sapius illi laborandum esset, frequenterque defectu, ingens horror

Euseb. præ-

gentibus incutereur: hoc saltem asse-

part. E- vang. l. 4.

cuta est obliquo isto progressu, ut non

extremo.

nisi omnino intercedente quinto mense

f Apud

lumine privetur. Ita enim in latitudi-

Terentian.

nem progressa, umbram terræ secunda

de meiriu.

evitat.

evitat. Nam ab Ecliptica quinque gradibus utrinque secedere potest, & hoc modo umbram facillè declinare. Atque hæc vera est ratio cur singulis mensibus Luna in oppositione non deficiat. Et si autem in laborioso hoc itinere & multiplici diverticulo Vmbra incursum evitare conetur, fugere quidem illam, et fugere tamen non potest. Nam terra in medio collocata, umbræ suæ cuspidem ultra Lunam pertingit. Deprehensa igitur in signorum articulis, sive, intra dimidium umbræ extensæ spacium aliquam multis horis viduata luce obscuratur. Quam ineluctabilem necessitatem cum sibi impositam cerneret, quo citius elaboretur, & ereptum fulgorem recuperaret, ita se composuit ut in oppositione altissimum obtineat locum, & velocissimo feratur cursu.

CAP. VI.

Potentia Vmbra in moderandis hominum, gentium, rerumque facis. Antiscia. Magna illorum vis & utilitas in colligendis fatorum vis.

QVanquam nec contenta quidem Vmbra insidiari præcipus mundi corporo.

corporibus, eorūque non tam amu-
 lari potestatem, quam debilitare, in
 ipso cœlo temperare hominum fata vi-
 detur: quid cuique prosperum, quid
 lethale, arbitrata suo dispensat, qua-
 lem quisque sortem cœlestium benigni-
 tate obtineat, nutu ipsius disponitur,
 lætitiæ mœrorisque causæ singulis ab
 eadem promanant. Enimvero si recipi-
 amus auctoritatem illorum, qui inex-
 plebili studio contemplandi è terreno
 hoc domicilio ad superum sedes emi-
 grârunt, fata mortalium exploratione
 acuminis in cœli plagis, inter radiantes,
 ut *Plato* loquitur, Deos, scrutari maxi-
 mam vim Vmbrae in moderandis ho-
 minum fortunis statuamus omnino o-
 portet.

Solem enim & Lunam, præcipua cœli
 lumina, imperium in nos exercere in-
 ter eruditos convenit: ideoque simili
 modo nos adfici & paria cum illis pati
 dispendia, paria sentire detrimenta ne-
 cesse est. Illud verò tum demum in-
 telligimus, cum interventu umbræ defi-
 ciunt & lumen amittunt. Istiusmodi
 igitur labores sive deliquia nascenti in-
 gens malum portendunt: & illud qui-
 dem gravissimum, cum in cardinibus

C

fiunt:

a Ptolime-
us, sentent.
2496.

funt: quorum perniciosissima, quæ in angulo geniturae in locis scilicet natiuitatis; & vehementiora sanè quæ in cardinibus contingunt, oportet, cum prima sint mundi loca in quibus Planete praesides imperiam exercent.

Infortunii vero quod natum persequitur asperitas, ratione defectus & constitutione locorum coelestium, in quibus contingunt, colligenda est: grauior sanè & infestior si longiores fuerint eclipses. Quod si defectus in signo ascendenti in alicuius genitura; mala corporis atque adeo vitae portendit: si vero in angulo mediæ cœli; prænunciat ignominiam, aliaque dignitatum detrimenta, quibus potentiorum ira deservire solet. At vero si in illo signo defectus contingat, quod inum in natiuitate, timenda est iactura patrimonii, aliaque id genus damna. Et ne errore seducamur, non tantum ad privatam fortunam hæc pertinent: gentes ipsas & populos late sparsos, potentissimas urbes, & magna imperia petunt: calamitates publicas, strages populorum, excidia & ruinas magnarum civitatum, & conversiones rerum publicarum minantur, imò inducunt: quæ tamen quibus regio

regionibus aut gentibus, quibus potissimum imminet imperiis climata five declinationes mundi ostendunt, ut observatione peritorum constat. Et ne planè inopinantes gravissima hæc mala opprimant, & tanquam in tenebris ad illa majori damno offendamus, sed prævisa consilio evitemus, benignior concessit Umbra. Nam ex defectus spacio, mensem & diem infortunii colligere docuit eruditos. Et Solaris quidem eclipsis horæ, annos notant quo scilicet spacio cursum suum conficit. Lunæ verò eclipsis horæ singulos menses indicant. Dies verò eorumque certum numerum, horæ & minutæ illarum partes prænunciant. Magnam præterea vim & propè incredibilem usum Antisciorum in colligendis factorum viis, periti & istarum artium prodiderunt. ^{b' Firmicus Mathes. lib. 2.} Sæpè enim in constituenda genitura stellæ mutuo radiorum reflexu sese non contingunt, siue, ut illi loquuntur, sese non adspiciunt: inde plurimi effectus siderum, & infinitæ eorum significationes penitus involutæ latent, unde gravissimi nascuntur errores & incerta futuri præsagia. Confugiendam igitur ad antiscia, & indagandum an per antiscium

tiscium sociata illuminatione componantur: quem si ea specie sparserunt, ut trigona, quadrata, vel hexagona irradiatione jungantur, eadem decreta stellarum, quę in simplici constitutione: unde facile curiosa inveniet diligentia quaecunque in perscrutandis hominum fati colligere satagit. Minimè igitur ambigendum, tristitię & gaudii causas mortales ex Umbra mutu capere: illam fata nostra temperate, & quos felices, quos arumnosos velit ejus decreto pendere.

CAPUT VII: C

Umbra potentia in mundo inferiore. Regnum tenebrarum cessit Umbra. Regina noctis. Hecate vxia. Nox poetis umbra. Homero dea, ejus appellationis ratio.

NEc minor umbrae potentia in hoc inferiori mundo. Nam ut concedamus naturę parentem & architectum hujus orbis congeriem istam rerum inordinatam digessisse, & unumquodque suis destinasse functionibus, purioręque materiam elegantissimę huic moli, quam ab ornatu Mundum appellamus,

lamus, separasse, eique inferuisse lucentes istos stellarum globos, qui decora luce adspectui nostro blandiuntur; terræ verò hunc orbem suo pondere in medio suspendisse, sedemque & domicilium variis constituisse animantibus: Vmbra nihilominus liberam, nullique certæ sedi alligatam reliquit; Principem utique & nullis vel saltem latissimis circumscriptam terminis. Sint igitur cælo suo adsignata lucida illa corpora; totusque hic orbis infernus Vmbrae subjectus, sedes *Erebi*, *Plutonisq;* domus, & si quæ alia tartari habitacula Poëtis decantata; totaque adeò illa inferorum regna sparsis undique oppleta tenebris:

*Acherusia templa, alta Orci, pallida
Lethi, obnubila, tenebris obsita loca*
hæc igitur propria illius sedes: in qua cuncta ejus imperio & nutu reguntur.

a Imperitat furis & distat jura Megæra, *a Prudent.*
Audis illa veteris Poëtæ: *contra*

Speluncas saxis structas aëtheris, pendentibus *Symmach.*

Maximis: ubi rigida constat b crassa caligo *b Apud*
inferum *ostio* *Cic. 1. Tuscul.*

Vnde anime exsurgunt obscura umbra, aperto *cul.*

Alti Acherontis:

*Opæa narrantur hæc loca, obscura,
tenebrosa: imperio igitur ipsius sub-*

-jecta : unde & ipsa optimo jure *vixia* :
ita enim appellabant *Hecaten*, quod ob-
scuris inferorum locis late imperabat.

c Scholiaſt. c vixia ἡ τὸν ἀπῳστον τόπον κατέχει. Regina
Apollonii igitur tenebrarum in opacis imperium
Argonaut. exerceat : tamen quod inter prapo-
lib. 3. tentes solet, incensa æmulatione alienæ
potentiæ, vires imperii ad supera pro-
pagare, penè ipsius Solis Lunæque
globos adoriri ausa est. Unde rectè de
Vmbra quod *Prudentius* de *Proser-*
pina.

d Contra *d Et regnare simul cæloq; Ereboq;*
Synmach. *putatur.*

o Sed ne imperia confusâ jurisdictione
misceantur, reducamus Vmbra ad
hæc tenebrarum regna : noctis igitur
imperium illi tribuamus necesse est.
Certè ejus nutu, si cum Poëtis sentire
liceat ; equos suos curui jungit, & e-
jusdem imperio

c Bigæ no- *Lassa nocturna leuat ora • bigæ.*
cti tribu-

unt & Sane sive principem, sive matrem no-
quadrigas ctis statuamus Vmbra, nulla sine
Varro 4 de ejus adminiculo nox existit. Nihil enim
Ling. Lat. aliud nox quam Vmbra terræ : seu ut
Propert. *Basilii* describit : *νύξ ὅταν οὐρανὸν γῆν*
l. 3. Eleg. 4. *ἐκπύμπησιν ἵππων ἡγεμένη.* Quod rectè
observantes Poëta noctem ejusq; co-
mitem

mitem Vmbra[m] semper memorant.

Cæperat horrenti, ait f. Statius, Phœ- f. Tbeaid.
bum subtexere palla 2. & pas-
sim Apol-
lon. Argon-
lib 3. Vir-
gil. Æneid.
Ovid Me-
tamorph. 7.
g 2. Æneid.

Nox, & caruleam terris infuderat Vm-
bram.

& apud g. Virgilium.

— ruit Oceano nox

Involvens Umbrâ magnâ terrâ[m]que
polû[m]que.

ipsâque nox Poëtis Vmbra, ut in illo
ejusdem Virgilii :

Et mediam luci atq[ue] umbris jam divi-
dit orbem.

Intelligit enim æquinoctium, sive
paria diei & noctis spatia. *Homerus*
noctem *Solv* appellavit, sive *Ætias*, non
quod cursu sit acuta aut velox, sed quod
figura ejus in acutam desinat lineam.
Noctis enim umbra extremitate in mu-
cronem terminatur : atque ita illa *Ho-*
meri Heracledes Ponticus interpretatus
est. Quicquid igitur laudis & gloriæ
antiqui ducti ingeniosâ pietate nocti
tribuerunt, illud optimo jure Vm-
bra sibi vindicat, suamque agnoscit.
Idèoque cum *Orpheus* & *Hesio-*
dae Noctem Deam commendant,
ejusque beneficia & potentiam hym-
no celebrant : *stateram matrem &*
C4 *nutricem*

nutricem mirificè extollunt : isthæc omnia de Vmbra Dea dici existimandum est.

CAP. VIII.

Vmbra hominum animos religione imbuit. Religio ex metu. Metus ab Vmbra Ingens mortalibus horror ex lunari eclipsi. Magicis carminibus lunam cælo deduci, & spumas exsudare coactam vulgò creditum. Vnde & periclitanti perculso ære aut clamore suppetias ferre conabantur.

ADde quod humanos animos feroces & confidentiâ exultantes cultu imbuit Vmbra, & religione incendit. Si enim verum est, quod ille ex antiquis scriptum reliquit :

*Primus in orbe Deos fecit timor, metus iste, qui feros & iugo insuetos fregit & debilitavit, spiritusq; insolentia in contemptum tumidos ex superbiæ arce dejecit, Vmbre debetur. Illa conciliavit animis imperio asperis formidinem; unde iste cultus, quem religionem appellamus. Etsi enim à Sapien-
tibus tradita distinctio : Deum à religioso amari, à superstitioso timeri : quorum illud, ingenui ; hoc verò, servilis & angusti*

- gusti animi : tamen ipsa reverentia, & pronus obsequio animus admixtum timorem habeat necesse est. Hunc princeps nostra concitat ac retinet. Neque enim temerè existimandum est, si tranquillâ semper tempestate, amœna illa mundi lætitia nunquam interrupta atris nubibus arrisisset, si pacatis omnibus, rerum hic ordo certo curriculo sive exerranti aliquo vestigio impositis partibus functa, fieri potuisset ut mortale genus insolentia effertatum cœli hæc templa suspiceret, & Deos imaginaretur.

Sed

— ardua calo

*Fulmina cùm caderent, discussaq;
mœnia flammis,*

Atque ictus flagraret Athos :
tum verò ingenti perculsi horrore numina, & eorum horrendam potestatem animo conceperunt. Nempè cùm animadvertissent cieri prælia ventorum, & mugitus in terræ visceribus expressos exaudissent, incensòsque cœlitus montes ætheri igneos revomere globos, extinctum Solis jubar, & totam cœli regiam confusam perterriti vidissent; tum demùm junctis manibus obverterunt

ora ad has superum fedes, indéque timido murmure nuncupata vota, dedicata templa, hostiarum fusi cruores, variisque inducti sacrorum ritus, quibus coelitus iras delinirent, eosque volentes & propitios redderent. Quis enim quæso tanta audacia, tam intrepidi animi, cui conspicienti hos Lunæ labores, Vmbrae potentiâ excitatos, sanguis non refugiat? quos ne nunc quidem sine ingenti horrore spectamus, cum tamen sagacitate contemplantium prodita eorum ratio. Confusus enim videtur ordo universi; ipsamque rerum naturam pati quodammodo mortales geniti credimus. *Archelaus Macedonum* Rex deficiente Sole claudebat regiam, & tanquam in communi luctu filium tondebat: quam humanæ mentis imbecillitatem fenserunt & *Stesichorus* & *Pindarus*, vates Deo pleni, in detectibus stellarum scelera aut mortem aliquam siderum veriti. Simili modo postquam obscurari ceperat Luna, & diversis coloribus picta ac maculis conspersa videretur, ingens horror *Macedonum* castra invasit, unde & *Romanis* parva victoria. *Nicias* d. ob eisdem Lunæ labores animo consternatus & metu

b Plin. l. 2.
cap. 12.

c Plutarch
Paul. A-
milio.
d Plin. l. 2.
cap. 12. Plu-
tarch. in
Nicias.

metu perculsus, portu educere classem:
 veritus, opes *Atheniensium* mirifice
 afflixit. Ita cum legiones *Pannonicas*
 imperante *e Tiberio* seditio incessisset, *e Tacit.*
 & milites tumultus cruentos excita- *Annal. 2.*
 rent: nocte claro coelo languescere visa
 est Luna; defectionem hanc fideris
 milites ad conatus suos traxerunt: cum-
 que orta nubes conditam tenebris Lus
 nam visu subduxissent, sua facinora a-
 versari Deos existimârunt, eâque ratio-
 ne composita seditio. *Anaxagoras* cum
 fiderum motus & causas defectum de-
 prehendisset, non ausus eas proferre,
 fortim inter paucos versabatur. Nam
 tacitus quidam horror hominum ani-
 mos occuparat, ut etiam, horum men-
 tionem timerent & averfarentur. Vulgæ
 recepta opinio, carminibus Magicis
 cursum Lunæ inhiberi, & coelo eandem
 deduci, cogique g spumam in herbas
 subiacentes effundere, quâ ad Magica
 sacrificia uterentur. Vnde timidi & in
 superstitione proni sono *haris* pericli-
 tanti auxilium ferre conabantur. Res
 planè vulgata, & multis veterum tes-
 timoniis nota. Et sanè quod mireris
 tam altè hic error insederat, ut ne
 à Christianis quidem evelli potuerit.

f. Virgil Pharmacent. 4. Aeneid.
 Petron. Satyr. Horat. Epod. 5. Ovid.
 Epist. Hipsyp. 2. Amor. Eleg. 1. Tibul-
 tus lib. 1. Eleg. 2. Claudianus 1. in Ru-
 finum. Lucianus Philopende. Apollon.
 Argonaut. lib. 3. & ejus Scholiastes,
 Lucanus lib. 4.

Ex patitur canis tantos depressa la-
 bores

Donec suppositas proprior dissipet in-
 herbas.

Apul. 1. Milesiar. Lunam despumare. Vas-
 lerius Flaccus:

— Astracio Lunam spumare veneno.
 Plutarchus in Paulo Emilio. Taz-
 eit. Annal. 2 Livius lib. 26. Ovid. 10.
 Metamorph. Juvenal. Sat. 4. Seneca
 Medea. & Hippok. Rationem hujus
 superstitionis fide historicâ ex ritib.
 Aegyptiorum petunt; qui Isidem pecu-
 liarem Deam suam, tinnitu aris & sono
 sistrorum venerabantur, ut tradit Plu-
 tarobus lib. de Iside. & Osiride, & Fir-
 micus de errore personar. religion. Alii
 existimant ideo ara pulsasse auxiliaria;
 ut sonitu carmina abigerent, quibus
 Lunam obsessam credebant. Scholiastes
 Apollonii Argonaut 3. Rem enim va-
 lidissimam aris, sonos præesse Græcorum.

vetustissimos auctor Macrobius Satur-
nal. 5. cap. 19. Notanda sunt illa *Alexandri Aphrodisai lib. 2. probl. 46.*

κινῶσι ὃ χαλκὸν καὶ σίδηρον ἀνδραποὶ πάντες,
ὡς, ἐλλείποντο τὸ ἥλιος καὶ τῆς σελήνης, τὸς
δαίμονας ἀπλάττοντες. διότι κατ' ἐμείνον τὸν
χρόνον οἱ φασγῆρες καὶ ἐπιτίμπτουσι τῇ γῇ ἀπο-
ρίας ἀγαθοποιῶς, καλυπτοὺς τῷ φαύλων δαι-
μόνων. Complures, inquit, mortalium
movere es & ferrum, ut deficiente Sole
& Lunâ spiritus malos abigant. Nam
illo tempore luminaria non spargere be-
neficos influxus, quibus maligni spiri-
tus repelli possint.

h Vide Homil. Maximi Taurinensis,
& Augustini, si tamen ille auctor, de
rectitudine Catholica Fidei.

CAP. IX.

Antiquissima religio, cultus umbra-
Deos in lucis aut speluncis adorare mos
veterum. Plerisque familiaris hac su-
perstitio. Umbra lucos & nemora sancta
& religiosa reddit: eâdem ratione
specus & antra, item arbores & stagna
sacra. Sol nomine Mitra apud Persas
in antro cultus. Nocturna sacra adju-
vante

*uante Vmbrâ horrenda. Vmbra occi-
forum persequi homicidas opinia vete-
rum. Vmbra adminiculo spectra prode-
unt. Opinio siue error quorundam Phi-
losophorum, spectra ob tenuitatem corpora
clarâ luce non apparere, ne diffuant
contacta telis diei: nocturno vero ob frigus
coalescere & oberrare. Virgilium ex-
plicatus.*

HOrror igitur iste, quem Vmbra
metuentibus concitât, multipli-
ces has religionum observationes pe-
perit. Inde illa silentia mysteriorum
obducta tot suspensibus, ut maior formido
& religiosior metus oboriatur. Et ne
quaerentibus veritas sese subtrahat:
intueamur tantisper nascentium sacro-
rum primordia. Etenim priusquam
religionum istarum diuersae innotuissent
leges, ut nonnullis numinum nocturnis,
aliis diurnis fieret sacris; hi verò occul-
tis, illi manifestis delectarentur cere-
moniis: antequam instituta immorta-
lium honori agmina pomparum, officia
Sacerdotum, suspensae exuviae, immo-
latae victimae, aut si quae aliae sacrorum
differentiae; simplex & antiquissimus
cultus in loco consecratus, tacito quo-
dam

dam horrore adorare Vmbram. Hæc
 priscis temporibus, cum adhuc fruga-
 litas & incorrupti mores placerent, nu-
 minum fuerunt templa : non eboris
 nive, nec auri flammeâ luce prænitentia;
 sed diffusa densiori umbrâ religiosâ.
 Hæc sacra veteribus delubra, in quibus
 purâ & incontaminatâ mente, nullo
 imbutam scelere conscientiam Deo of-
 ferebant: gratiori haud dubiè sacrificio,
 quam si opima deauratis cornibus vi-
 ctima cecidisset. Antiquissimum &
 gentibus passim receptum hunc mo-
 rem numina in lucis aut speluncis cole-
 re testis est *a Plinius* : Hæc (de arbo-
 ribus loquitur) *b* fuere numinum templa,
 priscoq; ritu simplicia rura etiam nunc
 Dea præcellentem arborem dicant. Ne-
 magis auro atque ebore fulgentia simu-
 lacra, quam lucos & in iis silentia ipsa
 adoramus, & majores nostri inprimis
 lucos ac nemora consecrârunt, Deorum-
 que nominibus appellârunt : quod & de
 aliis gentibus prisci *b* auctores prodi-
 derunt: de Gallis *Lucanus* :

*Lucus erat longo nunquam violatus
 ab ævo*

— hic barbara ritu

Sacra Deum —

Hæc

*a De Na-
 tural. hist.
 lib. 12.*

*b Tacit de
 morib. Ger-
 man. Clau-
 dia lib. de
 laudib. Sri-
 licon.*

Hæc autem colendi Deos ratio tam familiaris, ut nisi quispiam lucum consecratum in villa habuisset, extremæ impietatis argueretur : hunc solum contemptorem Deorum supra omnes Mezentios contumaciâ evectum publico voto damnarent & proscriberent. Quo unico argumento subnixus *Apuleius*, *Amylianum* accusatorem impium, & derisorem rerum divinarum, infami sanè elogio judicibus prostituit. Ne dicam tantâ religione tamq; supersticiosâ observatione hunc sacrorum ritum frequentatum, ut nefas arbitrarentur e lucum in via oblatum festinè præterire. Lege sacrorum paulisper *d* adsidebant, & postulatâ veniâ adsignabant votum : quod nisi ritè implevissent, inexprabili flagitio se inquinatos existimabant. At verò unde hæc orta religio, aut quid tandem hunc cultum tam morosè sollicitum lucis conciliavit? Sola umbra ; quæ lucos sanctos & venerandos efficiebat : quid enim aliud lucus, nisi in quo non luceat locus? hoc & *e Seneca* confirmat, cujus verba : *Si tibi, inquit, occurrit vestustis arboribus solitam altitudinem egressis frequens lucus, & conspectum cæli densitate ramorum aliorum alios*
pro-

e Apuleius
Florid.
d Terrul.
de Orat.

e Ep. 41.

protegentium submovens, illa proceritas
 silvæ, & secretum loci, & admiratio
 Umbra, in aperto tam densa atque con-
 tinua, fidem tibi numinis facit. Vnde
 specus atque antra pari modo sacra &
 veneranda. Sanè religiosam moram
 objicere viatori *speluncam frondibus*
umbratam Apuleius Philosophus scrip-
 tum reliquit : ipseque Sol inter radi-
 antes Deos præcipuus, quem omnium
 gentium superstio summum & præ-
 sens numen vario sacrorum ritu vene-
 rata est, apud Persas nomine *f* Mi-
 træ (ita enim propriè appellatum, *O-*
sthanes tradidit) incinctus tiarâ, ut
Tertullianus ait, *Persico* habitu bovis
 cornua manibus comprimens, in spelæo,
 in castris tenebrarum religiosè cultus
 fuit : atq; ideò in *g* antro quod eclipsin
 pateretur. Mireris nunc Vmbra re-
 ligionem conciliâsse templis : cùm
 ipse Sol, lucis autor, ritè propitiari non
 potuit, nisi Vmbra præsidio, cui se
 submissit, & ab ea penè extingui sese
 passus est. Nec aliam ob causam *h* ar-
 bores consecratæ & cultæ fuerunt. Quid
 enim hominum animos religione per-
 cutere poterat, nisi vertex proceri-
 or, & lata ramorum propago, laxis
 vestita

f Tertul-
 lian. de co-
 rona mili-
 tis. Proclum
 de Nymph.
 antro. Hie-
 ronym ad
 Letan.
g Laetan.
 ad illa
 Statii
 Thebaid.
l Persei
 sub rupibus
 antri.
h Tacit. de
 morib. Ger-
 man. Max.
 Tyrim
 Serm. 3.

vestita frondibus, quæ densiori umbra
 cœlum tegebant, indèque mortalibus
 opinionem numinis concitabant. *Quin
 & stagna quedam*, ut ait idem *Seneca*,
vel opacitas vel immensa altitudo sa-
cravit. Quid commemorem sacra no-

cturna? horrenda illa & oppido exti-
 mescenda: cruenta libatione; & vi
 i *Apolon.* carminum immania, qualia illa apud an-
 i *Argonaut.* tiquos peracta in triviis, stridore ani-
 l. 3. & ejus malium adjuncta. Nulla fanè, nec tam dire
 i *S. holiast.* potentia, nisi ab Umbra horror acce-
 deret. Nullas vires haberet fremor ille
 verborum, & carminum adjunctæ ne-
 cessitates, nisi tenebris adjuncta. Quid

referam obvias species mortuorum?
 oberrantes animas sive illarum simula-
 cra, umbratili circumamicta nebulâ:
 qualis illa apud *Petronium*:

k *Umbra*
occisorum

persequi

homicidas

opinto ve-

terum. Pla-

tol. de le-

gib. Plu-

rarch. in

Cimon. A-

puleius

Miles. 7.

Sueron. in

Calig.

-- inter tumulos atque ossa carentia
 bustis

Umbrae facies.

Quid recenseam & Umbrae facibus
 armatas, & pœnas ab hoste exigentes?
 qualis illa *Virgiliana Dido*, quæ mina-
 tur se omnibus locis ad futuram, ut im-
 probus *Aeneas* meritis pœnas daret.
 Adde lemurum effigies, terriculas Ma-
 nium, aut quidquid est spectrorum &
 larvarum,

larvarum, quod supremæ Damonum potestates mortalibus sive ad ludibrium, sive ad terrorem aut pœnam obijciunt: omnia isthæc Umbrae adminiculo producuntur, illâ circumfusâ prodeunt; ab illa velutitum & habitum sumunt.

Imò si rectè sentiunt nonnulli / Philo-
sophorum ne conspici quidem, nec
oculis nostris sese ingerere possent, nisi
Umbra adesset & conatus iuvaret. Aë-
rio enim, tenui, & humido ac proinde
diffuenti corpore concretos statuunt
genios. Cùmque aërio liquecant ca-
lore, & tenuiora facta dissipentur; fri-
gore vero cogantur & coalescant: ma-
nes ob calorem lucis interdum minime
conspiciuntur, noctu verò apparent;
cum scilicet circumjectu nocturni fri-
goris corpus densatum assumpserunt.
Vnde nata opinio nocturno tantum

1 Porphyrii
hic error in
lib. de
Nymph.
antro, à
quo tamen
haud longè
recedit
Pfellus,
qui censet
Damonas
connexio-
nem, quan-
dam habere
cum physi-
cis corpo-
ribus.

tempore ejusmodi spectra in terrorem
immissa oberrare: clarâ verò luce ipsis
perire vim omnem, nec hominibus
conspici: hinc umbra *Anchisa* ori-
ente sole cogitur dimittere *Aeneam*.

*Et me servus, inquit, equis oriens af-
flavit anhelis.*

Ita *Aeneas* apud *Virgil.* in imaginem
Anchisa Patris noctu sese terrere adfir-
mat. *Me*

m 4 *A-
neid.*

*Me patria Anchise, ait, quoties humeribus umbra
Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt,
Admonet in somnis, & turbida terret n. imago.*

*n Vide
Propert.*

l. 4. Eleg. 7.

Stat. The-

baid 2. ubi

de Umbra

Laii.

Quare nos sacra familia *Platonica*
qui nihil amamus, nihil novimus, nisi
festum, superum, lætum, amœnum,
propitiam hanc nobis Deam vovemus:
profana verò isthæ turba, inops reli-
gionis, atque fuscæ istæ, & tarrareæ
animæ tam ejus præsentem sentiant &
experiantur.

CAP. X.

*Umbra per universi spacia latè sparsa.
Nihil illi præclusum: omnia penetrat
& peruestigat. Secretis nostris interve-
nit: conscia arcanorum perpetuò obhæret
& affectatur. Scelera nostra illi cognita.
Conscios facinorum accusat, & tormen-
tis inquieti ac sancii animi excru-
ciat.*

Sed ne religiosa Vmbræ potentia
præter instituti præfixam normam
immoremur, ad alia secedamus; quæ
non minùs stupenda & memoratu dig-
na ubiq; se offerunt: quòd nemo mira-
bitur qui latissimos ejus fines, & singu-
lis ferè naturæ partibus intervenientem
novit.

novit. Multa quidem naturæ admiranda, quæ mortalium animos opificis admonere poterant: meritò tamen inter illa principem locum obtinet Umbra, quæ animos rectè considerantium tantâ admiratione incendit, ut, quod ^{a Lib. i.} *Horatius* ait, ^{Epist.} *defixis oculis animoq; & corpore torpeant*. Illa imperium suum non tantum longè latèque per totius universi regiones extendit: sed invitos suscipere coëgit. Fugientes assequitur: captantium eludit manus. Nihil adeò abstrusum, tot repagulis, tot portis obstructum, quo non penetret liberrimo accessu. Nulli adamantinâ firmitate muri, aut ferreis obseratæ claustris fores intrantem excludunt. Nulla tam munita regia, tam forti stipata satellitio, tam sedulâ aut pervigili tutela, quæ impetum ejus cohibeat. *Xerxes* ille, aut si quis alius impotentia actus ferocitate, qui toti ferè naturæ compedes injicere conatus est, accedentem Vmbra tot copiis, quibus epota flumina, quorûmque sagittis Solis lumen obscurare tentârat, submovere non potuit. Omnia pervestigat: omnia lustrat: Olympi ardua: Cocyti penetralia. *Plutarchus* ^b tantam *Lyncæi* perspicacitatem memorat, ^{b Adver-} ut ^{sus Stoicos.} per

per saxa & quercus visu periclitare potuerit: *hinc* de Umbra discras. Aperta illi omnia: nec terra hæc extrema, nec inferni submersa præclusa sunt. Omnibus locis sparsa est: omnibus miscetur.

Nec scopuli rupesq; cava, aut objecta

Flumina.

Sane & nudos affectatur, illasque pererrat partes, quas ne ad cognitionem quidem verecundi admittere solemus. Impune illa inter Nymphas fur-tim lavantes nudam vidit *Dianam* imo levitate sua suspensam atrectare ausa est membra lacte & sanguine fluentia. Et si enim semper periculosum habitum alienis intervenire secretis: nec impune quispiam, quod non licuit, adspexit: tamen illa præta emergenti hæc clade, omni que adeo periculo, cum ita visum aut res postulat invitis nobis irrupit: secreta rimatur, eaque nebuloso pallio suo obvelando, ut dicam, detegit. Tot nefariae religiones, tot pasta sanguine & libidine sacra: tot infanda & immania scelera, quibus sacerrimi mortaliū damnata obligarunt capita, illi perspecta & probe cognita, quæ obducta nigricante

gricante peplo recondita servat, donec
 justæ punitioni nudata prostituat. Qua-
 re quod sapientibus salubriter moni-
 tum accepimus, nunquam nos solos;
 semper adesse genium, spectatorem
 operum, imò cogitationum nostrarum;
 cujus præsentia prohibiti, scelera ca-
 veamus, ne accusatorem lateri affixum,
 perpetuo feramus: idem illud de Vm-
 bra adserere non verebor. Eam instan-
 tem & penè dixerim alligatam habe-
 mus, observantem conatus nostros, qui-
 bus aut leges aut officia, quorum latif-
 sima est ratio, violamus. Proinde &
 eandem in hoc conscientiaë tribunali
 accusantem nos & testes producentem
 habemus. Individuo affectatur comi-
 tatu, flagris latera adurit, & jam cicatri-
 cem obducentia, repetito per intervalla
 ictu dilaniat, toties suppurato ulcere
 ungues immittens, ut cicatrici subinde
 majori recrudescat.

hæret lateri lethalis arundo.

quam non *Alchaon*, non *Pindalirius*
 eximat, sed Vmbræ metus, cujus veriti
 adspectus à delictis abstinemus. Quin
 igitur hac Oratione crecti, innocentia
 am sanctosq; mores affectamus, pervi-
 gili Vmbræ custodiz nos permittentes.

CAP.

CAP. XI.

Audacia Umbra: inermis, acies ad praelium instructas aggreditur. Mira ejus agilitas: ad alienos motus movetur. Heroicis temporibus Dii cætus hominum petentes umbrâ incincti prodierunt, & circumfusus umbrâ hostili adspectu subduxerunt. Prasidio Umbra sæpè parva victoria. Quæcunq; horrida & noxia rerum natura constituit, Umbra sine periculo aut damno contingit.

Quanquam hæc ferè vulgata, & fugientibus transcurſa: illud verò ritè advertenti summæ potentiæ & fortitudinis videbitur: quod Umbra projectâ penitus audaciâ inermis in medias penetret acies, omnis planè expers formidinis. Armatas perumpit phalanges, & immixta hostili globo, cuneos militares transit: terret equos simul & viros, & ex ingenti totius exercitus strage sola sine vulnere elabitur. Quod tamen ejus temeritati minimè tribuendum est, quasi prodiga sui, in tam enorme periculum sese præcipitet. Conſcia virium atq; adeo admirandæ agilitatis nullum detrectat aut timet periculû: siue enim
insidias

insidias struxeris, eas vel occultas facile
præcipit : siue manum intentare pares,
antequam ferias, declinat ictum. Vnde
animosè & verè apud *Symposium* :

*Insidias nullas vereor de fraude latentis.
Nam Deus attribuit nobis hæc munera
forma.* (ipse movetur.

Quod me nemo movet, nisi qui prius

Næ dicam Vmbra, quod *Plautinus*
miles de clypeo suo gloriatur, oculorum
aciem hostibus præstringere. Vnde &
Heroicis temporibus, cum Dii immor-
tales congressus nostros frequentabant,
siue auxilio suis adessent, siue aliâ quâ-
vis de causâ coetus nostros visere digna-
rentur, umbrâ incincti profanos obtu-
tus arcebant : ut illa apud *Homerum*
Minerva, quæ *Græcorum* exercitui co-
hibendo *Achilli* miscetur : & adud

Stadium,

3 Thebaid.

-- fuscâ volucer Deus obfitus umbrâ

Exsilit ad superos --

ita & alios umbra circumfusus à con-
tactu & adspectu hostili munierunt, ut
Virgiliana Venus

-- obscuro gradienteis aëre sepsit : (Etu.

Et multo nebula circum Dea fudit ami-

Cernere ne quis eos, neu quis contingere
posset.

D

Minerva

bOdyss. 7. *Minerva* apud *Homerum* *Ulixem* simili vestitu abscondit. Sanè objectum umbræ velamentum adversus hostilem impetum mirificè profuit: eoque præsidio in ancipiti & cruento conflictu sapius parva victoria. Rex Ponti *Mithridates*, terror Romanorum, nocturnâ pugna cum *Pompeii* exercitu congregabatur; *Romanis* Luna à tergo sese in occasum inclinans præbuit, *Ponticis* verò adversa, faciem atque adeò oculos ferit: inde evenit, ut longius cadentes umbras tanquam hostium corpora peterent, hastisq; temere & irritò conatu emissis, ipsi *Romani* ex occulto jaculantibus exponerentur. Secesserat Umbra in partes & *Romanis* militabat; quibus victoriam peperit. Eodem umbræ præsidio *Flaviani* *Vitelliani* milites vicerunt. Cum enim adultâ nocte dimicaret, Luna *Flavianis* à tergo; hinc sparse majores equorum militumque umbræ, indeque vano ictu tela hostium quasi corpora vulnerassent, decidebant. *Vitelliani* verò adverso lumine conspicui petentibus offerebantur. Ita umbræ auxilio *Marinus* quoque *Ingratam* delevit: adeò semper victor pop. *Romanus* salutare præsidium Umbrae adversus

e Tacit. 3.
hisor.

d Salusti-
us bello lu-
gurrin.

adversus hostes expertus est. Equidem magna hæc sunt & propè jam incredibilis audaciæ : quibus tamen plurimum decedit si rectè attendas, omnibus iis quæ in rerum natura horrenda, violenta, solam Vmbra exceptam, noxium illorum furorem ridere, & ludibundam transvolare. Horrida *Ætna* & *Vesuvii* incendia, aut si qui alii ardentium terrarum rogi : intrepida tamen illis immiscetur, nec sui jactura flammam pacit. Non fulminum tangunt ignes : nec pestilentia sidera afflatu nocent. Maria concitata præliis ventorum, & vasto diducta hiatu; non absorbent illam, nec submergunt; advolans ludibunda uvidis enatat alis. Noxiæ in primis lacus venenosæ uliginis; & voragines halitus pestiferos spargentes, in quibus Ditis spiracula memorant : hæc tamen sine damno transit Vmbra, nec ullâ spiritûs contagione corripitur. Quid verò cum occulti spiritus, per concavas partes terræ errantes, orbem concutiant; aut angustius inclusi, nec invenientes exitum, violentia erumpunt, unde communis gentium atque adeo totius universi exitio dissilit tellus? sola umbra omni clade excepta est. si fractus illabatur

orbis, sola illa inconcussa, imò vero si totius universi ordo converteretur, terra compagibus suis soluta corrueret, & distincta hæ rerum moles in antiquum chaos solveretur, nihil inde ad Vmbra damni, aut periculi, imò ne levem quidem sentiret mutationem. Nam tum demùm versis naturæ vicibus incisæ vires umbra, integræ restituerentur, tum demùm agnosceret pristinam majestatem & totum imperium exerceret, quod nunc ordine mitioris naturæ cum aliis divisum habet.

C A P. XII.

Umbra ingenium & solertia. Tres umbrarum species. Umbra ostendit Solem globo terrestri majorem: Lunam Sole minorem: terrā vero Lunā majorem. Epicuri error in asserenda Solis magnitudine. Item Parmenidis & Anaximandri in magnitudine luna. Alia solertia signa ab ingenio Umbra promittantia. Umbra solertia observata temporum ratio. Eadem subduxit mortalium animos in cælum, & viam ad contemplationem celestium aperuit. Sententia

sentia quorundam Philosophorum: Hominem natum, ut cælum contemplaretur. Hos beneficio Umbra assequimur.

INvictam & ingentis potentiae Vmbram narraui: nunc ratio instituti postulat, ut longius egressus ad lineas redeam, & de ingenio ejus ac solertia dicere aggrediar; à quâ contemplatione non sine causa profanos excluderim. Advertant mentem, qui cœlestes curas ultra ætheris dorsum emiserunt, & subvecti alis rationis in cœlo peregrinari ausi sunt. Non ignoro profectò, apud imperitos & cœlestium ignaros totam hanc meditationem inanem & nihili; iis tamen qui in studio Umbrarum laudabilem operam posuerunt, jucundam omninò & gratam existimo: quicquid sit, excitabunt studia nostra exempla majorum, qui in peruestigando ejus ingenio consenuerunt. Quanquam nobis, pudeat dixisse, pulcherrimæ artes cum virtute ipsa perierunt; & quod olim inter optimos certamen, ne quid sæculis profuturum absconditum periret, transulimus ad desiderii commendationem: imò inscitia demersi, artes majorum industria paratas, ne qui-

dem cognoscere audemus; sed accusatores antiquorum, inertiam docemus & discimus.

Verum frustra hæc apud profanos, & omnis bonæ mentis ignaros invidiosè repeto: quin potius divinum Vmbre ingenium in celestium indagatione ostendimus. Favete igitur *linguis* religiosi illius cultores, & hæc paucis mecum recognoscite. Vmbrae debemus detectam magnitudinem principum ac maximarum rerum naturæ partium, quæ nullâ certiore ratione deprehendi potuissent. Cum enim tres umbrarum diversæ sint species; Vna quando par luminis materia, quæ jactat umbram, columna effigie sive *κωνοειδής*: altera cum majus lumine corpus, turbinis figura diffunditur, *καλαδονής*; tertia verò cum minor luce res, metæ spargitur forma in cuspidem desinentis, *κωνοειδής*: & laborante luna non columna aut turbinis specie cernatur umbra, sed planè mucronis figura palam & quidem certa ratione collectum, Solem magnitudine terram superare. Neque enim hæc umbra projicitur, nisi materia corporis opaci luce sit minor. Adde illud ingenio *Cleomedis* proditum: Nisi Sol magnitudine

Cleomedes lib. 2.

Meteor.

Lucret. l. 5.

Diog. Epist.

astro. Ari.

Por. Mete.

or. l. 1. c. 3.

Heraclid.

Ponticus

allegor.

Homeri.

itudine excederet omnia corpora terre-
 stria, non contraherentur eorum umbræ.
 Sole toto supra terram erecto. Minus-
 untur autem rerum umbræ, ideòq; nec
 minor, nec æqualis, sed omninò major.
 Si enim minor esset, rerum umbræ ma-
 jores latiori sine sese diffunderent. Si
 verò parcius magnitudo; umbræ sem-
 per æquales & sibi similes spargerentur.
 Quæ ratione, eversa Epicuri stolidæ
 opinio, qui Solis magnitudinem judicio
 oculorum metiebatur. Pudeat furoris

^a Lucrer.
 lib. 5. Diog.
 Laert. Epi-
 cura.

Anaximandrum, qui terræ æqualem
 Solis circulum statuebat. Ab eadem cau-
 sa ^b Lunam Sole minorem discimus.

^b De mag-
 nitudine
 Lune Ba-
 silius Hom.
^c Hexae-
 mer.

Necque enim noctis metam incurrere
 posset, nisi Solis major esset magnitudo.
 Terram verò Luna majorem eadem
 ratione adferimus. Umbra enim terræ

regit Lunam in eclipsi, eaque mucronis
 effigie, undè certò constat Lunam terræ
 magnitudine superari. Omne enim
 corpus, quod umbram projicit acumi-
 natam, majus est eo corpore, quod hæc
 umbra obductum continetur. Vnde
 omninò terram Lunæ majorem credi-
 mus. Imò verò docuit eruditos diame-
 trum terræ habere sese ad diametrum
 Lunæ, ut sese habent XVII. ad V. quod

*Demon-
stratio a.
pud Prolo-
mum, l. 9.
cap. 6.
Plutarch.
de placitis
Philosoph.
e Stob. Ec-
log. Phys.*

eādem eclipsium ratione constat. Hinc
manifestus *Parmenidis* error, qui
Lunam & Solem æqualis magnitudinis
statuit; & *Anaximandri* opinio
falsa, qui Lunam decies & novies terrā
majorem asserebat: ut taceam alia ejus
generis argumenta ab eodem fonte de-
rivata, & umbræ indiciiis vera comper-
ta. Libet enim ulterius progredi. Nam
in colligendā amplitudine præcipuo-
rum naturæ corporum ingenium Um-
bræ non defecit, sed illud quam latissi-
mè exseruit, & omnia ferè cœlestia ad-
mirandā quādam indutriā compre-
hendit.

Exiguū sanè tanto ingenio visum
fuit, si in eruenda Solis magnitudine
subsedisset: itinera ejus & spatia, sive in
dextram feratur, sive versus sinistram
descendat, emensa est: imò verò dierum
noctiumque atque adeo horarum men-
suram ostendit. Cum enim Sol continuo
cursu spatia sua conficiens ad *Equato-*
rem propius accedat, aut ab eodem
longius progrediatur, ad certas metas
adstringi non possit, unde nec certa an-
ni mensura describi, in tanta obscurita-
te tantisque tenebris, ausa est ingenii
sui vires proferre, & liquidò ostendere
ejus

ejus temporis rationem, quo Sol ad eadem Zodiaci diverticula redit. In-
 gens solertiae beneficium; absq; illo fu-
 isset, confusa incertaq; annorum spacia,
 tanquam in perpetua nocte, everso or-
 dine universi oscitantibus effluxissent,
 ac ante mortem quidem nos mori per-
 cepissemus. Adde & Solis altitudinem
 ab eadem investigari: quin & eccen-
 tricorum produxit subtilitates: & spa-
 ciis umbrarum ^{g Mezda} Ptolemaus discernere
 conatus climata ac parallelas omnes,
 facili & minimè abstrusâ observatione.
 Usque adeo verum est Vmbrae an-
 mos mortalium, inclusos corporis er-
 gastulo, subducere in cœlum, ut egressi
 humanæ imbecillitatis angustias, per
 immensos ætheris campos, spatiantur,
 & quodammodo in consortium ecce-
 lestium adsciscantur, immensaque æterna
 ac Deo proxima sectentur. Et ne veri-
 tatem ambitiosâ oratione involvamus,
 hominem ortum, ut elegantiam mundi
 contempleretur præcipui Philosopho-
 rum tradiderunt. Philo quidem He-
 rennius interrogatus, quare in agris
 sub dio pernoctaret, respondisse fertur:
 cœli contemplandi causâ; ut scilicet in-
 tueretur, τὰς χορείας καὶ ἀποεὶς καὶ ἀνέμων:

choreas & conversiones stellarum. Idem ille interrogatus; cuius rei causâ potissimum natus: simili modo respondit: *cæli solisq; contemplandi causa.* Simili modo *Clazomenius*; *Anaxagoræ* cum ab amicis moneretur, ut patriæ curam susciperet, serio se hoc agere aiebat: sublaroque ad cælum digito: huius patriæ curam sese gerere innuebat. Quod si *Platonis* quoque sententiam recipiamus, qui in *Timæo* asserere ausus est, huic fini oculos homini dados, ut cæli templa suspiceret: & quemadmodum idem ille in *Epinomide* scriptum reliquit, ut opera divinæ majestatis admiraretur, periret nobis verus hic usus, nisi umbra pulcherrimarum rerum spectaculum præberet. Illa cælum nobis aperit, & in eo divinas effigies, quibus distinctum, ostendit. Illa nobis probavit non casu aut temerè confluisse elegantissimum hoc mundi corpus, neque ex *Democriti* atomis compositum: sed mentem præfuisse principem, cuius immensa sapientia passim sese proponit.

Hoc Phi-
lonis sci-
entia repre-
hendit La-
rantius,
lib. 3. c. 9.

i. Laert. in
Anaxag.

CAP. XIII.

*Umbra solertia in mundo inferiore.
 Varia Physicorum opiniones de forma
 terre. Sphericam ostendit Umbra, & in
 medio suspensam.*

Sed ne ingenium ad coelestia tantum;
 Semisisse videretur Umbra, solertiae
 suae in inferiore mundo infinita docu-
 menta dedit. Nam cum hunc orbem,
 quem incolae premimus, commenta
 errantium: Physicorum incondita
 finxissent facie; *Leucippus* enim tym-
 pani, *Anaximander* cylindri, *Heraclitus* scaphae figuram ei adsignabat; *Democritus* vero cavam & rotundam
 aiebatur, ne aqua efflueret: quâ ratione &
 Solis orbem cavum statuebat. *Anaximander*, ignem orbiculo continentem
 eumque tanquam ex gutture promen-
 tem. *Empedocles* oculorum sequutus
 iudicium latum & planum statuebat: alii
 pyramidi similem voluerunt. Inter hos
 fluctus dissidentium opinionum, in
 tanta tamque densa inscitiae caligine,
 quibus nota mortalitas occaecata tan-
 quam gravi veterno laborabat, non de-
 spexit ingenium suum Umbra, nec infra.

conditionem exilimavit, si tantarum rerum disceptationem susciperet: hoc enim decere bonas artes credidit, uti cum ingenuitate professionis liberalem operam cœlestibus studiis conferrent: ideoque solertia suæ fide sphericam telluris formam probavit. Cum enim corporis sui figuram exactè exprimat umbra: in eclipsi autem Lunæ hebetatam caligine partem absoluto circuli orbe à lucida fecernat, certo iudicio rotundam terræ superficiem, tanquam in speculo redditam imaginem, manifestò nobis ostendit. Si enim alia ejus figura esset, haud dubiè umbra laborante Luna eam exhiberet. Simili modo cum ingens controversia de situ globi terrestris inter Philosophos diversa censentes emerisset, in medio universi suspensum mortales docuit, ductis argumentis à gnomorum umbris, quæ in æquinoctiis in eandem rectam lineam incidunt, & ne qua incertitudo subhareret, provocavit ad eclipses, quæ etiam in locis Soli non objectis, terrâ extra medium positâ apparent. Ita in deliquio Lunæ ex horarum discrimine locorum intervalla computare docuit. unde & Eratosthenesprehendit Syenen & Alexan-

*h Terram
sphericam
aliis ab
eclipsi Lu-
nari ductis
argumentis
probat*

*Protolomæus
lib. 1 c. 4.
c. Demon-
stratio ex-
stat apud
Theon in l.
Protem.
Mizel.
ovvta.
cap. 4.*

Alexandriam Egypti eidem meridiano
subiectas. ap. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2

CAP. XIV.

Eratosthenes πνταδλθ. *Varia rationes indagandi magnitudinem globi terrestis: certissimam suppeditat uterwq; ονομα. Posidonius observatione altitudinis Canopi in diversis locis ambitum terra deprehendit stadiorum CC 00 XXXX. Eratosthenes verò sequutus indicia Vmbre stad. CCL 00. Idē statuit Cleomedes, Vmbra adjuncta.*

Idem ille *Eratosthenes* πολυμαθής, & post hominum memoriam varia eruditionis princeps, omnium bonarum artium peritus, unde & priscis πένταθλον quod omni disciplinarum certamine contendere minime detrectaret, cum globi terrestris amplitudinem colligere constituisset, inexsuperabili mentis suæ acie pertingere eò non potuit, nisi ingenio *Vmbra* adjutus. Cum enim varias indagandi vias, quibus magnitudinem circuli terrestris deprehenderent, contemplantium studia sequeremur. *Eratosthenes* hanc certissimam ratus, quam *Vmbra* insistentiam docuerat.

Name

Nam qui peregrinatione collectam dimensionem admiserunt, quantum à vero aberrarint, rei incertæ inhaerentes, facile est æstimare. Neque enim fieri potest, ut totius orbis ambitum circuitu complectamur, omnia loca & oppida accuratè observantes. Hanc tamen notitiam omnino necessariam, & plurimum conferre huic contemplationi arbitrat *Prolemæus* : & *Plinius* terræ habitabilis longitudinem partim per intervalla locorum navigatione deprehensam, partim peregrinatione cognitam recenset. *Aristoteles* verò magnitudinem globi terrestris eadem viâ proditam memorat. Certior ratio à Geometria & *astronomia* : contemplatione circulorum celestium, ortus & occasus stellarum, umbræ & similia, cui si adjungatur usus & peregrinatio, visa est via, quæ ad veritatem ducit. Ultramque sequutus *Posidonius* & *Eratosthenes*. *Posidonius* verò non umbras, sed stellas sequutus, magnitudinem terræ^a prodidit. Intervallum inter *Rhodium* & *Alexandriam*, quæ sitæ sub eodem meridiano deprehendit stadiorum 100. Deinde observavit altitudinem stellæ Canopi supra horizontem.

d' Cosmog.
graph. l. 1.
cap. 2.
c. lib. 2. c.
108.

f II. de
celo, 8.
g Strabo 3.
Geograph.
veteres

Geographos
latitudines

locorum in

diversis

regionibus

ab umbris,

quas gnomones me-

dio æqui-

noctii die

jacabant,

descripsisse

auctor.

h Cleomed.

lib. 2.

zontem. Ac Rhodi illam horizontem stringere, *Alexandrie* verò supra horizontem elevari quadragesimâ octavâ parte meridiani: inde servatâ differentiâ altitudinis Canopi in diversis locis statuit ambitum totius terræ stadiorum CC & XXXX. *Eratosthenes* autem solertiâ umbræ edoctus ambitum terræ evidenti ratione pervestigavit: difficiliori fortean & subtiliori, certiori sanè viâ, quam *Posidonius* unde & illam omisit ¹ *Plinius*, & hanc *Eratosthenis* ^{Lib. 2.} mirificè commendavit: quâ laude ^{cap. 108.} Vmbra non fraudabo: *Universum*, inquit, hunc circuitum *Eratosthenes*, in omnium literarum subtilitate, in hac utique præter ceteros solers, quam cunctis probari video ducentorum quinquaginta duorum millium stadiorum prodidit. Improbum ausum, verùm ita subtili argumentatione comprehensum, ut pudeat non credere. Constituit autem *Eratosthenes Alexandrie* gnomonem, ad finientis planum perpendicularem. In solstitio verò die mediâ duos diffundendi radios observârat à duobus Solis punctis; unum quidem per oppidum *Syenen*, qui cùm sit perpendicularis ad centrum usque terræ producit: alterum

alterum verò per fastigium gnomonis, quem in *Alexandria* erexerat, umbram septentrionem versus spargentis. Atq; ita ex ratione gnomonis ad umbram collegit angulum sub gnomone & radio comprehensum esse partem quinquagesimam quatuor rectorum. Sed angulus iste æqualis est ei, qui gnomone *Alexandrino* ad centrum usque continuatur: & æqualis angulo, qui in centro terræ continetur radio per *Syenen* dimisso. Quare & hic angulus quinquagesima pars quatuor rectorum. Spacium igitur circuli terreni inter *Alexandriam* & *Syenen* sui ipsius circuli quinquagesima pars est. Intervallum autem hatum urbium æquare stadia VM. dimensione compertum est. Hæc igitur subnixus ratione *Eratosthenes* totum ambicum maximi circuli terrestris continere stadiorum CCXM. demonstravit. Quæ omnia auctore *Cle-*

com-

κυστροπών
lib. 1. vide
Marian.
Capell.
Philolog.
lib. 6.

comperietur *Alexandria*. Longius enim à tropico hyberno hæc civitas sita est. Collecto igitur umbræ excessu, quo hæc *Alexandrina*, eam, quæ in *Syene*, superat, quinquagesimam partem maximi in horologio circuli comprehendimus. Vnde pari modo perspicuum, superficiem maximi circuli terrestris CCLM. stadiorum. Ita firmâ ratione manifestum est, quæ tandem spacia hanc magnam civitatem nostram includant, quibus illam terminis definiamus, ne infinitam aut incomprehensam nobis imaginemur. Simili modo constat, quàm irritò & planè ridiculo conatu laborârint, qui peregrinatione universi terminos colligere conati sunt. Unicâ hæc viâ opus fuit, ut errorem emendaremus.

CAPUT XV.

*Terram puncti instar obtinere comparatione universi, solertiâ umbra comperitum. Nec illa quidem exigua nobis cessit. Superbiâ tamen tumidi immensam terra vastitatem concipimus, & ardore gloriæ incensâ ultra ejus terminos progredi affectamus. Varii mortali-
lium*

linum conatus : quibus vel orbis termini angusti. Hoc falso persuasionis morbo nos liberavit Umbra, & mensuram universi atq; adeo nostri docuit.

a Terram puncti instar obtinere plurimis rationibus docet Ptol. *uey ovst. lib 1. Galenus l 9. de Hippocratis & Platonis decretis.*
 b Que solis magnitudo ad terram docet Plutarch. de plac. Philosoph. l. 2, cap. 21. Glycas An. nat. 1.

EAdem illa Umbra solertia fastuosis errorem eripuit, quo hunc orbem, cuius incolae natura nos constituit, immensum vanâ persuasionem concepinus; quem, si cum mundi mole compareremus, puncti instar obtinere constat. Varias huius decreti rationes producit *Chromedes*. Umbra scilicet pari semper vertigine cum sole circumferri, ejusque itinera paribus conficere spaciis, semperque adeo cuspidem umbræ solis centro ex diametro opponi. Recta enim linea sive axis umbræ, à solis centro per centrum terræ ad extremum umbræ sese extendit. Adde gnomonum umbras in horologiis æqualiter circumducuntur, ut umbram terræ circa terram à Sole circumduci. Præterea, cum gnomonum vertices in horologiis ad Solis sphaeram centri rationem habeant, & in quavis terræ parte horologia erigi possint; totius terræ molem ad Solis globum centri rationem habere certum est. Sed nec illa quidem integra in pos

possessionem nostram venit. Nam incincta circumfluentis Oceani vinculo, velut insula quædam innatare aqua videtur. Adjice quantum ipsi demant tot stagna & lacus immensæ ampliudinis. Quantum verò quotidie abripiat laxati Oceani impetus, quantum rapidi absorbeant torrentes, quantum denique erumpentibus ventis profundi hiatus consumant, in incerto est. Hæc exigua universi portio nobis cessit : hæc est illa possessio, quam immensam jactamus. Hic ille orbis, qui *Alexandro* angustus, qui alium geminum gloriæ suæ campum lacrumis evocavit, quasi rerum natura definire non posset. Hoc illud est *punctum, quod inser tot gentes ferro & igni dividitur* : in quo *Romani*, genus luporum, specie imperii inexplēbiles cruoris, tot acervos funerum, ossibus humanis ardua adspectu iuga excitāunt : in quo tot gentium occisarum inhumana gloria *Alexandro* nata est. Hoc illud est punctum, in quo Dux *Venus*

*c Seneca
Nat. Qu.
promissio.*

Diduxit scopulos, & montem rupit d *Juven.
acer.* *Satyr. 10.*

Hic fastus nostri est campus, hæc gloriæ sedes, hinc animæ prodigi honores & opes

opes petimus, easque alieno gemitu
 partas timidi disponimus : temeritatis
 tam desperata, ut imperium in ventos
 affectemus; hic mutuis grassati cadibus
 sanguinem fundimus, & furorem com-
 muni populorum clade compescimus.
 Aquas extorquemus saxi, alta monti-
 um juga, & valles præruptas effodimus,
 ut flumina transitum ad triclinia nostra
 inveniant : terræque extrahimus vis-
 cera, avaritiæ & luxuriæ alimenta. An-
 gultos profectò tantæ insanitiæ termi-
 nos : cui nec alius orbis sufficere po-
 terat. Sed detexit Umbra errorem, &
 probavit nobis finitam cuiusque rei
 magnitudinem naturam dedisse. Ite
 nunc mortales & immensam vastitatem
 terreni hujus domicilii parem publico
 furori fingite. Etenim si comparatione
 universi instar puncti obtinet, quæ tan-
 dem corpusculi nostri mensura, qui vel
 minima ejus portio sumus. Et tamen
 nullis præfinitum terminis orbem oc-
 cupamus. Et si quis alius extra hunc
 projectus, aut novâ eruptione natus
 prodiret, eundem petimus agmen for-
 micarum. Sed postquam manifestus
 est error, & emendatus vanæ persua-
 sionis morbus, non implebimus jam
 pectora

pectora cogitationibus rerum naturam
supergressis : nec quicquam in rebus
humanis magnum aut infinitum nobis
erit , cū totius mundi atque adeo
nostri cognita mensura . Ingens fanè
hic campus aperitur , in quo libero
cursu vel quævis posset exultare oratio :
sed coercebo me intra carceres , quos
ipse mihi definivi.

CAP. XVI.

*Vmbra incolæ universi orbis distin-
xit ; & nomina illis imposuit : ἀρχοί ,
ἀμφοίχοι . ἀρτίχοι . ἑτερόχοι . πεί-
στοι .*

Admirandam igitur hanc ejus &
prope divinam aciem, quā omnia
illa quæ circum supraque nos tegunt,
complexa est, & cum stupore vel Sapi-
entum , discussa ignorantiae caligine
arcana naturæ detexit, suspiciendo penè
dixerim defatigati sumus. Et ne tan-
tū per immensos ætheris campos ob-
errare, & conformia suo sectari genio
videretur, non dedignata est humanos
congressus, aversata stuporem nostrum
fastidiosa princeps ; sed quemad-
modum in cœlesti plaga terrena ;

ita

^a Vid. Prol.
l. 2. Μεγάλη.
συνη.
cap. 5.

ita in terrestri coelestia indagavit. Et ne palam nota longius arcessamus, coeli climata & parallelas locis suis incredibili industriâ^a adsignavit: universi orbis incolas diverso umbrarum genere distinxit, atque inde eorum differentias constituit, & nomina deduxit. Subjecti Zonæ torridæ nullas jactant umbras, Nam meridie ipsorum verticibus Sol incumbit; inde quod nullas reddunt umbras ἀσκησι. Cùm verò Equator Zodiacum in duas partes æquales dividat, quarum illa in austrum, hæc ad septentrionem vergit, Sol per utramq; decurrit. Sed cùm illam partem, quæ ad septentrionem, transit, umbræ in austrum sparguntur: cùm verò alteram occupavit, in aquilonem procurrunt. Ab hac igitur gemina umbra qui sub Equatore habitant, ἐκίστησι. Qui autem sub tropicis agunt, tempore solstitii, Solem vertici imminem habent: reliquo tempore ab ipsis declinat, & umbras in partem oppositam diffundunt: in septentrionem scilicet qui sub tropico cancri, in austrum qui sub tropico capricorni sedes fixerunt: atque hinc ἀρτίσκησι appellati. Qui temperatis subjacentes Zonis, cùm extra has me-
tas

tas constituti, nec Sol ad eorum verticem pertingat, in unam tantum plagam umbras projiciant: & ob eam causam *ερεπόμενοι*. Zona denique frigida incolæ, cum à Solis vertigine incerta in orbem umbra illis circumagatur, *πρόσκειται* dicti sunt. Quæ quidem omnia accuratè ex *Pofidonii* sententiâ tradit *Strabo* lib. 2. extremo: & *Basilii Hexam. Homil. 6.* Has igitur nominum diversitates, has populorum distinctiones ab ingenio umbræ accepimus: sine quâ confusa omnia & indistincta. Nempe ut in magna civitate, si non sint discreti ordines, & adsignatæ tribus: aut in magno exercitu, nisi divisa sint officia, & suus cuique tributus ordo ac locus, confusa omnia stragem & interitum minantur: ita in ingenti hac mundi civitate, nisi incolæ suis nominibus distincti, certisque sedibus alligati, mixti undiquaque confluerent populi, & quas tribuit differentia loci proprietates, inscitiam obruti penitus ignoraremus.

Vide Cleo-
med lib. 1.
Plin. Nat.
hist. lib. 11,
cap. 73.

CAP. XVII.

κατορτεμν, inventum Vmbra. Verus
 & legitimus speculorum usus, elegan-
 tia forme, Deum in nobis habitantem
 ostendit: rerum cœlestia studia excitat.
 Quid Socrates spectarit in formosiss.
 Specula formam nostram exhibentia
 quid potissimum doceant. Cur Socrates
 speculum inspiciendum suaserit. De-
 mosthenes consilium actionis à speculo
 petiit. Lala ad speculum imaginem
 suam depinxit. Ad spectum forma ju-
 cundissimus.

Sed ne ingratus quidquam dissimu-
 lem, aut ignavus præteream, produ-
 cendum in medium, quibus Vmbra in-
 geniis optimas artes juvit, aut expo-
 livit, quam præclara initia obscuris &
 difficillimis præbuit: in quo primo
 loco occurrit κατορτεμν, quæ radios fra-
 ctos sive flexos considerat. Cum enim
 in fonte perlucido, laxi saxo, aut quâ-
 vis fortuitâ materiâ splendori aptâ spe-
 ciem nostram contemplantibus Vmbra
 præbuisset, mortalium studia incendit,
 ut capti rei miraculo similitudine ma-
 teriæ speculorum inventa commenta-
 rentur.

rentur. Incredibile dictu, quàm illa officiosa & ministerio prompta, quàm exacta diligentia motus gestusque nostros imitata, ad quosvis leves nutus morigerata. Quot illa miracula excitavit, dum optimâ fide expressa simulachra nostra referret, & semper æquæva ætatum varias indueret vices, varias assimileret corporis habitudines, vultusque nostros planè simili effingeret specie, dolenti illachrimans, latanti renidens hilarior, irato denique trepidos artus, faciem distortam & tumidam ostendens. Quid verò tam multiplici vicissitudine, tam versiformi habitu indefessa moliebatur? Ne quid seculis profuturum lateret, incensique mortales novitate rei & insolito oblectamento communi utilitati novis consulerent ingeniis: inde inventa de similitudine specula, non libidinis aut fastus muliebris instrumenta, sed ut contemplatione elegantissimæ formæ opificem intueremur, & adspectu tam exactæ pulchritudinis, animum quo Deum induimus, cogitaremus. Nempe ut splendida magnarum ædium vestibula etiam interna domus opulenta, & magnificè instructa promittunt, invitanteque

tantq; transeuntes ut admitti & omnia
perspicere velint: ita simulacti nostri
elegantia hospitantem in nobis Deum
ostendit, & præclarum excitat deside-
rium, ut divinæ originis memores cœ-
lestibus studiis eum excolamus, & co-
gitationes nostras ad sublimia & extra
conspectum hominum projecta emit-
tamus, Dei consortium adfectantes,
cœlestis spiritus pleni. Nam, quæ So-
crates est *ἰσχυρὸς*, nullis perculsi ad tur-
pitudinem stimulis, decora corpora
amamus, nec quicquam in illis diligi-
mus, nisi quod nos admoneat divinos
animos specioso & concinno habitu
circumamictos. Ita commenta speculo-
rum ad cœlestia ducunt, & cognitio-
nem nostri, atque adeo Dei nos docent.
Quod si operæ pretium, diligentiori
indagine in ista inquirere, ingressuris
vitæ iter salutaria dederunt consilia, ut
sine offensa, sine sentibus & virgultis
minimè illud impeditum decurrerent.
Nam quos natura benignior eleganti
specie effinxerat, hos formam suam
explorantes monuerunt, ne fugitivo
nimis & fragili bono ad superbiam sibi
blandirentur, vitarent infamiam, nec
pulchritudinis illecebris ad alienam
con-

contumeliam abuterentur, nec præclara
 formæ munera turpitudine morum ex-
 cacare sustinerent. Quibus verò mi-
 nus formosa reddita imago, his virtu-
 tem majori studio sectandam com-
 mendârunt, quâ scilicet solâ naturale
 vitium rectè emendare poterant. Quâ
 ratione *Socrates* sectatoribus suis sua-^{a Plat.}
 sit, ut sæpissimè speculum de forma ^{præcep.}
 consulerent: & si qui inter illos, quibus ^{conjug.}
 commendatior enitisset vultus, vehe-
 menter his laborandum, ne corporis
 elegantiam pravis moribus fœdarent:
 quibus verò facies minùs decora, illis
 imprimis hoc agendum, ut fæditatem
 oris virtutis peplo obducerent. Simili
 modo cum illis speculis effigies, æmulâ
 similitudine expressam imaginem exhi-
 buisset decoram & succi plenam; fron-
 tem nullis sparsam canis, & malas utrius-
 que lanugine vestitas, annos primo
 florentes vigore ostendit, simulque ex-
 stimulat præcipitandas spes gravidas
 maximis votis, advenisse diu captatum
 tempus, jam signum à Prætoribus datum,
 profiliendum ad cursum: & æquanda
Miltiadi tropæa, & *Alexandri* festi-
 natam gloriam, æmulandam speciosam
Epaminonda aut *Leonida* mortem. Illis

denique quibus oblata facies rugis aspera, ac macie extenuata,

b Iuvenal.
Sat. 10.

Et jam lave caput madidiq; infantia nasi,

c Plut. de
cohibenda
ira.

meliores effugisse dies, & ultimæ senectæ lassitudinem denunciant, admonet mortalitatis, cecinisse classicum, colligant vasa & signis adsint, strictum jam fatale ferrum cervicibus imminere, easque si inopinato feriat, & vel levi motu inclinent, repetito ictu præscindendas. Iratis autem speculo percussa imago pulcherrimam speciem omni relictam decore obferre solet, terribiles scilicet vultus, ardentes oculos, os distortum & sæpè spumâ madens. Deforme simulachrum deformitatem rei præfert, diræque facies sævi affectus index: quanto enim ille intra pectus terribior, facile concipere poterant, qui tam atrox & horridus per ossa & carnes aliâque impedimenta effluxerat. Tanta igitur motatio sui, tam fœda & terribilis facies haud dubiè confusos tarpatosque deprehendit, & iratos mitigavit. Non referam deformes pallore & macie vultus, & membrorum sine intermissione tremorem, aliâq; his similia, quibus luxuriæ supplicia por-
s I
tendunt,

DE UMBRA CAP. XVII. 77

tendunt, & solutos deliciis ac crudita-
tibus ad esurientium cibos revocant. Et
ne serie rerum cohaerentium ducti ni-
mis latè excedamus, summum Oratorem
Demoſthenem ante speculum causas
meditari solitum, ejusque consilio to-
tam composuisse actionem vulgò no-
tum est. Maluit scilicèt credere ful-
genti, ut ita dicam, umbræ, quàm *An-
dronico* & aliis dicendi Magistris, qui-
bus usus erat. Optimâ enim fide &
certâ similitudine vitia virtutésque a-
ctionis referebat, nullâ subhærente sus-
picionem, quasi aut amori aut studiis ali-
quid largiretur: unde tutius hoc sequi-
tus judicium, quàm amicorum aut ma-
gistrorum judicium: quod puto induxit
Lalam Cycizenam ut imaginem suam
ad speculum pingeret: nisi potius *c Plin. lib.*
amore sui hoc opus suscepit: cùm nihil ³⁵
jucundius homini, quàm imaginem
suam intueri. Infitus enim nostri amor,
dulcem formæ adspectum nobis fecit:
ideoque tenerrimo adfectu ex liberis
fovemus, qui proximâ similitudine vul-
tus nostros referunt.

CAPUT XVIII.

Vmbra in speculis nova & inusitata exhibuit: inde nata admiratio sapientum studia incendit, ut eorum rationem indagarent. Quâ ratione specula imagines nostras exprimant: Varia super hac re ac discrepantes Philosophorum opinionones. Speculorum varia genera.

d Metaph.
lib 1. c. 1.

RECTÈ verò^d *Aristoteles*: admirationem hominibus causam Philosophandi dedisse. Cùm enim ingeniosâ officiositate Vmbra contemplantibus sese ubique obtulisset, & indefessa æmulatione omnes habitus nostros induta, & juveni & seni, & dolenti & latanti vultus suos reddidisset, ac deinde splendida lavisque materia non minùs mirâ, quàm nova & inusitata exhibuisset, suborta animis ingens admiratio sapientum studia provocavit, ut non tam oculos ad similitudinem, quàm mentem ad similitudinis rationem converterint: equidem ludificari hominum captum visa est, & præstigijs imponere imprudentibus, nisi earum rerum causas indagare instituissent, in quibus eruendis cum summo certamine laborarent, Philosopho-

Iosophorum discrepantes natæ opini-
 ones. *Pythagorici* corporum nostro-
 rum figuras in speculis conspici sta-
 tuunt oculorum acie in se reflexa. Ferri
 enim visum tanquam in æs : & simulac-
 incidit in spissum illud & læve ac poli-
 tum, statim in se resultare. *Plato* verò
 lucem sive ignem radiis oculorum e-
 missum, & cum Solis vel cuiusque ignis
 lumine mixtum atque unitum, sua &
 externa facultate efficere, ut quæcunq;
 offenderit conspiciamus. *Stoici* videndi
 causas referunt ad intentionem aëris
 fracti, & radios ex oculis profluentes,
 qui cum læve aut lucidum corpus offen-
 derunt, redeunt ad facies suas, & quod
 attigerunt in speculo exprimunt. *Empedocles*
 autem asserit, imagines in spe-
 culis reddi per figuras à corporibus
 profluentes speculo illapsas : perfici
 verò lumine, sive igne ex speculo emis-
 so, objectumque aërem, in quam efflu-
 entes istæ incidunt species, retorquen-
 te. *Democritus* verò & *Epicurus* si-
 mulachra in speculis cerni, cum proman-
 nantes à nobis imagines illis illis re-
 flectantur. *Euclides* denique certissimâ
 ratione demonstrat, visum fieri per ra-
 dios promanantes ad res conspectas.

*c Plutare.
 de Philos.
 decretis*

lib. 4. c. 14.

*f In Ti-
 meo.*

Sunt & aliorum *αἱ ἁποκρίσεις ἐμείσθησαν* diversæ opinionēs, quas veterum industria prodidit. Nec tamen contenta Philosophia causam illarum indagasse, studium suum ulterius extendit, & sedari sese minimè passa est, quin laudabili ardore difficilima quæque hujus scientiæ pervestigasset: qualia illa, tanquam Philosophi contemplatione in-

1. *Apolog.* primis digna, recenset 1. *Apuleius* Platonius: cur in planis speculis fermè pares obtutus & imagines videantur, in tumidis verò & globosis omnia defectiora: contrà in cavis auctiora: ubi & cur lava cum dextris permutantur, quando se imago eodem speculo tum re-

2. *Plut. lib.* condit penitus, tum foras exerat. cur 2. de facie in cava specula, si ex adversum soli res orbe lune. neantur, appositum fomitem accendant.

2. *Catop-
tricus.*

Sunt enim plurima speculorum genera, quæ *Euclides* ad tria reducit: plana scilicet, convexa, & cava: illorum plana unius quidem generis, sed diversæ formæ: convexa & cava in speciem pyramidis, sphaeræ, aut columnæ fiunt.

CAP. XIX.

Admiranda & grotesca: nonnulla ejus generis prodita. Speculorum varia miracula.

OΠΤΙΚὴν verò inquit ^h Gellius, multa ^h Lib 16. ^{cap. 18.} demiranda facit, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant, ut speculum in certo loco positum nihil imaginet, aliorum translatum faciat imagines, item si rectum speculum spectes, imago tua fiat hujusmodi: ut caput deorsum videatur, pedes sursum. Quanequam istiusmodi ferè leviora periti hujus disciplina arbitrantur, quam ut in iis ocium occupent. Sanè & hæc & ab Apuleio speciosè adducta prisce & nostris perspecta, eorumque causæ cognitæ. Verè autem admiranda: similitudine æmulâ conspecti duo soles, coronæ circa sidera sparsæ, & arcus in nubibus suspensus, variis pictus coloribus & vastitate formæ stupendus. Ejus generis infinita obscura & miraculi speciem præferentia passim in cælo observæ, quæ antiquorum oculos ad sidera evocârunt, eorumque industriam

*k Vide Sc-
nicam Na-
tural Qu.
lib. 1.*

*1 Meteo-
rolog. 1. 2.*

*m Seneca
Natural
Quæst.
lib. 5.*

*n Vide
Cardinum
de Subtil.*

exacuerunt unde ingentia condita vo-
lumina, quibus istiusmodi detecta, at-
que ad certam rationem revocata: ita
¹ *Aristoteles* præsidio Optices Soles
videri geminos docuit reflectione radi-
orum ab oculis profluentium: coronas
vero refractione: iridem reflectione
& refractione: eorundem radiorum o-
culo promanantium. Quod si Catop-
trices demiranda protrahere tanti esset,
non solum compluria illa, sed omnes
superantia prætigias deprehendere-
mus. Specula similitudine falsa fræ-
dam deformitate reddentia faciem &
lucertos supra humanam magnitudi-
nem exsurgentes. Sunt quæ contuenti
plurimas sui offerant imagines & sapè
eas saltantes. Sunt & alia ex planis
composita speculis, in quibus volentem
imaginem nostram videmus. Alia tam
malevola curiositate, ut etiam illa no-
bis exhibeant, quæ in vicinis ædibus
geruntur: adeo nihil verentur alienis
interesse secretis. Quin illa quoque
inventæ specula, quæ oppositas ima-
gines in aëra projectas ostendunt: quæ
complures simul referant species, simu-
lachra alia pallore deformia & mortuis
similia: alia ex speculis egredientia.

Hanc

Hanc verò præstantissimam & tantum non cœlestem disciplinam Umbrae ingenium prodidit.

CAP. XX.

Εἰκασμὸς. ejus subjectum. *Εὐαὶς* pictura, & precium apud antiquos. Comparata pictura & poësis. Pictura imitatur rerum naturam, & exactè exprimit. Comparata Catoptrice & pictura. Pictura tam emulâ similitudine naturam effingit, ut hominum sensibus imponat: *εἰκασμὸν* peperit Umbra. Præcipua pictura elegantia, ut solida & eminentes effingantur imagines: hoc præstant circumducta umbra eo artificii genere: celebres Pausias Sicyonius & Nicias Atheniensis.

Cognata Catoptrice *εἰκασμὸν γυνώσκου* *καὶ εἰκασμὸν*, utramque enim *ὁμολογῶν* peperit; diversitates imaginum, & umbrarum explicant: causasque inquirunt eorum imaginum, differentes species sive ob intervallum, sive rei visæ elevationem spectantium oculis obveniant. Harum ministerio imprimis usa pictura, quæ & ipsa cognata. Sanè ab Umbra vitam & spiritum hauserunt.

Mira autem & cum stupore excipienda
Catoptrica retuli. Si tamen ingenium
& elegantiam spectes de summa laude
cum his contendere minimè defugiet
Pictura. Nam ut illa sive consentiente
sive non repugnante rerum naturâ mi-
racula sua exhibet : ita hæc æmula
ipsius naturæ provocare eam ausa est.
Nihil enim tam exactâ pulchritudine,
& mirâ atque abludente specie effor-
matum, quin illud pari penè veritate
effingere possit : tanta sanè elegancia,
ut hominum animaliumque animas pe-
nicillo comprehendere videatur. Vnde
ab omni antiquitate summus honos
magnæ arti habitus : & clarissimorum
artificum opera auro contra cara fuisse :
vel potius supra auri precium æstimata,
memoria traditum : imò verò subeat
mirari antiquorum furorem in æsti-
mandis nobilium artificum tabulis, quo-
rum sæpè manupretium lauta patrimo-
nia exhaustit. Sanè & religioni Deo-
rumque cultui dedicata ars picturæ, cu-
jus elegantia non parùm adjecisse reli-
gioni videtur, quoties operis majestas
Deum rectè æquaret : eadem summis
regibus mirificè adamata. Nec apud
posterios angustioribus terminis inclu-
sa

fa est fama *Protogenis* & *Apellis*, quam
Lysia aut *Hyperidis*: nec fortean mi-
 nori voluptate *Zenxidis* aut *Pausie*
 spectaremus tabulas, quàm *Iliada* aut
Odyssæan legimus, si eas injuria vetusta-
 tis non vicisset, aut saltem ex lactuosissi-
 mo tot elegantium operum naufragio
 quædam tabellæ ad nos enatâs-
 sent. Nam quod Poëtæ ingenium
 admirandâ expressit eloquentiâ: illud
 politâ & artificiosâ manu ingenii pa-
 ri felicitate æmulati sunt. Vnde rectè
 Cicero: *Traditum Homerum ca-* a *Tustul.*
cum fuisse: at ejus picturam non poë-
sin nos videre. Equidem propè est ut
 ambigere possis, an rectius effingat
 poësin pictura, an verò picturam poë-
 sis. Magna enim utriusque artis cogna-
 tio, & par certamen. Incredibili va- b *Vid. A-*
 rietate rerum & naturæ ipsius imagine *rifot. Rhe-*
 opus est, ut laus picturæ constet. Simili *ror ad A-*
 modo poësis multiplici rerum diver- *lex.*
 sitate indiget, sive ad describendas
 res varias, sive exprimendos animo-
 rum sensus. Misceat deinde colorum
 pigmenta necesse est, & apto tempe-
 ramento lineamenta iis obducatur, ut læ-
 tum & suave eniteatur carmen. Verè igi- *Plur. de*
 tur *Simonides*: τὴν ὃ ζῳγραφία πολὺν αὐτὴν ποίη-
 σιναι

εἶναι σιωπῶσαν τὴν ἢ ποιῶσαν ζωγραφίαν
 καλῶσαν: *pieturam tacitam poësin esse:*
poësin, loquentem picturam: Nos qui-
 dem liberi & ingenui animi, beneficio
 genii melioris, oblectamenta illa ho-
 nesti & laudabilia, ab ingenio proman-
 nantia, minime spernimus. Vnde in-
 credibili deliniri voluptate, infinita na-
 turae miracula artificiosè depicta con-
 templamur. Oceani expressam vastita-
 tem, & vi ventorum agitados fluctus ad
 sidera adscensum molientes: inter hos
 deploramus periclitantes, & tanquam
 in vicinia mortis constitutos tralaticia
 humanitate tristes, inestrique compo-
 nimus. Nec minori delectatione cer-
 nimus amœna terrarum latis consita
 arboribus, viridantium herbarum in-
 ornata cœsarie: scatebris fontium pas-
 sim manantes, & campos diductis in
 diversa rivulis flexuoso tramite inter-
 cisos: descripta locorum ingenia, ur-
 bium situs, prærupta montium & loco-
 rum intervalla longo squallore horren-
 tia. Quid referam tecta cœli inanrata
 luce fiderea pramiccantia? omnia no-
 ctis obducta peplo, & mox discussis
 tenebris redeuntem diem: tempestates
 horridas, ruptasque nubes, & suppres-
 sam.

fam lucem Solis luminibus redditam :
 ac deinde pacatis omnibus renidentem
 mundi lætitiā ? Brumæ austeritatem,
 hyemisque pruinas, & gratam æstatis
 faciem ? distinctas denique varias ani-
 malium species : & genera herbarum
 colorum separata discrimine, quorum
 proprietates nulla verborum descrip-
 tione dignoscere liceret, nisi pictura
 oculis illa exposuisset. Adde lascivientis
 naturæ lusus ; multiplices rerum & ani-
 malium figuras, planas, cavas, orbicu-
 latis : ostrea vermiculata, conchas stri-
 atas, & alia ejusmodi infinita : quæ qui-
 dem omnia colorum imitatur differen-
 tiis, tam exactâ similitudine, ut cum
 natura ipsa de veritate contendere vi-
 deatur. Si verò illud magnoperè spe-
 ctemus mortales illicitâ curiositate Ca-
 topricæ beneficium in vitium detor-
 sisse, ut simplicium animos ludcrent, &
 ejus artificii ad præstigiâs uterentur :
 longè sanè majori admiratione animos
 concitabit : picturam sine fūco & falla-
 ciis solo ingenio suo usam, tam similes
 naturæ veritati res effinxisse, ut sensus
 animalium, atque adeo ipsorum artifi-
 cum oculos & judicium luserit. Notis-
 simum enim : scriptorum testimonio, c. Plin. lib. 30. c. 10.

Zeuxidem

Zeuxidem tantâ veritate uvas expref-
fiffe ut aves advolarent. *Parrhafium*
verò detuliffe linteum eâ fimilitudine
pictum, ut *Zenxis* alitum iudicio fero-
cior, flagitaret remoto linteo ostendi
picturam: ita qui aves deceperat arti-
fex, ab artifice *Parrhafio* victus eft. At
verò quid opus erat per tantas eniti
ambages, quid te coegit tam longâ o-
ratione ab instituto diuertere? præftru-
ctim hæc tradenda erant, ut cognitâ
picturæ dignitate Vmbra honor auge-
retur: ab illa enim magnæ artis primor-
dia ceperunt, nec indignum fuo ingenio
arbitrata eft eandem ad perfectionem
deducere. Etenim picturæ inventio-
nem nifi Vmbra tribuamus, nullam dico
caufam quin ingrati prorfus aut male-
voli fimus. Hominis enim umbra viam
arti aperuit: quam lineis circumductam
ad totius corporis perfectionem feque-
bantur. Nudis hiſce & rudibus pri-
mordiis magna ars cepit: quam tamen
inchoatam ne deſeruiſſe videretur,
umbrarum adjecit temperamenta, qui-
bus omni ratione abſolutam reddidit.
Iam præclara emerſerant ingenia arti-
ficio picturæ orbi nota: ſed rudia illo-
rum opera, & ſola naſcentis picturæ
gratia

gratiâ visenda, futuræ mox artis quasi
 quædam præludia. Nam quod in ipsa
 summum & præcipuum, ut expressæ sc.
 imagines exstantes & integræ spectans
 tum oculis accederent, adhuc deside-
 rabatur; quod ut assequerentur, irritò
 conatu præstantissimis quibusq; tenta-
 tum fuit, donec præfidio umbrarum
 circumfusæ extremitates imaginum,
 omnesq; corporum inclinationes solide
 viderentur, quæ planæ erant, & varia
 schemata quocunque inflexa conspicua
 undique apparent: quod ^{d Quint.} *Zeuxis* ante ^{li. 12. c. 10.}
 alios docuisse fertur. Nam is ^{c Plur. lib.} primus
 luminum umbrarumque rationem in- ^{de gloria}
 venisse traditur: eoque artificio præci- ^{Athenien-}
 pue commendatæ tabellæ ^{sum: A-} *Pausia*. ^{pollodorū,}
 Cum enim alii quæcunque turgida & ^{in umbra}
 eminentia videri volebant, candi- ^{coloribus}
 cantia facerent, coloremque nigro ob- ^{expresmen-}
 ducerent: hic totum bovem atro co- ^{de ratio-}
 lore expressit, & umbram ex umbra ^{nem inve-}
 duxit, in plano exstantia, in contracto, ^{nisse scri-}
 ut *Plinii* verbis utar, solida omnia o- ^{bit.} ^{f Plin. lib.}
 stendens. Quo nomine & *Nicias Athe-* ^{35. c. 11.}
nienfis celebris, qui lumen & umbras
 accuratè observavit, & maximè curavit,
 ut è tabulis picturæ emerent. Præcla-
 rum sanè opus, juvare elegantissi-
 mam

g Plutarc.
de exilio.

mam artem, & toti orbi conspicuam
exponere. Sed ut omnibus numeris
absoluta prodiret, gratia & decor ad-
jiciendus, & averfis dulcedine concili-
anda erat. Sunt enim nonnulli dolo-
res, qui austerâ quâdam & torvâ luce
oculos nostros perstringunt, nec sine
molestia conspiciuntur: hos quoque
circumfusa leniant umbræ, & fractâ
asperitate gratos & mites reddunt.
Nempe ut amarulenta nimis & acria
stomachi nostri recusant; mixta autem
& dulci succo temperata sine fastidio
admittunt: ita umbrarum blandimen-
tis mutata colorum asperitas sine mo-
lestia adspicientium oculos contingit.
Absque eo esset, incuriosis admiranda
quæque magnæ artis incognita peri-
rent, nec legitimum precium monu-
menti immortalitate dignis accede-
ret.

CAP.

CAP. XXI:

*Συμπαγία. ἰχθυοπαγία. Usus & finis
συμπαγίας. Umbra pyramidis, aliasq̃,
ingenti celsitudine erectas moles metiri
docuit.*

Sunt & alia ingenii Vmbrae miracula
dicam aut beneficia, quibus optimas
artes juvit, aut earum initia excitavit.
Ita ingentis vastitatis opera extracturi
architecti, ne informe opus aggredi-
antur, animo præcipiunt molem, &
intra se formant. Hanc imaginem ru-
dem & minus absolutam primâ scilicet
foeturâ conceptam ut exprimant, ve-
stigia quædam & lineamenta ducunt,
totâque molem adumbratâ quâdam
descriptione depingunt. Haud dissi-
milis usus *ἰχθυοπαγία*, quæ est aræ ja-
centis descriptio, futuri operis speci-
men exhibens.

Inventum inprimis utile: major enim
concinnitas & exactior inde *συμμετρία*:
totâque machina loco aptata: & ratio
materiæ habita, ne aliquid superflui in-
genti sumptu sine usu periret. Hoc
enim incumbit architecto, ut cum ex-
struendum opus suscipit, quanto id
sumptu

a Vitruvi-
us lib. 10.

sumptu futurum exactā ratione ostendat : ne inopes ultra vires patrimonii quicquam conentur, & sæpè attritis enormi impensā rebus ceptum opus deferere cogantur, atq; ita urbi deformitas invehatur. Quā ratione ^b *Epheſi* lex constituta fuit, ut cū Architectus publicum opus ædificandum recepisset, quanto sumptu id futurum polliceretur : & tradita æſtimatione bona ipsius magistratui obligarentur, donec opus perfectum. Quo absoluto, si non excessisset impensæ modum, honoribus ornabatur : & si non ampliis quā quarta in opere consumpta, nullius pœnæ tenebatur. Si verò plus consumptum, pecunia ipsius perficiebatur.

z Opus sanè fuit exactā *οικονομία*, nè jacturam pateretur.

b Diog.
Laert in
Thalete.
Plin. l. 36.
cap. 12.

Ab eadem Umbra solertia sublimia quæque & sanè ultra quam oculis assequi datum in summam producta excellentiam metiri didicimus. Qualia illa *Memphitica* Pyramidum miracula, quorum tantam altitudinem referunt, quanta illa hominum artificio maxima exstrui potuit, mensuram tamen tantæ celsitudinis deprehendit ^c *Thales Milesius*,

*Iesús, metiendo umbram qua hora par
esse corpori solet: atque ita umbræ in-
genio ea assequutus est, quæ sensuum
acumen effugerant.*

CAP. XXII.

*Umbra precium ponere tempori nos
monuit. Horas distinguere, & earum
mensuram observare docuit. γωνιων.
Horologia sciotherica: variâ formâ
composita. Scaphium. Temporis ratio
quomodo habenda.*

ET ne quicquam irreligioso silentio
præterfluat, illud quoque solertiz
Umbra debemus, quod precium fugaci-
ssimæ rei ponere didicimus, & exci-
tari ad singula momenta, correptique
horrore cogitemus jam strictum fatale
ferrum jugulo imminere. Nam ut tacito
fluxu properantia tempora quodam-
modo retineret, horis illa distinguere
certamque earum mensuram observare
docuit.

Partes enim diei atque adeo horæ,
quas *καιρος* vocabant, magnitudine
umbrarum, incrementis & decrementis
illarum discernebantur: eaque do-
ctrina *γωνιων* appellata, quod erectus
gnomon

gnomon horarum discrimina in plano ostendebat : indeque excogitata omnis generis horologia Sciotherica, aliâque instrumenta quibus umbras capramus, & ex earum ratione horarum spacia, similiâque multa indagamus : quale illud

^a De Architect. l. 9. scaphium, sive ut ^a Vitruvius appellat, hemispharium, inventum Aristarchi, quod horarum ductus stili umbra in medio notabat : & in sacris celebratur horologium Ache Regis Jude.

Nec verebor adfirmare in *Egypto* obeliscos & pyramidas immensa molis huic usui initio exstructas : deinde demum incitante prodigâ emulatione signa regii fastus & potentia relictâ.

Varia autem formâ constructa fuisse horologia ^b veterum traditione constat. c. 76. lib. 7. Sunt enim & mobilia, quæ ubique nos comitentur, ut *Cylindri*, anuli, & id genus : adeo nihil omisit Umbra, quo commodis nostris consuleretur.

Equidem si rectè bona nostra intelligimus, ingens beneficium umbra nobis contulit : irreparabile tempus, ut Poëta ait, rem fugacem, & instar torrentis rapidam, prehendere docuit. Prudentiores jam non dies æstimamus, sed horas; moniti nos inscios puncto fugientis temporis

temporis rapi, & singulis momentis perire, adeo semper morimur. Vigilandum itaque & concitato cursu festinandum. Neque enim, quod *Epicurus* aiebat, cogitantem de fuga dormire oportet: cumque tantam celeritatem temporis nec assequi nec retinere possumus, hoc agendum, ne relictis demum intelligamus, quantum nos præcesserit; æquare gradum oportet, & uno spiritu ad metam properandum in præcipitio consistimus, vetant prærupta lento vestigio incedere. Afferamus igitur nobis nos ipsos, & vero precio tempora æstimemus. Subducenda tantisper ratio, ut de impensa constet. Ita deprehendamus quantum nobis prodigè effusum, quantum ignavis furtivo fluxu perlit: quantum libido & luxus, vana deinde & irrita eripuerunt studia; quantum denique segne otium & mollis inertia occupavit. Iam igitur certi adesse diem, qui nos vocat, velut sacro instinctu excitati laudabilia affectemus, illustria & immortalitate digna nomina, qua publice qua privatim æmulemur, ne ignavos occupet tristis senectus, & inglorios ignoto funere componat. Quæ quidem omnia ritè nos implere optima magistra Umbra docuit.

Umbra etiam corporis robori confert.
συναχία. ejus usus, imago animi in-
quieti & male consci.

Arist. Po-
lit.

a Gal. &
Paulus
Egineta.

Sed ut officium suum plenè probaret
 Umbra, nec tantum ingenium no-
 strum juvare & instruere videretur,
 corpori quoque prodesse voluit, pru-
 dentissimorum imitata praecepta, qui
 ita animi curam habendam censent, ne
 corpus omninò negligamus, unde ab
 omni benè constituta Republica *μυστρα-*
σόν minimè excludunt: quod illa sana
 conservet corpora, & ferundo labori
 ac disciplinæ militari præparet. Hâc
 ratione inducta est Umbra, ut *συναχία*
 five umbratilem doceret pugnam, qua
 robustos & surgentes laterum toros ab
 ignobili situ vindicaremus, aut alioquin
 rapidâ agilitate adversarium sternere
 disceremus. Magnum hujus rei usum
 antiquitas credidit. Nam & *συνα-*
χία exercitationem minimè violentam
 putarunt & umbratili istâ pugnae me-
 ditatione omnes numeros aggrediendi,
 cedendisque; quo flexu petentis impe-
 tum eludi, quâ corporis inclinatione
 petere,

petere, quando deniq; ferire oporteat accuratè doceri existimabant; quibus ita assueti, tutè in aciem progredi, nulumque spe coronæ detrectare discrimen audeamus. Quod minimè mirum videri potest, si attendamus velocissimos umbræ motus, quæ cum fugere videtur, subito relabitur, & ex insidiis perit: quâ sub imagine si peritè exercitati, usu ipso inducente robur, nullum est dubium, quin conscii incredibilis agilitatis omne certamen victores aggre-
 VIX. 9. A. D.

Et ne quidquam in officioso silentio omittamus, sub hoc umbratilis pugnae simulachro, quæ cum nostra ipsius umbra, tanquam cum hoste, velitari videmur, ad levissimos quosque ejus motus & toties mutatas inclinationes profluentes, & tanquam mox depugnaturi in statum præliantis compositi, eos effinxit umbra, qui inquietæ mentis, sui ipsius hostes, animum malè compositum, ingenti tormento ferunt, quum illos memoria facinorum surdo verbere flagellat.

Nam conscii scelerum, & legem & judicem timent: gravior illis somnus, horrificis monstris & spectris turba-

ens. Ad mentionem alieni facinoris
subinde cohorescunt: deprehensos
enim se putant, & parata supplicia sce-
leti imaginantur.

*Lactus & ultrices posuere cubilia
cure.*

Cum his inclusi vivunt, & quod
meruerunt quotidie expectant. Hæ
sunt illæ furie, quæ tædis ardentibus
sceleratos infestant. Hoc umbra sub in-
volucro isto nobis apperuit.

CAP. XXIV.

*Varia Umbra beneficia. Noctis &
diei vices temperat. Imperia alternatim
suscepta minimè diuturna, imò cruen-
ta. Causa vicissitudinis lucis & tene-
brarum. Quis Romanis Dea. Umbra
hospitium prabet. Musis & Poëtis.
Nympharum choreis infernis: & Vene-
ris furtis abscondit.*

ATque hæc sunt quæ de ingenio &
solertia. Divæ nostræ tumultuaria
fuggerit diligentia: reliquum est, ut
alia beneficia, quibus mortales ejus be-
nignitate fruuntur, contemplemur.
Plato quidem in *Timæo* auctor, terra
hunc globum quem premimus incolæ
alliga-

*Vide Plur.
lib. de facie
in orbe
Lunæ.*

alligatum circa polum per universum
 extensum, noctium & dierum efficere
 vicissitudinem: cum suo intervallo um-
 bras producat, & Solis splendorem no-
 bis intercipiat, unde noctium & dierum
 discrimina nascuntur. Quidquid sit:
 nos summum illud beneficium agnosci-
 mus & celebramus, quod cum naturæ
 opificis consilio lucis & tenebrarum di-
 stributæ vices, Umbra suas partes ita
 temperavit, ut singulorum commodo
 eas dispertiret. Nam si quod in cælo
 imperium; divisum illud cum Sole sus-
 cepit: alternis enim imperant, & æqua-
 bili successione partitas funguntur vi-
 ces. Quamquam memoriæ annalium
 prodiderunt, & experientia probavit,
 regna administrata imperio alternatim
 repetito publicâ concidisse strage. *Reg-
 ni societas*, ait *Minutius Octavius*, nun-
 quam cum fide cepit, aut sine cruore
 desit. Nam præpoterâ dominandi li-
 bidine imperium ægrè deponunt, aut
 vim, quam in se traxerunt, oppressioni
 nascentis potentiæ admovent: unde
 mutuis incensi odiis flamma & ferro ad
 internecionem grassantur: nec satiata
 rabies, nisi communi gentium clade ex-
 stinguatur. Nota dissidia fratrum *The-*

bianorum, quorum atrocitas argumenta
 Tragediarum excitavit. Genèri & so-
 ceri bella, totum orbem sanguine foeda-
 runt: nec tanti imperii fortuna duos ca-
 pere potuit. At verò Umbra mitis &
 placida Princeps, etsi ingenti potentia
 præpolleret, maluit tamen saluti con-
 sultare omnium rerum, quam dominari.
 In quo salubre hoc servat temperamen-
 tum, ut nec cedat Soli ultra quam na-
 turæ ordo præscripsit. Distinctas enim
 utriusque vires oportuit, ut terra hausto
 fervore noctium opacitate reficiatur,
 quod nisi fieret, omnia haud dubie ni-
 mio decocta altu conflagrarent. Et si
 divinam providentiam levioribus curis
 adstringere licet, hanc lucis & tenebra-
 rum vicissitudinem supremus ille archi-
 rectus voluit, ut omnia vel ipsa varie-
 tate jucundiora essent: simulque mor-
 tales temporum discrimen, & motum
 atque adeo tempus sentirent. Illud au-
 tem præcipue summi beneficii loco du-
 cimus, quod acris adustus fervore, lon-
 giores impertit Umbra noctes; quibus
 verò mitior Solis est ardor, eos veloci-
 ori curriculo transit: inde mundi hujus
 incolis aptum frigoris & caloris tem-
 peramentum, ut nec sub torrida nimio
 pereant

*Theodoret.
 de provi-
 den.*

pereant æstu, nec ob asperitatem hyemis frigidis subjacentes plagis terræ, viduatæ suis deserantur cultoribus. Quid multa? nisi has æstus frigorisq; partitas vices Umbra dispensaret, non tantum segetes & herba, aliæque humanis commodis prædita terræ munera consumpta calore extabescerent, aut in cinerem solverentur; sed animalia ipsa fessâ & languida spiritum effugere parantem egre retinerent. Adde has recurrentes tenebrarum & luminis vices, naturæ consilio ordinatas, ut nobis operis & quietis alterna esset successio; & fessis gravissimum fomentum somnus conciliaretur, quem recte *Orpheus* canit omnino nos dolore & anxietate liberare & dulcem adferre quietem. Quid quid enim naturæ munere in universi hac civitate constitutum, ita comparatum est, ut in-

Hymno in somnum.

interpositâ quiete & ocio vires recuperare necesse habeat. Vnde & *Quies Ro-*

manis Dea, ut ex *Augustino* patet, quam merito salutarem Deam vocat *Ammianus Marcellinus*. Nihil igitur tam forte, quod continuum & sine ulla

d De civit.
Dei lib. 4.
cap 16.
e lib. 19.

remissione laborem ferre possit: proinde & nobis ipsis præcipitata imminerent fata, nisi illapsa ciliis Vmbra suavem conciliaret somnum, & animum curis fractum & debilitatum quiete componeret: ita viatorem fessum gratissimo amplexu fovet, & animalibus languidis blandam præbet requiem. Pecorum magistri in lucu cujusdam densissima tumbra cantu demittunt,

*Delectantq; Dent, cui pecuni & nigri
Colles Arcadis placent.*

Ita *Ascrei* Vatis poema obstetrice
Vmbra natum. & *Tisyrus*

patula cecinit sub tegmine fagi.

Sanè *Musi* atque adeo *Apollini* gratum hospitium præbet Vmbra: & Poëte ipsi, vel potius sacri Vates in nemora & lucos, tanquam in loca pura & innocentia, ad sanctum opus secedunt, ut nullo turbati strepitu, inventioni sufficiant. *Nymphae* quoque *Dryades*, atque adeo *Diana* ipsa choreas exercere dicitur, Vmbra secretum & voluptatem conciliante. Nec minori oblectamento *Fauni*, alique ruris præsides Dii, sub alicujus arboris opacæ umbraculo, carmina sua meditantur: & sanè mater amorum circumfusæ umbræ nebula ob-

cirrare

errare solet. Favet enim furtis Veneris

Auctor Pervigilii Veneris.

-- amorum copulatrix inter umbras arborum

Implicat gazas virentes de flamma myrteo.

Umbra : pavidos alioquin amatores confirmat, & velo suo involvit.

CAP. XXV.

Festivitates publice quare instituta. Ludorum origo. Umbra juvat publicam letitiam. Scena. Umbra. Spectantium confessum velis obumbrare usitatum Romanis. Platanus arbor infœcunda, ex alieno petita orbe & vino enutrita, ut umbram praberet. Potentissimi Reges & populi umbra delinimenta captarunt.

Sed hæc leviora sunt, quam ut severioris nota homines admiratione commoveant. Quin igitur illa adducimus, quæ vel tristes & severi attendant. Cum itaque gentium antiquissimam constitutionem, atque adeo sapientum placitis receptam, colligere animos feriis, & occupatis otia dare. Nam ex

animo & corpore hominem compo-
 situm communi omnium assercione con-
 stat. Animus autem ita comparatus, ut
 remissione opus habeat: nec corpus
 labori par esse potest, nisi collectis sub-
 inde viribus reficiatur. Sed aut nihil
 agendo, aut aliud agendo & debilitatas
 vires revocamus inde miris ingeniis &
 variis commentis laborum & lassitu-
 dinis quasita remedia: instituta festi-
 vitates publicas, in quibus non tantum
 à negotiis cessarent, sed fessis animis
 ludos darent, & corpora labore assiduo
 debilitata amissas vires reciperent. I-
 deoque & publico sumptu omnis ge-
 neris exhibita spectacula, quibus vo-
 luptatem juvarent communem &
 oblectamentis hominum animos deli-
 nirent. Frustrà enim arbitremur lasci-
 via quorundam populorum, aut Re-
 gum & Imperatorum enormi prodiga-
 litate, sive à *Egypti* populis luxu per-
 ditis, originem traxisse ludos. Iam inde
 ab ipsius mundi natalibus ceperunt.
 Cum enim architectus ille universi, re-
 rum omnium absolutissimum clausisset
 circulum, & pulcherrimo operi ulti-
 mam imposuisset manum, quieti indul-
 sit, & quasi defatigari potuisset, ocio
 secessit.

fecerit. Hinc igitur fluxerunt festivitates publicae, quas ludorum blandimentis plebeis animis jucundiores conciliant. Hac gentium praeclara & laudabilia instituta in primis juvit Umbra, quae alas suis spectantibus extendit: unde: scena ipsae umbræ ramis & frondibus contextæ: & Neptunalibus casæ frondæ, quæ pro tabernaculis erant, umbræ appellatæ, quo quidem umbrarum delinimento ut spectantes semper frui possent, captare eam, & velut inclusam retinere conati sunt. *Q. Cæcilius* spectantium confessum primus velorum texisse umbraculis dicitur: & deinde *Marcellus* quoque forum velis inumbravit. Suavissimum hoc umbrarum blandimentum *Romani* precio addixerunt: & quod mireris, egerem tributo alligarunt. *Platonius*, sterilis alioquin arbor & infecunda, ex alieno petita orbe, ut laxioribus frondium comis densiorem spargeret umbram, & assidentes voluptate afficeret. Vnde tantus honor arbori habitus, tantumque illi precium positum, ut mero infuso illam enutrire operæ precium existimarent. Quinimo *Xerxes*, quem totus orbis non ceperat,

a Festus.

b Val. Maxim lib. 2.

c Plin. lib. 19.

d Plin lib 12.

f Herod.

lib. 11.

g Arbena:

lib. 12.

h Plutar-

chus A-

lexand.

i Herod.

lib. 11.

ad *Platanum* in *Lydia* divertit, posses-
 que juxta castris, integrum diem sub
 nemoroso ejus vertice commoratus,
 & ne ingratus discederet arbori cura-
 torem constituit, & armillas ex auro in
 ea suspendit. Ita *Corys*, Rex *Phrygiae*
 ad fontes, & loca umbraculis arborum
 densa divertebat. & *Alexander* ille,
 qui solus post homines natos cogno-
 men suum implevit, in *Asia* sub arbo-
 rum ramis curra vectus umbram capta-
 bat. Tam suave & gratum penae totius
 orbis regi ejus delinquentiam, ut incla-
 sam & comprehensam secum circum-
 duceret. *Lydi* quoque voluptatis &
 elegantiae magistri, in umbra nutriti.
 Summas enim delicias arbitrati, si ardo-
 rem Solis quovis remedio evitarent.
 Quin & *Sydona* umbraculis sese ad-
 versus ardorem Solis manere soliti. Sed
 profecto tanta ac tam multiplicia sup-
 petunt Umbrae beneficia, ut ea comme-
 morare defugiam. Nam si recensere
 omnia suscepissem, plurima vel curio-
 se elaborerentur: unde a me provocati ejus
 posset indignatio, tanquam foedera
 omnia reticerem. Quare divitiis huius
 orationem occupare desistam.

CAR. XXVI.

Summa sapientia seipsum nosse. Demonacti initium philosophandi ex cognitione sui. Seipsum nosse difficillimum. Umbra imagine sua docuit notitiam nostri. De humana imbecillitate & sati imminentis asperitate paulo copiosius dissertatum. Nihil ex tam superbo animali mors relinquit præter inanes umbras.

VNicum superest, quod sine piaculo præterire non possum: tanti momenti & ponderis, ut ratione argumenti gravis instituenda disputatio, sinorem instituti excedere auderem; quidquid sit, hanc dissertationis partem huc rejeci, ut extra ordinem de illa dicerem. Enimvero non sine causa Damon ille *Delphicus* nostri ipsius cognitionem imperabat: satis enim superque sapientes, si nos ipsos familiarum nossemus. Neque enim fasces invaderet, nec inanis gloriæ aucupium occuparet, nec vota humanæ imbecillitatis mensuram supergressa miseros torquerent, si celeste hoc præceptum & divinum donum præcordiis infixum obhæreret.

Rectè sanè philosophandi initium De-
monacti ex cognitione sui. Hæc enim
vera est Philosophia, infirmitatis suæ
consciūm nihil tentare supra vires, ma-
nere intra staturam, nec tumidis affecti-
bus concitatum, ultra quam homini ti-
cet ascendere velle. Cum verò seipsum
nosse ex sententia *Chilonis*, atque adeo
omnium nostram, si verum fateri veli-
mus, difficillimum: (quis enim sibi ve-
rum dicere ausus? quis non plurima sibi
mentitus? etiam illa quæ agnoscimus,
~~dis~~simulantis miser, & manifestis adu-
lantis vitiis) miserta nostri umbra, ne
desereret imprudentes, velut mediâ
noctē errantes prensavit ac retraxit, &
nos ipsos ad sui ipsius imaginem de-
duxit, in eoque tanquam in speculo
fragilitatem nostram ostendit, ne super-
bi & vani mania occuparemur. Nihil
enim majori fide & magis æmulâ simi-
litudine imbecillitatem nostram expri-
mit, quàm Umbra simulachrum. Nota
sublimium Poëtarum oracula, quibus
Umbra sumi, & *simulio Umbra* nos si-
miles adfirmant. Audis illa apud Sa-
phoclem, ubi *Ajacem* furore correp-
tum videns *Ulixes* ait:

Ajaci
Lorario.

Platarch, consolat ad *Apollon*, post
illa

DE VMBRA CAP. XXVI. 399

illa Pindari: οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς κεν αὖ-
 χος σφάρα καὶ χαλκὸν τέχνας καὶ ἑλκὸν χερσίν
 ἔσθῃ. ὃς ἄνθρωπον βίον ἐνέλωσιν. πρὸς οὐκ
 ἀδυνάστεον, τὸ δὲ ταύτης ὄψιν ἴδ' ἂν ἐκφράσει
 τις ἔτι. *Sum deus οὐκ ἔστιν. Umbra somni-
 um homo. Artificiosa & aprissima susus
 hyperbole vitam hominum expressit.
 Quid enim imbecillius est Umbra?
 aut quibus verbis somnium ejus effari
 possis?*

ὅπως γὰρ ἡμᾶς ἐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν
 ἐν δαίμ. ὅπου ὅπου ζῶμεν, ἢ κεν ὅπου ζῶμεν.

*Nihil nos esse aliud video, prater
 Simulachra, quotquot vivimus, &
 inanes umbras.*

Quod si tanti videretur aliquandiu
 immorari contemplationi hujus nostrae
 imbecillitatis, referrem flebiles ortus,
 quibus vitam nostram nudi & inermes
 auspicamur. Inter vagitus & lacrimas
 frigoris asperitas intestos excipit:
 quae ut teneros non adurat vinculis
 districti obtegimur, ut vel in ipsis
 vitae primordiis supplicia feramus.
 Quam multi deinde elabuntur anni an-
 tequam nutantes artus suspensam cor-
 poris molem sustineant, antequam nos
 homines voce prodamus. Iam firmi
 lacerti ferunt labores, & per tot angus-
 tias.

stias ad virile robur eluctati sumas: jam
 fata ab utero destinata imminent, tan-
 quam flosculi maturitati vicini, mox
 extincti erimus. Hos laqueus aut fer-
 rum expectat: illi ruentis populi furo-
 re, & bellicâ consumpti strage, occum-
 bunt. Alios potentium excindit ira: alii
 sub tyrannide fortunæ, contumeliæ ejus
 expositi, horrenda & immania ferre
 coguntur. Hos flamma in cineres &
 favillas convertit: illi membris per
 præcipitia jactatis, alitibus ferisque pa-
 bulum præbent: alii ultra vires cum
 fluctibus luctati, tandem quod vetus
 Poëta, *eviscerati saxis sparsi asperis*,
 piscibus ac beluis exporuntur. Quid
 referam fulmine perculosos, aut urbium
 in se ruentium clade extinctos? quos
 torrentium violentia hausit, aut incen-
 ditorum vorago consumpsit? Nunquam
 enim vel levia naturæ rerum dissidia
 oriuntur, quin ea mortalium calamita-
 tes componant. Si turbines exsurgant,
 vel mota contremiscat tellus, si solis
 calor exarsuet, aut pestilens aër exha-
 let: quid quid est, in perniciem homi-
 num conspirare videtur. Et ne pute-
 mus tam longè quari mortem, ipsa nu-
 trimenta nobis fata præcipitant: luxu-
 riosos

riosos interemit intemperantia, absti-
 nentes frugalitas: industrios vigilia &
 nimius perdidit labor: ignavi situ &
 ocio tabem contraxerunt: illi vehiculo
 lapsi spiritum effuderunt: hos penatum
 suorum, sepe templorum, ruina sepe-
 lit. Adeo nihil est, quod miserae huic
 animae non struat insidias, quod dam-
 natum non exigit spiritum. Atque haec
 ipsa nos petunt tam celeri accessu, ut
 non sentiamus nisi jam percussi: sus-
 penso & furtivo irrepunt velligio, ut
 inopinantes opprimant. Ad haec pro-
 peramus per tot laborum multiplices
 ambages, per tot calamitatum & mor-
 borum difficiles anfractus, inter fortunae
 ludentis risus, imò poenas. Vnde Varro
 doctissimus Romanorum, *hominem* ^{b i de re}
~~Nulla similem~~ ^{rustica.} affirmabat: & appositè
 Epictetus, *hominem fabulam quandam*
arumnarum: fortuna lulum, & lucer-
nam vento expostam, pulchra & con-
venienti prorsus imagine. Alii ^{c Seneca} verò
 hominem descripserunt, *vas quassum* ^{Consol. a}
& fragile, imbecillum, nudum, suapte ^{Marciana.}
natura inerme, alienae opis indigens, ad
omnem fortuna contumeliam proje-
ctum, & si quae his similia humana ca-
lamitas ingeniosis expressit: qualia illa
Aristotelis

Aristotalis, τὸ ἄνθρωπον ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου
 ἀνθρώπου, καὶ ἡ ἀνθρώπου φύσις ἀνθρώπου
 ἀνθρώπου, καὶ ὁ ἀνθρώπου ἀνθρώπου ἀνθρώπου,
 τὸ δὲ ἀνθρώπου, ἐν ἡμῶν καὶ ἡμῶν: *Hominem*,
 ait, *exemplam imbecillitatis*, *temporis*
spolium, *fortune ludibrium*, *mutationis*
simulachrum, *invidiæ*, καὶ *calamitatis*
tristinam, *cetera compositum ex pituita*
& bile. Que singula si attendere & recte
 explicare vellem, ingenti ocio opus
 esset: certe non anxie quaesita afflueret
 oratio, tam fecunda & ingeniosa est ca-
 lamitas nostra. Quanquam illæc omnia
 Vmbra simulachro ex æte expressa. Nā
 & illa instar fumi & nebulosi aeris præ-
 cipiti fuga evanescit, & ut ita dicam,
 nascendo moritur: quovis enim levi
 motu aut corporis opaci flexu dissipa-
 tur & penitus perit. Quæ quidem om-
 nia infirmitatem nostram, rerum huma-
 narum fluxum, & ancipites casus, atque
 adeo conditionem nostram incertam,
 anxiam, & subinde variantis fortunæ
 ambagibus subjectam ostendant. Vbi
 nunc impotentia nostra, & vota huma-
 nam mediocritatem excedentia? Vbi
 iste animus contemptor divinorum, qui
 oblitus sue conditionis, ardua æternæq;
 affectabat? Sola Vmbra ostendit nos fra-
 giles,

giles, caducos, putri corpusculo circum-
tectos. Sola illa ostendit nos, qui naturæ
rerum compedes injicere conamur, qui
sanguinem & ignem miscemus, esse

*Somnia quæ mentes ludunt volitan-
tibus umbris.*

Et ne superbi & fastu efferati, falso
nobis blandiamur, nihil nostri relinquit
sepultura, præter inanes umbras, &

*quedam simulachra modis pallen-
tia miris.*

Ergo etiam vivi, & post mortem umbre
leves & errantia spectra. Nam consci
arcanorum Philosophiæ, prodiderunt,
animam, quæ cœlestis originis, ad su-

*Hæc opinio petita ex Homero, & Po-
ëtis recepta: de qua fuse Servius in Vir-
giliæ Aneid. 4. qui tamen inter Um-
bram & simulachrum differentiam sta-
tuit acumine planè Grammatico, &
minimè ad mentem veterum Poëtarum.
Platonici de umbris post mortem sive
umbrarum spectris aliter sentiunt. Pro-
clus in defensione Homeri adversus Pla-
tonem, c. 9. Timæus Locrus de anima
mundi. Plotinus lib. 1. Ennead. 1. Au-
gust. de civit. Dei lib. 11. cap. 10. lib.
12. cap. 20.*

peros

peros evolare, & puro ac lucido habitu præcingi, si materie solutâ, & nullis perturbationibus infestata discesserit: corpus verò terrâ consumi: umbram sive simulachra quædam nostri nuda permanere ad inferos. Atque hæc sunt *Homeri, εἰδὺλα καμόντων*: *Matii, simulachra in morte silentium*: *Virgilii, volitantes figura*. *Tibulli, leves Umbra*, & *Platonis animæ umbraticæ spectra exhibentes*. Nihil ergo ex tam superbo & impotenti animâ relinquitur præter inania simulachra, & errantes umbras. Hæc sunt de quib. gloriamur mortales, digna profectò in quibus supercilium altius tollamus, quibus spes nostras & improba vota superbi, & confidentia tumidi suspendamus.

CAPUT XXVII.

Multis Philosophorum recepta opinio, mundum incendio periturum. Tota hæc mundi moles olim Umbra futura. Umbra ante res ipsas, & post illas futura.

Quæquam causa non erat, cur tanto stupore imperiti exciperemus, nequicquam ex tam fero & superbo

bo animali remanere præter ^{et solæ} quæ-
dam & effigies, cum principis naturæ
jussu tota hæc machina, sedibus suis
convulsa, redacta in cineres, in obscu-
ram solvatur umbram. Sapientum enim
decretis traditum accepimus, factorum
lege hoc quicquid habitatur conflagra-
turum, mortaliæque omnia incendio
peritura. Hæc de mundi ruina & *Stoi-
cis* & *Epicureis* constans opinio: quam
& *Heracledes* & *Empedocles* & aliique
complures amplexi sunt: sed extin-
ctum orbem credebant, ut subinderè
novatus & purior renasceretur. Nobis
verò augustior ^{Philosophia} revelavit,

¹ *Arrian. Epictet. lib. 3. cap. 13. Ovid.*

¹ *Metamorph. Minuc. Octav. Arnob.*
lib. 3.

¹ *Euseb. preparat. Evang. lib. 14.*

*cap. 5. Plutarch. lib. 1. cap. 3. de philo-
soph. decret.*

¹ *Plato in Timæo, Arist. 1. Meteor.*

Justin. Martyr. Apolog. 2 Seneca con-

sol. ad Marciam. Macrobi. 2. in Som.

Scip. c. 10.

¹ *Clemens 8. Stromat. Augustin. de*

civitat. Dei lib. 18. Euseb. preparat.

Evang. lib. 15. c. 13.

hunc

hunc orbem cœlesti incendio periturum. Quodcumque igitur æterno decreto fati visum fuerit, ut turbata lege universi tota hæc tamque vasta moles, missilium, ut ita loquar, cœlestium jaculis incendatur: tunc pater ille Oceanus, rerum omnium, si qua fides veteri Theologiæ, fons & origo, consumpto humore suo, fumo peribit: & cum eo tot aggeres insularum atque adeo hæc nostra maxima illa Oceani ambientis constricta vinculo, ornamentis suis picta, gentium & animantium tuta sedes, tot colles comis induti viridantibus, scatebræ fontium ac flumina oportuna: tot arbores prolixo vertice, & rupes humanos ad spectus fugientes, correpta igne in fumum abibunt. Quidquid tam longus & diuturnus fortunæ favor ad summum evexit: quicquid in miraculum extulit, tot nomina clarissimarum urbium, regum, & populorum latè dominantium sedes, tot moles æternitatis destinatione ad sidera erectas, ignis obruet, & dissipata fumo densiori umbra evanescent. Sive igitur hanc de mundi incendio sententiam sequamur, sive aliorum faveamus errori, qui solutas compage suâ has rerum moles, ruptis

ruptis concordia: foederibus, confusas
olim & in pristinas tenebras redituras
arbitrantur, umbra crassior omnia occu-
pabit, & ut ita dicam, reliquias tanti
cadaveris officiosâ humanitate compo-
net. Non verebor igitur religiosè de
Umbra dicere quod Orpheus de Iove
canit:

*Tempus & Jovis, & Jovis & Jovis
& Jovis, & Jovis, & Jovis, & Jovis
Primus cunctorum est, & Jupiter
ultimus idem*

Jupiter & caput & medium est.

Nam & priusquam res ipsa; imò pri-
usquam temporum discretæ vices, atq;
adeo pulcherrimum illud opus, inter-
micantibus siderum ocellis distinctum,
umbra fuit: unde & æternitatis imagine
cultus ac veneratio illi debetur. Deinde
quoque postquam summi opificis im-
perio soluta tenebris indigesta rerum
omnium moles, & singula muneri
suo destinata eadem illa longè late-
que sparsa, non tantum inferni pe-
netralibus & regno tenebrarum in-
cludi sese passa est, sed ad usque cœli
ardua transcendere, & faces astrorum
appetere ausa: ita cum hæc amplissima
universi machina soluto mundi foedere
divulsa,

• Plut de
Iside &
Osiride.

divulsa, pulcherrimâque ista gentium
sedes rupta compagine collisa, & com-
munis discordiæ clade deleta jacebit,
Vmbra omnia occupabit. Animosè igitur
& verè potentissima Diva, quod
Ægyptii Isidis templo inscripsere, de
se usurpabit: *ἐγὼ εἰμι πᾶν τὸ πῦρ καὶ τὸ
χρῶμα καὶ τὸν ἐμὸν πῖπλον ἰδεῖν πο-
τεῖς ἀπὸ πάντων.* Ego sum omne illud,
quod fuit, quod est, quodque futurum:
& peplum meum nullus mortalium de-
textit.

CAP. XXVIII.

*Conclusio operis, item Hymnus ad
Umbram.*

HAstenus ardore suppresso, & toto
cœlo tenebris obducto inter am-
plexus meos commorata est Vmbra.
Mirabile visus omne animantium genus
ad vires redierant; vidisses passim
prostrata sopore super genitas & mol-
lia prata latus explicasse, ut capto um-
brarum delinimento reficerentur. Dum
hoc miror,

*Inter complexus excidit umbra meos.
Referatur cœlum, & lucis amœnitas,
quasi nube intercepta fuisset, latior eni-
tuit.*

tuit. Subtractam igitur oculis, & præpeti fugâ per aëris campos evolantem, quantum licuit, acie insectabar. Sed cum frustra fugientem sequeretur, & ad spectus meos fastidire eam intelligerem, quod solum relictum erat, absentis laudes carinine implere conabar.

*Regnantem superis hygiis que in sedibus V M-
B R A M*

*Dicere laurigero stimulat sacer impetus æstro.
Phæbe fave, & vos seu bifidi juga frondea
montis*

*Theſpiades colitis Dircei aut fluminis oras,
Fundite Pieriis vocalem fontibus undam.
Tuque aded Vranie, Iovis & clarissima proles,
Quæ genus & nomen cælo deducis ab alto,
Seu te cura poli, seu nostri conscia fari
Astra tenent, pavidis clemens allabere ceptis.*

*Iamprimum totam validis circumſpice clauſtris
ſuſpenſam mole, decus admirabile mundi,
Terrasque tractûsq; mari, campôſque liquentes
Aëris, & piſti laqueata palatia cœli:
Aureâque æternis radiantia ſidera flammis,
Seu tremulum oſtavo criſpant quæ lumen ab
orbe,*

*Seu varios replicant ſepteno tramite gyros:
Omnibus Umbra prior. Nam vaſti ſemina mundi
Congeris indigeſta rudi cum ſparſa jacerent
Undique, nec rutilus liquida ſol ætheris ora
ſpargeret aut radios, ipſe aut luſtraret Olym-
pum,*

*Vnde dies quique in ſua terga revolvitur annus,
Atque ævi momenta fluunt, & tempus, & ætas:
Hæc ſola imperium vaſta dititione tenebat,*

Tartareæ

Tartarea regina plagæ, antiquissima rerum,
Noct. prior, noctisque parens nox ipsa, futura,

Ille licet stygiis tantum præfesta tenebris,
Pallentis æternum amneis nigrasque paludes
Cocytii teneat, furiasque exterreas atras,
Audet in excelsos calorū irrumperē tractus:
Hinc cælum patriæ, & nigro styx livida fun-
do est.

Progeniem verò & clarū natalis honores
Biogenitus Bromius canat & Tritonia Pallas.
Nostra hæc præ cunctis natalibus inclita Nym-
pha,

Nata fuit, nec nata tamen, perfecta virago,
Editæque in lucem cunctis antiquior annis.

Quod si te fragilis movet admiratio formæ,
Cælestis merito mireris dona decoris:

Quæ captus Divam quondam Narcissus a-
marvit.

Occubuitque undis, atque ignibus expiravit:

Quin & perpetuo blande præstantia formæ
Permanet, ac semper virtus adversa senectæ.

Inviolata terit membris redeuntibus ævum,
Et proprio validam decerpit ab hoste juventam.

Sed leviora loquor, longè graviora supersunt.
Detexit cælum cælique volubilibus orbes:

Edocuit motus varios, ortus, obitusque
Stellarum, Solisque vias, annæque meatus.

Pandit & occul. os Lunæ Solisque labores.
Atque alia Aethæa quondam discussa sub umbra,

Quæ nunc obscuris tenebris obducta jacerent,
Hæc nisi Diva foret, Per eam Memphiti de ripa

Ardua pyramidum fastigia mente sagaci
Dimensa est olim solertia diæ Thæetis.

Quod terris lucem spargit Sol, quodque vi-
cissim

Indulget

Indulget fessis rebus nox blanda quierem,
Muneris illius est. Hæc sancta silentia Musis
Suppeditat, tremulum quâ de super imminet um-
bris

Aonium nemus, & scatebra, loca confita amorû,
Hæc ego fallacis post tot fera praelia sortis
Securus Divâ fruar. O quis præpete pennâ
Me cupidum statuet puri super avia luci?
Quis fontes lustrare sacros, & amœna vireta,
Quis dabit efferrî non noto ad sidera statu,
Lenis ubi spirat labentis fluminis aura,
Gratâque secretis respondet silva Camœnis.
Arbitra ubi vitæ sapientia dia reclusa,
Fluctibus è mediis homines cæcisque tenebris
Eripuit quondam, clarâque in luce locavit.
Ex qua nunc etiam per cunctis dedira gentes
Dulcia promanant fragilis solatia vitæ
O studiis jucunda meis, & mille petita
Lux voris, strepitu quæ me variisque procellis
Eximat & puro sub vestram lumine mentem
Donet in excelsos Musarum scandere colles.

Sed nec Pieridum tantum Dea pollet in antris,
Quin etiam sævo duri incertamine Martis
Exercet vires: docet hoc clarissimus olim
Romanis ætus Ponti de Rege triumphus:
Cum sola objiceret Dea sese interterritolis,
Avertens ictus florentesque arêcatervas.

Hæc fessos recreat populos per inhospita Syrtis
Littora, per calidas Libyæ sitientis arenas.
Hæc pecori requiem, gratissima munera præbet,
Dum cxtisi flores depasta armenta, soporem
Strata sub arboribus carpunt, & cuspide recta
Iam medium clari Phæbus metitur Olympi.
Hanc Satyri, Dryadesque colunt, Nymphæque,
Venûsque,

Quaeque aliae latitant per opaca cubilia Dive.
 Cetera quid reserā sollertis munera Nymphae?
 Praecipuos pictura Deae transcribit honores.
 Nam docuit rerum propriā sub imagine formas
 Fingere, & ad radios describi corpora Phæbi.
 Divinum inventum, quo clarā luce refulget
 Quod nihil antè fuit picturāq; imagine veri
 Arte novā transfert in res umbracula rerum,
 Verāque figmentis, veris figmenta remiscet:
 Natura ut sese meritō miretur in illa,
 Ereptūque sibi decus obstupefactarequirat.

Illa feros animos molli pietate subegit,
 Et docuit celsos vultus obvertere caelo,
 Quin divos ipsos divūmq; induxit honores.
 Illa suo praestitit nocturnis numine sacris,
 Horrendūque jurat cantus & murmura dira,
 Infestosque Deos, Erebum naneque fatigat:
 Perque vias errare novū dat spectra sequis,
 Manesque excitos medios ululare per agros
 Sub noctem, & notos questu complere penates.

Illa suo senium secludit corpore toto
 Haud numerans iugi fugientia secula lapsu;
 Tota ortus finisque expers discrimine nullo,
 Tota sibi sumitis remanet perque omnia par est.
 Ergo ubi postremum mundi compage soluta
 Hanc rerum matrem suprema absumpserit hora,
 Quā chaos antiquum repetent mare, nubila, cælū,
 Sidera sideribus concurrent, raptāque terrae
 Fundamenta ruent, totūque à sedibus orbis
 Convulsus magnā vi fulmine conflagrabit;
 Ipsa leves cineres nube amplectetur opacā
 Et prisco imperio rursus dominabitur VMBRA.
 Salve Diva potens, toto celeberrima mundo;
 Infernae regina domūs; princepsque superbae;
 Temporis excedens metas, prima, ultima rerum;
 Nature

Natura letantis opus, cui menia cæli,
 Totæque telluris validis innixa columnis
 Machina, divisos submittens cardinis axes,
 Vi rapida perrupta patet, mortalibus una
 Prævia fax cæcis, errorum mille tenebras
 Discutiens, verique illustrans lumine mentes.
 Ipse ego, quod possum, sacras operatus ad aras,
 Per populos passim læto tua nomina plausu
 Vulgabo, clarasque feram per secula laudes.
 Quod si Laertiads ego nunc, vel Thracius

Orpheus,
 Alcidesve novus, penetrare ad tartara possem,
 Téque meam suavi cithara fidibusque canoris
 Confortem thalami Eurydicen revocare liceret,
 Ipse domos atra inferni regis adirem.
 Lustrare ut penitus sacri miracula vultus,
 Et possem superas mecum te ducere ad oras.
 Lenibus interea tu nos Dea conde fabulis;
 Non densam petimus, quæ terres numine ma-
 nes;

Sed tenuem & blandam, quæ mulces ætheris
 auras.

Cinge age nos blandis levibusque allabere pinnis
 Sufficiens requiem placidum non dura Camænia.

G 2

IANI

IANI DOVSÆ
F. IN LAVDEM VMBRÆ
DECLAMATIO,
ET
CARMEN.

V. C.

IUSTO LIPSIO.

Ad admiratio eruditionis tuæ, & beneficiorum erga nos frequentium recordatio tantum potuit, ut non solum ad grati animi significationem animum adderet: sed viam ad hanc audaciam, ineptias tibi nostras inscribendi, præmuniret. Qui enim ita Philosophiam cum politiciori literatura coniungeres; ut & illius inexhausti fontis perennes aquas nitidissimos Eloquentiæ alveos derivare, & istos *Adonidis* hortos limpidissimis irrigares Sapientiæ rivulis: sciebam te hanc opellam

lam nostram, quum & primo aspectu
 arriserit, propius inspectam non reje-
 cturum: quæ tum in ea disciplina, quàm
 philosophiæ ipsi, & imprimis divinæ.
 illi, maximè convenientem dixit *Arist.* ^{12. Meta-}
 versaretur: tum argumenti genere: ^{phys.}
 adhuc intentato luderet ad animi nostri
 remissionem. Ac tametsi tenuioris o-
 peræ & penè abortivæ esset: tamen
 quum summos omni ævo & viros &
 Philosophos istiusmodi lusus sibi per-
 misisse viderem: æquum fuit eam sive
 bona videretur, optimo doctissimoque
 viro inscribi; sive bonitatem eam per
 se tueri non posset, tenebrarum suarum
 caliginem nominis tui splendore discu-
 tere.

IANI DOVSÆ F. IN
 LAUDEM UMBRÆ
 DECLAMATIO.

Quod si summus Orator *Demosthe-*
nes, quum in capitali causa vix
 illis dicendi fulminibus, quibus *Graci-*
am permiscere dictus est, sibi iudicium
 attentionem posset impetrare: non
 G. 3. aliundè

aliundè quàm ab umbra, & ipsius quidem umbra asini præsidium imploravit : neque mihi eam rem fraudi futuram spero, si maximorum virorum exemplo, qui muscas, pulices, scarabeos, & istiusmodi quisquilias in cælum sustulerunt : aliquam & ipse super umbræ laudibus declamatiunculam instituero : quum inter eximios illos artifices, & *Zeuxidis Parrhasiæ* ad omnem æternitatem consecrata nomina, etiam *Pyreicus* celebretur : qui contrinas sutrinâsque, & asellos ac obsonia atque id genus vilia exprimendo summam adeptus est gloriâ. Nec plus credo landis meruissent imperiti pictores : si pulcherrimos homines deformiter expressissent : quam *Pausias* aut *Euphranor*, si deformes pulcherrimè. Neque verò ego, ut *Myrmecides* aliquis, aut *Callicrates* minutissimorum operum, ac tantum non visum effugientium, fabricatores, in apam formicarumve perfectione elaborabo ; sed rem omnium latissimè fufam, & quæ penè cum universa hac inferiore rerum natura finium regundorum, agere possit, ex iure manu confectum in possessiones suas restitutum : & terminos per contemptum

tum vel invidiam propulso, vel exaratos reponam. Quum autem vindictarum actione antiquitus observatum fuerit, ut in una gleba, quam inde attulerunt, velut in toto agro vindicarent: idem mihi hoc tempore faciundum censeo, ut quum vix millesimam partem ac ne umbram quidem laudum umbræ attigero, in iis tamen ipsis, quæ in solum, quod dicitur, venient tanquam in universa vindicem possessione. Sed jam tempus est, vos in rem præsentem perducere: ut totam hanc de præscriptionibus, controversiam accuratius cognoscatis. Quum verò omnis, quæ via & ratione procedit oratio, à definitione debeat proficisci: placet ante omnia definire quid sit UMBRA. Umbra itaque nihil aliud esse statuimus, nisi privationem lucis, impeditæ ab opaco corpore;

Lucret. I. 4.

Nimirum quia terra locis & ordine certis
Lumine privatur Solis, quacunque meantes
Officinas: repletur item, quod liquimus eius.
Propterea sit, uti videatur, quæ fuit umbra
Corporis, & regione eadem nos usque sequuta.
Semper enim nova se radiorum lumina fundunt,
Prætereaque dispereunt, quasi in ignem lana trahatur.

Propterea facile & spoliatur lumine terra,
Et repletur item nigræque sibi ablatis umbræ.

Ridebitis, credo, me in re tam nihili
& in care, quæ ne res quidem appel-
landa videatur, sic omnium aures ar-
rexisse: & taciti vobiscum mullabitis.

*Quid dignum tanto dabit hic pro-
missor beatu?*

At si penitus introspiciatis, non fecit
atque in Silenis suis *Alcibiades*, divina
omnia atque admirabilia reperietis.
Umbra enim seu generis antiquitatem
spectemus, nobilissima est: seu inge-
nium, acutissima: seu virtutem, fortis-
sima: seu gloriam denique, honoratissi-
ma. Ac de antiquitate i. videamus.

Part. 1.
De nobili-
tate umbræ

Quum enim non solum inter Philoso-
phos ac Poëtas, sed etiam inter Theo-
logos satis constet, à privatione &
Chao omnia incepisse: & ante orbem
conditum tenebras abyssum opacasse
Moses ipse testetur: atque hæc ratione
noctem die priorem extitisse dubium
non sit; quod & *Thales* affirmabat:
nox autem aliud nihil sit, nisi terræ um-
bra, umbram rebus omnibus antiquio-
rem esse necessum est, id quod *Achil-
lis* scutum depingentem principem
Poëtarum *Homerum* non latuit: neque
Heraclidem Ponticum fabularum ejus
diligentissimum interpretem: nec *Or-
phæum*

* *Aquæ*
Laert. in
eius vita

Ilia. Σ.

phenum quidem, qui in Hymnis noctem omnium antiquissimam appellat, & eandem alibi rerum cunctarum generatricem; ut optimâ ratione illi mihi fecisse videantur, qui *Æquinoctiali* circulo à nocte potius quàm à die appellationem tribuerunt. At occurreret mihi quispiam, quomodo umbra tum potuerit esse, quum lumen nondum fuerit: siquidem umbra ubicunque est, ibi esse & corpus & lumen ostendit. Cui pro me abundè respondebit *Basilius*: Solem quidem ac Lunam, & illa cœli insignia nondum fuisse: sed spiritus & cœlestes exercitus Angelorum in ea luce, cui nec stellarum fulgor, nec Solis claritas comparari potest, constitutos, neque tenebras illas per se exitisse, sed aliorum comites corporum cogitandum est. Itaque quod ad nobilitatem attinet, videtis quâ origine gloriatur umbra, ea videlicet, quæ ante omnem rerum originem fuit. Et quis parentes ejus aut genus invenire possit, quæ ante sit, quàm ille humani generis parens omnem occasionem posteris ostentandi sanguinis claritatem præripuisset? nisi fortè absentiam Vimbæ matrem fuisse dicamus: nam pater cum in cæteris ferè

*In Hexam.
Hornil 2.*

*Vi Heracl.
Pontic. Al.
leg. Home.*

incertus, tum hic incertissimus est: & absurdissimum esset credere, quod tamen aliqui prodere ausi sunt. Tempore genitam; quam Tempus ipsum aviam suam jure possit agnoscere. Etenim & ab eo motu, qui à coelo sideribusque conficitur, fluit tempus: & Vmbra *Hesiodus* *Ætheris*, *Tibullus* siderum esse matrem testatur. Quod si locum quoque natalem requiritis: quandoquidem id vel inprimis ad Nobilitatem facere existimatur: non illius primordia aut instabilis *Deli*, aut mendacis *Creta* finibus circumscripta: sed in ipso primum, in ipso, inquam, pertarientis Naturæ sinu est edita ut verissime illi competat, id quod *Socrates* sibi falso adscripsit: qui mundanum se ferre & gloriari solebat. Nec per quosdam infantiae & pueritiae gradus ad adolescentiam, ac deinde ad juventutem maturitatem pervenit, sed statim totum hoc universum complexa ferrugineo suo pallio opacavit.

*Ovid. 3.
Fastor.*

*Part. 2.
Dring-
no.*

*Quâque die partu est edita, magna
fuit.*

Iam quod ad ingenii laudem pertinet, certe ea apud vos omnes, qui in excolendo eo plurimum laboratis, quam maximum momentum habere debet.

Cur

Cur enim non vel inprimis ingeniosam
 umbram dixerim, potiori certè jure,
 quàm aut timorem *Ovidium*, aut gulam
Petronius: cum illa ingenium non dor-
 mientibus, ut *Parnassus*, sed vigili-
 bus subministrat: unde & præ cæteris
Uropygia, i. e. sapientis cognomine dig-
 na est habita à Poëtis. Hæc est, quæ *De-
 mosthenem* ad id eloquentiæ fastigium
 eduxit, qui ante lucanas fabrorum ope-
 ras pervertere magnâ ambitione con-
 sueverat: nec ingratum ipsum experta
 est: quum in sanctissimo ludicum con-
 fessu feriis maximè rebus mentionem
 ejus intexere non fuerit dedignatus.
 Hæc mortales animos subducit in cœ-
 lum; ac velut inde contemplantibus
 trium nobilissimorum in rerum natura
 corporum amplitudinem detegit. Nam-
 que cum sint tres umbrarum diversita-
 tes, consistetne si par lumini sit materia
 quæ mittit umbram, utrique æqualem
 columnæ effigie jaci nec habere finem:
 si major, in turbinis formam diffundi:
 ut à cuspidè incipiens in latitudinem
 exescat: si minor, materia opaci quàm
 lucidi corporis, metæ existeret effigiem
 in mucronem desinentis: eumque talis
 umbra cernatur, deficientè Lunâ, hinc

primum Mathematici, constantissimè
 rationibus nixi, collegerunt, ut nulla
 amplius dubitatio relinqueretur: terram à
 Sole magnitudine superari, atque ab illa
 Lunam: neque enim hæc posset in me-
 tam noctis incurrere: quæ ipsa multis
 partibus minor terra est: nisi plurimum
 hujus magnitudini cederet. Eadem
 quoque formam telluris, quæ in spe-
 culo, ostendit mortalibus, quum enim
 illi tympani *Leucippus*, trapezii *Anaximenes*, *Heraclitus* scaphæ, cylindri
Anaximander figuram tribuerent: &
 cavam *Democritus*, planam *Empedocles*
 existimaret: illa velut mediam se
 interponens, iusto cum universis sacra-
 mento contendit, & æquitatis fiducia
 satis, freta Lunam in eam rem quamvis
 infestissimam sibi, arbitram cepit: quæ
 veritatis & omnium testimonio victa,
 litem secundum ipsam dedit; terramque
 rotundam esse pronuntiavit. Umbra
 enim quæ corporis sui figuram imitatur,
 & in Lunæ deliquio obscuram sem-
 per à lucidâ partem absolutâ circuli ro-
 tundatione secernit, Sphæricam esse
 telluris superficiem declaravit. Sed &
 situm ejusdem de quo non levis con-
 troversia inter Philosophos fuit, evi-
 den-

dentissimis rerum argumentis patefecit, ac duplici ratione in medio universi positam hominibus demonstravit: tum gnomonum umbris, quæ in æquinoctiis orto & occasu sole in eandem rectam lineam congruunt: tum Eclipsium in-
 dicio, quæ etiam in locis soli non op-
 positis, terra extra medium constituta, viderentur. *Utriusque rei demon-*
 Nimis exigua adhuc dixi, *strationem pete d. Theone. in lib. 1. ut 7. ovra 5. cap. 4.*
 neque enim illa Solis amplitudinem modo, sed excursus omnes, seu in dextram attollatur, seu in sinistram de-
 gat, permensa est; illa segmentorum æquidistantium, quæ turbinata vertigine funiculi instar in spiram collecti sibi mutuo adherescentes stellarum altitudinem monstrant: illa analemmatum rationes invenit: illa dierum noctiumque atque horarum dimensionem Mathematicis ostendit. Nam & Sciothericis etiam nomen dedit. Quæ & Eccentricorum subtilitatibus causam præbuit. Est enim Sole Cancrum Iustrante, ubi supremam absida constituunt Astrologi productior: brevior hyeme circa brumalem circulum, ubi proximum terræ fidus: quam ex Opticorum demonstrationibus constet, si opacum corpus lucido opponatur; tam magis umbram
 in

in longum diffundere, quàm magis à lumine remouetur. Quæ observatio & ad defectuum moras pertinet. Siquidem æstivis mensibus acutiore umbra Lunam hebetari, bruma contractiore compertum est. Idque ipsum maximè Peripateticos quosdam ad Eccentricos quibus tamen acriter renituntur, admit- tendum invitò coegit. Quid? de umbræ ingenio in celestium rerum inve- stigazione quod dicamus, nihil est præ- terea? imò maximè. Nam quum Sol irrequieto lapsu per orbem suum dis- cursans, licet eundem ambitum reci- proco semper volumine metiatur, ta- men tum propter appulsus ad Æquatorem proprios, aut ab eodem recessus, tum propter variantem earum stella- rum, quas fixas dicimus progressum, agrè ad certas metas & quasi carceres quosdam adstringi possit; idèoque nec certa anni antiquitas liquido definiri; umbra non indignam se judicavit, cui pulcherrimæ rei disceptatio deferretur; quæque exactissimam ejus temporis rationem, quo Sol ad eadem signiferi diverticula revertatur, ostenderet: ita- que cum tempore meridiano alicujus diei ex Sciothere in planiciem cadens lineæ

Ut Aver-
roem in 2.
de celo
comment.

32.

Metatio-
nem maxi-
marum de-
clinatio-
num intel-
lige.

lineæ suæ extremitatem certo termino designasset; ad eandem notam non nisi Sole ad idem Zodiaci scrupulum reverso rediit: diésque & horas toto hoc temporis spatio elapsas velut digito indicavit. Huic igitur soli tribuendum videtis: quod mens hominis in hanc corporis carcerem conjecta eo usque sese attollere, atque alas primogeniæ suæ divinitatis potuerit reparare: ut dædalæ rationis subvecta remigio ad spatiosi illius ætheris campos, & ad cœli potius, quàm ad Cumarum templa penetraret. Et tamen, quæ tam diligenter cœli plagas ac cœlestium corporum dimensiones scrutatur, optimè sibi cavit ab eo convitio; quo anicula quædam Thaletem perstrinxit. Quis enim credat eorum curam negligere, quæ ante pedes sunt, & in huius inferioris mundi disquisitione versantur: qui sciat quemadmodum terræ universæ ambi- *Vide Clau-*
tum ex umbrarum discrimine ac pro *l. 1. c. ult.*
portione ad suos umbilicos collegerit
ut cœli inclinationes suas, quæ climata *Vid. Prob.*
& parallelos vocant, Solisque metas *l. 2. µετ.*
& temporum vicissitudines continent, *οὐρανῶν.*
unicuique loco assignarit: utque in *c. 5. 6. & Theonem.*
ipso Lunæ deliquio ex horarum diff- *ibid.*
rentiis

rentiis locorum interstitia computare consueverit : ita ut non minùs in cœlo terrestrium, quàm in terrarum cœlestium rationes exquirere videatur. Quid, quod rerum humanarum faciem immutat hominum causa, profligatâq; luce cœli testum nobis pulcherrimè laqueatum ac supremas illas imagines repræsentat ? Quum enim oculos non alii usui, quàm ad cœli palatium inspicendum, datos hominibus dixerit *Plato*: frustra certè nobis tot pulcherrimarum rerum spectaculum Natura parâset, absque hâc Editrice & quæ Muneraria fuisset. Ad hæc quis tam barbus, ut non sentiat hanc varietatem, & distinctam tenebrarum vicissitudinem jucundiores multo & gratiores efficere lucis usuram ? Quod igitur Solem laudant, æquo animo ac libenti accipimus, dummodo sciant : id ipsum, ut laudari possit, timbræ esse tribuendum : id quod & *Hesiodus* intellexisse videtur : ubi diei ortum atque natales ad noctem refert. Ita enim movetur umbra : ut, post terras Solis ardore vexatas easdem modo his, modo illis partibus opacet. Neque verò metuendum est, ne quis hâc lege cum ea experiat, quæ

quæ adversus desides & otiosos ab *Atheniensibus* lata est : siquidem haud unquam quiescit : sed cum Solis progressu semper mobilis altitudinem ejus ac celeritatem conversis anni temporibus imitatur : cumque eo non minus circumagitur, quam flos ille, qui ab ea ipsa conversione nomen accepit : ut non immerito alas ei veteres affinxisse videantur. Inter quæ omnia moderationem ejus ac modestiam admirari licet : nam & iis, quos videt beneficio suo maximè indigere, diurni vaporis damna noctium opacitate compensat : & his, quibus Sol remissior incumbit, sub noctem brevius decurrit : atque ita frigoris & caloris modum temperat : ut, quum sub *Equatore* partitis vicibus dimidiam fere anni partem tenebræ occupent : sub polares contra regiones vix trimestri spatio Solis ac crepusculorum luce destituantur : nam si absque hoc esset ; quis sub frigidis plagis hyemem, aut sub torrida æstus toleraret ? Quorum omnium recordatio facit : ut *Egyptios* magnæ arguam inscitiz, an ingratitude dicam, nescio : qui cum aspidem & scarabeum, hunc quod rotundam sphericamq; materiam cessim

in

in contrarium impellendo. Solis symbolum repræsentet : illam, quod ad motum nullis utens instrumentis, se facili lubricaque convolutione contorquens fideri comparetur : utrumque divinis honoribus consecrârint : umbram quæ tam lubricas siderum obambulationes, non modò assequuta est, sed & Solis ac Lunæ magnitudines dimittendo, & quasi ad libellam ænormiam expangendo cœli ipsius interpretatiōnem sibi vindicavit, ita penitus extra numerum habuerint : quæ tamen ipsos Pyramidum mensuram citra finiculi aut decempedæ præsidium edocuerat in plano. Sed optimè injuriam suam ulta est umbra cum certis anni temporibus sole ad lineam supra caput permeante, penitus sui copiam *Ægyptiis* denegaret : quæ loca *zōna*, i. e. sine umbra dixerunt veteres. His adde, quòd si magni Reges immortalitatem sibi paratam putavere : quod de suo nomine quasdam herbas appellaverint : quanto præclarior præstantiorque umbra existimari debet, quæ non herbarum uni aut flosculo ; sed hominum, quadrupedum, piscium generi nomina à se dederit. Primum enim orbis universi
incolas

incolas triplici umbrarum genere distinxit, Amphiscios in Zona torrida collocavit, quibus meridiana umbra, si tamen ulla est, nunc ad Septentriones, nunc ad Austrum procedit. Periscios in frigidis, inde dictos, quod eorum à Solis vertigine incertæ umbræ molarum modo circumagant. Etetoscios in temperatis, qui alteram solum habent, Arcticam, vel Austrinam. Quin & regnum sibi peculiare sub ipsa torrenti plaga, ubi tamen minimè illi locus esse videtur, constituit: nempe apud sciopodas populos, seu quis Umbripedes malit dicere, ita appellatos, quod in majori æstu jacentes resupini, umbra se pedum protegant: quos toto corpore majores habent. Nec in eare hominibus solis est gratificata, sed & beneficium hoc cum quadrupedum genere communificavit: inter quæ animalculum *Sciurus* (sic dictum à cauda villosiore, quâ super dorsum reflexa sub dio protecto utitur) ea est solertia, ut in maximis Solis fervoribus ad frangendum calorem instar pavonis erecta cauda ac patula sese opacet & inumbret. Et quis Scientiam, seu umbram piscem expetiturum unice divitum mensis ignorat? sive

à colore id nominis adeptus sit : five à celeri suo natatu, quo aciem oculorum effugiens, umbra piscis magis, quàm verus piscis intuentibus appareat : five potiùs à lineis quibusdam obliquis & obscuris à dorso descendantibus : quæ aliarum videantur umbræ. Ut sit, calculos quos hic piscis in capite gerit, collo appensos colico dolori abigendo præsentissima remedia esse volunt medici. Cæterùm & sollennibus in conviviiis Parasiti, honorificum olim nomen, qui venirent non ipsi quidem vocati, sed comites eorum qui vocati fuerant, Umbræ dicebantur : id quod à *Socrate* natum existimant, qui *Aristodemus* persuaserit : ut invocatus secum ad *Agathonis* convivium accederet. Accidit autem *Aristodemus* ridiculum quiddam. Siquidem cùm inter eundem non sentiret *Socratem* à tergo relictum, prior ingressus est : planè velut umbra corpus præcedens lumine à tergo sequente. Sed & homines, quum homines esse desinunt, in umbras abire creduntur, & fratrum illa fors tertia, regnum, inquam, *Platonis*, non nisi umbris constat. Quin Scenæ olim cùm è ramis & frondibus conficerentur, ita sunt ab umbris

bris appellatæ : & Vmbra apud *Festum* vocantur *Neptunalibus* casæ frondeæ pro tabernaculis : & nox ipsa apud Poetas Vmbra nomine sæpissimè designatur : eamque ab *Homero*, *Soniv*, i.e. acutam appellatam *Heraclides Ponticus* tradit : non tanquam cursu acuta seu velox sit, quàm quod figura ejus in acutam lineam, & quasi mucronem terminetur. Prorsus sicut in fabulis, quidquid *Midas* tetigisset, aurum erat, & ut illa apud *Persium* optat : quicquid Sat. 2.
 calcaverit hic, rosa fiat ; ita quicquid umbra contigerit, etiam ejus appellationem sortitur. Nam & huic architecti Sciographiam, & pictores inumbrationes suas receptas ferunt. Itaque maximum illud in pictura, ut quo loco superficie turgeant, quove in cavum recedant, flexusque omnes corporum & declinationes appareant ; umbrarum adminiculo pictores efficiunt, & earum aptissima temperatione in rerum natura quasi alteram naturam adumbrare conantur : inter quos *Pausias* spectatam postea in *Pompeii* porticibus boum immolationem ea gratia fecit : ut eam deinde imitati sint multi, æquaverit nemo : idque hæc potissimum ratione ;
 ut

Lib. 35.
cap. 12.

ut tradidit *Plinius*. Quum enim alii, quæ volunt eminentia videri, candiantia faciant, colorémq; condiant nigri: hic totum bovem tricoloris fecit, umbræq; corpus ex ipsa dedit, magnâ prorsus arte in æquo exstantia, in confrecto solida omnia ostendens. Sed quid mirum, cum huic artis totius debeatur inventio? Siquidem picturam ipsam primùm repertam umbra hominis lineis circumducta in confesso est.

Atque hæc quidem satis ad ingenii commendationem essent; nisi id clariùs multò in futurarum rerum præsagiis eluceret. Quòd si *Beroso* ob divinas prædictiones statuum inaurata lingua *Athenienses* publico in gymnasio posuerunt, quæ huius divinitate, quam tot sæcula comprobârunt, digna statua reperiri possit; nisi eam ipsa sibi magnificentius multò, & quidem in cœlo, erexisset? ibi enim vitas, fata, fortunâsque mortalium moderatur. Nam & morbum lethalem esse indicat ejus anni, quo in alicujus genitura deficere coegerit Lunam; ac multò magis, si id eo in loco qui vitæ index est, quem *Græci* *Apphetam*, *Barbari Hylech* vocant, contigerit: * & si quando eandem in

Vide Pontanum in
Ptol. Centil. Enunt.
24. & 96.

car-

cardinibus geniturae obnupserit, certum aliquod infortunium nato portendit: atque durante praevisum consilio possit averti, mensem diemque ex defectibus ipsius spatio colligendum praemonstrat: ut interea taceam, ^{l. 1.} quantam vim in natalium astrorum observationibus obtineant, quamque multos siderum effectus significationesque ab aspectibus non indicatas patefaciant ea, quae *αἰνισμα* appellant Astrologi; adeo ut eorum ratione ignorata quam plurimis erroribus se involvant; qui de coelis positumque stellarum futura praedicunt. Magna sunt haec ingenii decora, quae audivistis, accipite nunc virtutis, prope modum in suo genere non leviora. Neque enim rem leviculam aut contemnendam esse umbram judicabit, qui consideret; quantopere se adversus eam Luna munierit. Ante omnia autem summus ille architectus optime constituit; ut Sol multis partibus terram magnitudine excederet. Quod si enim adeo exiguus esset ad orbem terrarum, quam oculis videtur & censuit Epicurus: vix unquam luna lumen haberet, nisi omnino propinqua Soli: sed & ille ipse limbus pictus bis sex signis stellarum micant-

Vide Firmicum, l. 2. cap. 32 & Pont. in Ptol Cent. En 7.

Part III. De virtute.

micantibus, ut *Varro* inquit, cœlûmque tot luminibus distinctum quotidie deliquium paterentur. Quare cum umbra ita sit in arctum redacta, ut audivistis; nondum tamen satis sibi ab ea cautum existimat Luna; sed ne aspiciam in eam cogatur incurrere, flexuoso draconum meatu inæqualis, paulûmque à Solis & Umræ orbita declinans, cursus suos nunc in Austrum, nunc in Septentriones detorquet: unde *TRIVIA* dicta teste

* *Lib. 6. de Ling. Lat.*

* *Varrone:* quod præter duos illos motus, qui in Sole spectantur, etiam in latitudinem moveatur; quod nisi faceret, nunquam non defectioni esset obnoxia.

* *Lucret. lib. 5.*

* *Menstrua dum rigidas anni perlabitur umbras;*

inter quam nunc ad minimum quinque semper interjici menses necesse est. Sed cum neque hac cautione umbræ ingruentis definito tempore insultus posset eludere; saltem ut maturius evaderet, quoties necessitas incidisset; ita

* *Ex Prolemæi Hypothesi loquor licet à Copernico emendata.*

& * altissimum deferentis sui locum obtineret; &, præter reliquorum siderum naturam, motu quam velocissimo citaretur. Tamen, quam & tam

cautam

cautam adversariam nacta sit ; & hanc ipsam tam rarò assequi possit Umbra ; nunquam cum ea conferit manus ; quin victoriam consequatur. Terra namque in medio sita, cum umbræ suæ pyramide ultra Lunarem globum exporrigatur ; si eam in ipsis signorum articulis, aut intra dimidium dimerientis umbræ spatium prehenderit, tantisper occupat ; donec illâ eluctatâ per horas plurimum tres, aliquando quatuor, vix evadat. Nec Luna ipsa, quamvis minimè muliebri cesset ignaviâ, & quasi injuriam ulta crepti luminis Solem ipsum obscurat ac demat nobis ; ullâ ex parte retaliationis æquilibrium ad amissum in eo perpendire aut æquiparare potest.

^a Primum, quod tam parvum sidus ignem adeò vastum non nisi rarò, & paucis & ad exiguum tempus possit auferre : ^b deinde, quod in Lunæ defectu lumen, non opinatione sed re ipsâ extinguitur ; in Solis duntaxat impeditur : ut significantius obstaculum dici possit, quàm defectus : ^c tertio, quod ille ubiq ; locorum conspicuus sit, quæ quidem hoc orbis hemisphærio continentur : Solis autem illis tantummodo, inter quos & ipsum Luna interponitur : ^d tum,

*Inter Solis
& Lunæ
defectus
quintuplex
discrimen.
a I.*

b II.

c III.

d IV.

H

quod

f V.

g *Berosus.*
 * *Anaxi-*
Limander.
 i *Anaxa-*
goras.
 k *Alcmeo*
 * *Hera-*
clitus.

*
 le
 po
 qu
 a
 co
 de

quod ille universis hominibus eodem puncto videatur; hic vero minimè. postremò, quòd Lunæ deliquium omnibus locis ex æquo daret: Solis, quoniam major aliis, aliis minor portio tegitur, nequaquam. Sed quo non invidia pervadit? etiam hanc umbræ gloriæ, cum in Luna beneficia argueret, detrahare sunt conati mortales: & inter illos ipsos venatores investigatorésque naturæ, aliud defectum fieri persuadere conatus est cæcula Lunæ parte ad nos obversa: aliud rotæ ore, quo, velut per guttur, occultum exspirat ignem, obturato: aliud corporum quorundam sublunarium objectu: nonnulli per scaphæ, cujus formam Lunæ dederant, conversionem. Neque id profectò mirandum: cum videamus, quo quidque magis arduum & in excelsò positum, hoc vehementius ab omnibus invidiæ ventis circumflari. Præ altam autem umbram esse, nemo ibit inficias; qui norit, eam ad *Mercurii* usque globum pertingere: in quam ne incideret, multò sibi ille melius, quàm Luna, consului, callidus aliqui & versutus; qui, Solem nunc antevertendo, nunc sequendo, nunquam ab eo 29 partibus longius

longius discedit, Neque obiciat hîc mihi quispiam : umbras à Pyramidibus *Aegyptiis*, quorum ultra omnem altitudinem, quæ quidem hominum manibus confici possit, fastigiata est excelsitas, vinci: cum nihil tam sit illis contrarium, quàm ignis : hæc autem figura, quod paribus angulorum lateribus ab imo in acumen desinens, flammæ specie in conum extenuetur, in elementorum compositione igni adscribitur à *Platone*. Quod tamen ipsum de Pyramidum nullis umbris *Ammiano* ac *Solino* traditum in controversiam meritò vocari possit ex illo *Plinii*, ubi inquit: Men-
suram altitudinis Pyramidum deprehendere invenit *Thales Milesius*, umbram metiendo, quâ horâ par esse corpori solet. Atqui id ibi singulis diebus bis contingit, quando Sol ad quadragesimum quintum gradum ascendit. Itaque illud de umbris tantum meridianis, aut paulo post meridiem intelligendum est. At neque illud possum silentio præterire : quantum Sciamachiae seu umbratili pugnae veteres tribuerint : cujus & *Cicero* aliquoties mentionem facit, & *Satyram* eo nomine inscriptam à doctissimo *Romanorum Varrone* con-

k Lib 36.
cap 12.

stat : & à medicis recensetur inter exercitamenta, quæ intensione carent & violentiâ. Vnde & lepida fabella conficta est de eo, qui cum umbra sua inimicitias exercebat, atque ita cum illa, quasi cum hoste colluctabatur, & apud *Ovidium* bellua illa, cui *Andromeda* erat exposita,

Metan. 4.

— ut in aequore summo

Umbra viri visa est, visam fera sensit in umbram.

Et quid quæso aliud quàm umbratilis pugna est hodiè eorum lanistarum, qui digladiandi artem profitentur ? qui omnes numeros impetendi cedendique, vulnera inferendi ac declinandique, ubi casum, ubi punctum ferendum, in umbra & ab umbra ediscunt : quæ postea non modò in Solem atque pulverem, sed ubi usus venerit, in ipsum discrimen aciemque perducant : quod & umbra ipsa egregiè præstitit pro *Romanis*, quum insignem victoriam in nocturno prælio contra *Mithridatem*, *Pompeio* peperit ; ita ut potentissimûs Rex denuò non in mari, sed in umbra gloriæ imperiique naufragium faceret acie sic constitutâ, ut *Ponticorum* quidem oculos adversa Luna præstringeret ;

ret; *Romanis* autem à tergo in occasum demergens commilitaret: quo factum ut per errorem *Pontici* longius cadentes umbras, quasi hostium corpora impeterent, ipsique telis semper citra cadentibus conspicui *Romanis* & illustres ex occulto jaculantibus offerrentur: Videtis, quanto plus in bello valuerit objectum illud umbræ velamentum, quam paulò antè fulgor ille auri atque argenti, quo insequentium se *Romanorum* aciem præstrinxerat *Mithridates*; in id tantum ut vivus posset evadere: itaque hoc ad salutem duntaxat; illud etiam ad victoriam profuit: quo eodem stragemate postea haud minus feliciter contra *Vitellium* usus est *Vespasianus*. Nec minore cum hostium detrimento ante utrumque eorum, quos dixi, umbræ ac tenebrarum officium contra *Jugurtham* expertus est *Marinus*. Siquidem cum *Numida* crebris ignibus factis plerumque noctis more suo latarentur, exultarent, streperent vocibus; quæ cuncta *Romani* per tenebras facilia visa erant, plurimum hostium imperitia confirmatum ducem: quam maximo silentio eos invasisse; & omnes fusos fugatosque, pluresque co-

H3

prælio,

prælio, quam superioribus omnibus
interemptos refert *Salustius*. Iam me-
ridiano Sole clarius liquere existimo,
ut hostes ignis detexerit, *Romanos* um-
bra protexerit. Quare ipsam ita, *Var-
ronianis* verbis paululum inflexis, allo-
qui lubet.

Sat γῶδι
σκαυόν.

Non subsitis ac plandis, &

Pars. IV.
De honore.

Ab Arato poscis *africanam* coronam? nunc etiam à *Romanis* civicam? ut illa
victoriæ, hæc defensionis, virtutis utra-
que sit ad posteros monumentum. Atque
hactenus quidem ea ferè, quæ ad um-
bræ ipsius interna bona, ut ingenium,
industriam, sagacitatem, ac fortitudi-
nem, pertinebant, absolvimus: quibus
virtutibus in pretio certe ac dignatione
ab omnibus haberi meruit, & habita est,
his præsertim sæculis; quibus neque vir-
tuti honor, neque bonis artibus sua
præmia defuerunt: cujus rei vel hoc
certissimum argumentum est, quod
platanus antiquis, umbræ solius gratia,
tantum non ex alieno petita orbe, atque
inter primas *Italiæ* donata, ad tributæ-
rium etiam pertinuerit solum, ut gentes
vestigal & pro umbra penderent.
Quod tamen Imperatores *Romani* (ut
vel hinc colligatur, qualis umbra fuerit

præ-

prærogativa) æquissimo animo tulerunt: nec ullum supplicium in eos, qui istam venderent, excogitarunt; cum tamen *Thurino* tam malè cesserit, quod fumum vendidisset, ut eo ipso *Alexandri Severi* jussu sit necatus. at quis umbra enecari potuisset tam placida ac amœna? nisi forte taxi arboris, sub qua cibum sumpsisse aut obdormivisse lethale est; certè ejusdem non potuit. Hinc platano tantum postea accessit honoris; ut non nisi mero infuso eam enutrirî fas esse putarent. Sed *Xerxes* ille, cum montes classibus pervios, maria equitibus fecisset, in *Lydia* integrum diem juxta proceram platanum, castris circa arborem positis, commoratus est: ex eâque torques & armillas auro gemmisque fulgentes suspendit; ac discedens ei curatorem reliquit. Jam neminem ignorare existimo, quantâ ambitione olim Dii ipsi, ac postea Imperatores *Romani*, mensibus nomina à se dari cupiverint; quàmque id à paucis & quam aggrè sit impetratum. Nam inter illos *Venus* & *Juno* utroque penè mense *Junio* atque *Aprili* excluduntur: inter hos *Domitianus* & *Commodus* aliisque complures extortum quidem metu,

metu, dum viverent, honorem, postquam occiderant, recentibus odiis amiserunt; qui tamen umbræ jam per duo annorum millia & ampliùs absque ulla controversia est continuatus; siquidem mensis *οκτώβριος*, qui *Maius* nostro respondet, sive ut alii censent, *Julius*, ab umbellis seu umbraculis nomen invenit; ea enim *οκτώ* appellant, quæ ex arce *Minerva* Sacerdos solenni pompa cum *Neptuni* & *Solis* flaminibus certum in locum deportabat ædificandi argumento. Præterea quid aliud lucis religionem conciliavit, quàm umbra: utpotè nomen inde sortitis, quòd non luceant? unde *Virg.*

Lucus in urbe fuit media latissima umbra.

Hæc illis priscis mortalibus fuerunt numinum templa. Nec magis auro subgentia atque ebore simulachra, quàm lucos & horrore secreto venerabiles umbras adorarunt: unde & *Enclio* ille *Plautinus*, ambigens ubi aurum reponeret, Sylvani lucos magis confidit, quàm Fidei templo, ut non immerito Fatalem Vmbra inter Deos posuisse videatur. *Chrysippus*. Nec quisquam velim hoc nomine umbram reprehendat;

* Ios. Sca
tiger l. 1. de
un. temp.

* Cic. 2. de
Nat. Deor.

dat; quod *Marcellus Octavia* filius eâ
 sit abusus: qui forum, quod *Cato* muri-
 cibus sternendum censuerat, velis inum-
 bravit: cùm nihil hominum generi
 tam sit utile aut necessarium, quod non
 aliquando in abusionem trahat perver-
 sa mortalitas. Quin & gloriam nihil
 aliud esse, quàm virtutis umbram ap-
 petentissimus gloriæ ^{d Tusc. 1.} *Cicero* ipse te-
 statur: & omnes Philosophos de asini
 umbra inter se digladiari ^{d In sentis.} *Lucianus* est
 auctor, & umbræ somnio *Pindarus*; ac
 fumi umbra *Æschylus*, pulcherrime
 uterque humanam conditionem ex-
 pressisse videntur. Verus enim homo
 animus est: corpus autem, ut *Plato* in
Menone adseverat, non homo; sed ho-
 minis umbra & receptaculum; & quod
 si diligentius res nostras pertractemus;
 propemodum agnoscemus fermè om-
 nes in eo *Platonis* specu positas; ut
 tantùm umbræ ac rerum simulachra
 sese averfis ac conniventibus nobis of-
 ferant; res ipsæ lateant, minimèque sub
 manum veniant. Quàm multos enim
 hodiè est invenire, qui *Æsopici* canis
 exemplo umbram corpori præferant?
 Quod ne & in nos retorqueri possit;
 finem dicendi faciemus: id unum prius
 nos

nos obtestati, ut, si qui navī hic occurrerint, sub umbra iis liceat delitescere.

IN EANDEM REM CARMEN.

PROSOPOPOEIA

U M E R Æ.

Æ Mula diis, diviſque prior; diſa ipſa futura.
Me niſi perpetuum tenebris damnāſſet opaciſ

Iam Deus a primā crescentis originæ mundi;

Quum Solis radios & cæli accenderet ignes:

*Illa ego ſum terreni imitatrix corporis Umbra,
Cæleſtiſq; inimica; mihi ultima Tartara parent,
Platonisq; domus, Atlantæque reſſus.*

*Neu proavos quæras, primæque ab origina
gentem;*

Ipſa tero membris ſemper redeuntibus ævum,

Atque mihi proprio vires reparantur ab hoſte.

*Dant vitam; queis vitam adimo: nutricia præ
ſtant,*

Queis ego quotidie exequias & funera duco.

Maxima Nature populis arcana reſexi,

Sideraque & vaſti laqueata Palatia cæli

Admovi aſtrorumque choros mortalibus oculis

Quod tenebræ lucēs quod lux optata tenebras

Excipiat, noſtrum eſt: requiem præbemus amicam

Omnibus, alterno recreantes frigore terram

Quin &, dum nigris orbem circumvolo penſis,

Muſarum quicumque ſacris doſteque litarunt

*Palladis, ingenii condant monimenta, viamque
aſſe-*

Affectant liquido super aurea sidera calo.
 Per me Pyramidum quondam fastigia mensus
 Dicitur esse Thales, per me, * qui fulmine lingue Demosthe-
 Fregit Alexandri patrem, sibi iudicis aures nes.
 Attentas fecit: nec me tam credere vilem,
 Quam video, par est; & me Narcissus amavit.
 Ceteraque ut de sint: quantum est, ostendere cæli
 In terris faciem? quid? quod neque cætera de- Forma um-
 sunt? bra.

Seu formam aspicias; non me Cepheia virgo
 Pulchrior, aut blando vates dilecta Phaoni.
 Seu rapit attonitum generis te fama vetusti, Antiqui-
 Antè fui, quam tempus erat, seu pectora tangit tas.
 Ingenii solertis honos, mihi Cynthia, fratre Ingenium.
 Cum nitido, & magni debent præcordia mundi;
 Natura in latebris penitus penitusque reposita
 Detecta esse oculis per me mortalibus ultro. Virtus.
 Sive es mirator rerum; mirabere nostras.
 Nempe triumphatum Ponti de Rege superbo
 Præsidio unius nostro quis nescit? ego ictus
 Sustineo cunctos, quum tu, Romane, lateres,
 Illustrem ex tuto jaculis dum conficis hostem.
 Haud aliter molem clypei septemplex unus
 Opposuit ducibus Teucrisq. ruentibus Ajax.
 Et tamen hoc pugna, si verum quæris, in illa
 Plus laudis merui, clypeum ille: ego nempe me-
 ipsam

Hostibus objeci; & quod plus mireris inermem.
 Nec virtus hæc una mea est: scit Flavius olim
 Se mihi te victo vultum debere, Virelli:
 Scit Marius, fufis Numidis, captorq. Iugurtha.
 Quin ducibus magno stetit ignotatio nostri:
 Quos inter * Nicia qui classed educere portu Plin. l. 2.
 Dum pavet Afræam, magico cantamine victum cap. 12,
 Credens rori, sua vultum intabescere Luna.

Cecropias afflixit opes. quæ Martia corda
 Romulidum simili jaceret trepidare tumultu,
 Docti animos nisi firmâset sollertia Galli.
 Quid referam quantos usus mortalibus ægris,
 Quos pecori præstem : quis non umbracula, quis
 non

Audiuit gratas platani potantibus umbras ?
 Munere quis nostro Phœbeam lampada ne scit
 Villosæ sylva caudæ prohibere Sciurum ?
 Quin, quibus usque pedum Titan defenditur
 umbrâ.

Umbripedes populi, quâ Sol violentior arva
 Æthiopum recta despeclat cuspide nostrum
 Agnoscunt meritum. Quin & decus addimus
 illi,

Quidquid Apellæi gaudent animâsse colores.
 Utque artis pars nunc tantum sic debuit olim
 Tota mihi, ad radios quam circumscribere Solis
 Humanam docui propria sub imagine formam.
 Sed taceo: ne, quod reprehendit Tullius, omnes
 Falsæ gloriolæ videar sectarier umbras.

Orat. in
 Pisoni.

FINIS.

INDEX AUCTORVM.

Alexander Aphrodisæus.

Ammianus Marcellinus.

Antiphanes Comicus.

Apollonius.

Apuleius.

Aristoteles.

Arnobius.

Arriani Epictetus.

Athenæus.

Attius Poëta.

Auctor ad Herennium.

Auctor Pervigilii Veneris.

Augustinus.

Barclaius.

Basilius.

Cardanus.

Cicero.

Claudius Cæsar.

Claudianus.

Clemens Alexandrinus.

Cleomedes.

Cecropias afflixit opes, quæ Martia corda
 Romulidum simili jaceret trepidare tumultu,
 Docti animos nisi firmasset solertia Galli.
 Quid referam quantos usus mortalibus agris,
 Quos pecori præstem: quis non umbracula, quis
 non

Audivit gratas platani potantibus umbras?
 Munere quis nostro Phœbeam lampada ne scit
 Villosæ sylva caudæ prohibere Sciurum?
 Quin, quibus usque pedum Titan defenditur
 umbrâ.

Umbripedes populi, quæ Sol violentior arva
 Æthiopum recta despectat cuspide nostrum
 Agnoscunt meritum. Quin & decus addimus
 illi,

Quidquid Apellæi gaudent animasse colores.
 Utque artis pars nunc tantum sic debuit olim
 Tota mihi, ad radios quàm circumscribere Solis
 Humanam docui propria sub imagine formam,
 Sed taceo: ne, quod reprehendit Tullius, omnes
 Falsæ gloriolæ videar sectarier umbras.

Orat. in
 Pisoni.

FINIS.

INDEX AUCTORVM.

Alexander Aphrodisæus.

Ammianus Marcellinus.

Antiphanes Comicus.

Apollonius.

Apuleius.

Aristoteles.

Arnobius.

Arriani Epictetus.

Athenæus.

Attius Poëta.

Auctor ad Herennium.

Auctor Pervigilii Veneris.

Augustinus.

Barclains.

Basilus.

Cardanus.

Cicero.

Claudius Cæsar.

Claudianus.

Clemens Alexandrinus.

Cleomedes.

Didymus Grammaticus.

Diogenes Laërtius.

Euclides.

Eusebius.

Festus.

Jul. Firmicus.

Galenus.

Gellius.

Glycas.

Heliodorus.

Heraclides Ponticus.

Herodotus.

Hesiodus.

Higinus.

Hieronimus.

Homerus.

Horatius.

Irenæus.

Iulianus.

Iulius Cæsar.

Iuvenalis.

Lactantius.

Lactantius Statii interpres.

Livius.

Lucanus.

Lucianus.

Ma-

Macrobius.

Martianus Capella.

Maximus Taurinensis.

Maximus Tyrius.

Minucius.

Orpheus.

Ovidius.

Paulus Aegineta.

Pererius.

Petronius.

Philostratus.

Pindarus.

Plato.

Plinius.

Plotinus.

Plutarchus.

Porphyrus.

Proclus.

Propertius.

Prudentius.

Pselus.

Ptolemaeus.

Quintilianus.

Sallustius.

Scholiastes Aristophanis.

Scholiastes Theocriti.

Scholiastes Apollonii.

Seneca.
 Servius.
 Sophocles.
 Statius.
 Stesichorus.
 Ioan. Stobaeus.
 Strabo.
 Suetonius.
 Suidas.
 Symphosius.
 Synesius.
 Tacitus.
 Terentianus.
 Tertullianus.
 Theodoretus.
 Theon.
 Tibullus.
 Timæus Locrus.
 Valerius Flaccus.
 Valerius Maximus.
 M. Varro.
 Virgilius.
 Vitruvius.

RERUM.

RERVM MEMORABILIVM INDEX.

A

<i>Adsignare votum.</i>	40
<i>Admiranda Caraptrices.</i>	72
<i>Admiratio causam philosophandi dedit.</i>	78
<i>Aërem Romani tributo alligarunt.</i>	105
<i>Ere percusso laboranti luna succurrebant. 35. ejus superstitionis ratio.</i>	36
<i>Aëstus descriptio.</i>	I
<i>Agilis Umbra.</i>	19
<i>Alexandria & Syene eidem meridiano subiectæ.</i>	61
<i>Alexander sub arborum ramis umbram captabat.</i>	106
<i>Antioxi.</i>	69
<i>Antiscia, illorum vis & utilitas.</i>	27
<i>Antioxi.</i>	70
<i>Anaxagoras doctrinam eclipsium publicare non audebat.</i>	45
<i>Anaxagora patria cælum.</i>	58
<i>Anaximandri error.</i>	56
<i>Animæ mortuorum oberrantes</i>	
<i>Anima ad superos evolat.</i>	113

Antiquorum furor in aestimandis nobilium pictorum tabulis. 84

Apollodorus umbrarum rationem invenit. 89

Archelaus rex deficiente sole clauderat regiam, & filium tondebat. 34

Architecti universi absolutâ mundi machinâ quieti indulgit. 104

Architecti bona Ephesi obligabantur magistratus donec opus perfectum. 92

Axiot. 70

B

Bigae nocti tribuunt & quadrigas. 30

C

Kala doksis umbra. 54

Canopus stella Rhodi horizontem strigit, Alexandria supra horizontem elevatur 48 parte meridiani. 62

Catoptrices admiranda. 81

Catoptrice & pictura comparata. 87

Katoptrix inventum umbra. 72

Q. Catullus velis theatrum rexit. 105

Chaos ex nocte & silentio. 14

Chilonis sententia; seipsum nosse difficillimum. 107

Ektemedes quomodo Umbra ingenio adjunctus magnitudinem terra deprehendit. 64

Caeli contemplandi causa hominem natum

tum existimabat Philo Herennius.

	(57
Colores duo diversi.	18
Corona in cælo quare appareant.	81
In Corporibus pulchris quid amemus.	74
Corys ad loca umbrosa divertebat.	106
Cylindri.	94
Κυλινδρῶν ποσειδῆς umbra.	54
Κορυοειδῆς umbra.	54
D	
Dea Luces,	101
Definitio Vmbra.	10
Democritus quomodo in speculis figuras conspici existimet.	79
Demonacti initium philosophandi ex cognitione sui.	108
Demoſthenes ante speculum causas me- ditari solitus.	77
Deorum incessus.	6
Descriptio magni æstus. 1. Vmbra fugi- entis subinde & redentis.	6
Descriptio inferni.	39
Despūmare lunam.	36
Deum in nobis hospitantem ostendit pulchritudo forma.	74
Deus à religioso amatur, à superstitioso timetur.	32
Diameter terra quomodo sese ad diame- trum luna habeat.	55

Die prior nox.	24
Diei color.	18
Diei & noctis vices Umbra temperat.	99.100
Dierum mensuram ostendit Umbra.	56
Dii simul utroque pede moto gradum promoveant.	6
Dii umbrâ incincti mortales accode- bant.	50
Dissertatio de humanâ imbecillitate.	(109)

E

Eccentricorum subtilitates docuit Um- bra.	57
Eclipses infortunium nascenti porten- dunt. 25. metum incutiunt.	34
Eclipsis Luna Pannonicas legiones à seditione retraxit.	35
Eclipsium doctrinam publicare non au- debat anaxagoras.	35
Evangelium inventum Umbra.	83
Elegantia Umbra.	18
Ephesi lex, ut architecti bona magistra- tui obligarentur donec opus perfectum.	(92)
Epicuri error in magnitudine Solis. 55. quomodo in speculis figuras conspici existimet.	79
Eratosthenes πῦρ ἀλφ umbra adjunctus magni	

magnitudinem globi terrestris colle-
git. 61

Ερωτην Socratis. 74

Ετερονομοι. 71

Euclides quomodo in speculis figuras
conspici existimet. 79

Euclidi tria speculorum genera. 80

F

Fata nostra temperat Umbra. 28

Festivitates publica quare instituta.

(104

Festivitates publicas juvat Umbra. 105

Flavianis adversus Vitellianos victo-
riam peperit Umbra. 50

Forme pulchritudo Deum in nobis hospi-
tatem ostendit. 73

Formam nostram quomodo specula ex-
hibeant, varia Philosophorum opini-
ones. 79

G

Gentium fata moderatur Umbra. 25

Genius noster semper nos comitatur. 47

Gloriosissima gentes de antiquitate con-
tenderunt. 13

Globi terrestris magnitudinem colligen-
di varii modi. 62

Gnomonum vertices in horologiis ad so-
lis sphaeram centri rationem habent.

(66

Εὐγενεὺς ἀπὸ ὅλης βουλῆς ἐκτετατὴ Ῥηπὺς.
minimè exclusa. 96

H

Hecate vixit. 30

Hemisphaerium, horologium. 94

Heroicis temporibus Dii umbrâ incim-
eti profanos obtutus ardebant. 49

Hesiodi paëma obstetrice Umbra natum.
(102

Homero nox Solis ejus nominis ratio.
(31

Hominem cæli contemplandi causâ:
natum Philo Herennius existimabat.
(57.58

Homines mortui umbra. 113

Hominum fata moderatur umbra. 25

Homicidas umbra occisorum persequun-
tur. 42. 43

Homo umbra somnio similis. 108

Homo bulla: fabula arummarum: fortun-
æ lusus. 111

Hora xarensi. 93

Horis tempora distinguere ducit Um-
bra. 93

Horologia sciotherica. 94

Horologia varia forma. 94

Humanam imbecillitatem exprimit
Umbra. 108. 109

Imperia

Imperia alternatim repetita cruenta. 99

Incessus Deorum quis sit. 6

Inferni descriptio. 39

Insitus nostri amor dulcem formae aspe-

ctum nobis fecit. 77

Ἰκxογαρία. 91. ejus usus. 92

L

Lala Cycizena, imaginem suam ad spec-
ulum pinxit. 77

Laus vera unde ducenda. 16

Laus picturae. 84

Leucippus tympani figuram terrae tri-
buebat. 39

Luci sacri. 39. 40

Lucis & tenebrarum vicissitudinem
quare oportuit. 101

Lucum in via oblatum festivè prætere-
nefas antiquis. 40

Lucus quid sit. 40

Luna multiplici diverticulo insultus
umbra vitare conatur. 23. multivaga.

Trivia. 23. ab Eclipticâ quinq; gra-
dibus utrinq; secedere potest: cur sin-

gulis mensibus in oppositione non defici-
at. 24. cur in oppositione altissimum

obinet locum, & velocissimo feratur
cursu. 24

Luna Sole minor: ejus sciti ratio. 55

Luna & Sol imperium in nos exercent.

35

Luna insidiatur Umbra.

33

*Lunam carminibus magicis celo deduci
vulgò creditum: perculso are labo-
ranti succurrebant. 35. ejus super-
stitionis varia ratio.*

36

Lunam despumare.

36

Lydi in umbrâ enitriti.

106

Lydi ludas non instituerunt.

104

M

Marcellus forum velis texit.

105

Maria non absorbent Umbram.

51

*Mario adversus Ingurtham victoriam
peperit Umbra.*

50

*Mens omnium velocissimum Thaletis
opinione.*

19

*Mercurius citra 30 gradum à sole non
discedit.*

22

Metewegoxenia.

62

*Minerva ex Jovis capite clypeo &
cuspide armata profiliit.*

17

Mitra Persis Sol, quo habitu cultus.

41

Martio genera varia.

110. 111

Mortuorum anima oberrantes.

42

*Mundi opificem silendo rectè enuncia-
mus, & ignorando scimus.*

9

Mundus incendio periturus.

115

Musis Umbra grata.

102

Nar-

N

Narcissus Vmbra	amavit.	18
Nicias pictor	lumen & umbras accura- tè observavit.	89
Nobilitas	Vmbra.	13
Nobilitas	fucata.	15
Nocte	tur spectra appareant.	43
Noctis	color.	18
Noctis comes	Vmbra apud Poëtas.	30
Noctis & diei	vices temperat Vmbra.	(99.100
Noctis mater	Vmbra.	3.4
Nocti bigas	tribuunt & quadrigas.	50
Nocturna	sacra.	42
Numina in lucis aut speluncis	colore mos antiquissimus.	39

O

Oceanus rerum omnium	fons & origo.	(116
Opiniones varie Philosophorum	quo- modo specula imaginem nostram exhi- beant.	79
Omnium multa	demiranda facit.	81

P

Pannonicas legiones à seditione	retraxit eclipsis Luna.	35
Parmenidis error.		56
Parrasius Zenxidem	picturâ decepit.	(88
	Patria	

<i>Patria Umbra.</i>	13
<i>Pausias pictor: ejus insigne artificium.</i>	89
<i>Periculo omni excepta Umbra.</i>	51
<i>Petronius explicatus.</i>	23
<i>Philo Herennius cæli contemplandi causa hominem natum existimabat.</i>	(57
<i>Physicorum varia opiniones de forma terra.</i>	59
<i>Pictura inventio Umbra tribuenda</i>	88
<i>Pictura: ejus laus: precium apud anti- quos.</i>	84
<i>Pictura & poësis comparata.</i>	85
<i>Pictura precipuum artificium.</i>	85.87
<i>Pictura & Catoptrice comparata.</i>	87
<i>Pictura Umbra inventum.</i>	88
<i>Plato quomodo in speculis figuras con- spici existimet.</i>	80
<i>Platanus mero nutrita ut praberet um- bram.</i>	105
<i>Platonica familia solet hymnos condere cælestium honori. 9. nihil novit nisi latum & amœnum.</i>	44
<i>Platonis sententia hominem contempla- tioni cælestium natum.</i>	38
<i>Pœna sceleratorum furia.</i>	97-98
<i>Poësis multiplici rerum diversitate in- diget.</i>	85
	<i>Poësis</i>

Poësis & pictura comparata.	85
Poësis umbra grata.	102
Posidonius stellarum iudicio ambitum terra deprehendit.	62
Potentia Umbra.	50
Preces ad Vmbra.	81
Psyche Apuleij.	5
Ptolemaei umbrarum spaciis parallelas discernit.	57
Puncti instar terra.	66
Pyramidum mensuram docuit umbra.	(92)
Pythagorici quomodo in speculis figuræ conspici existiment.	80

Quies Romanis Dea: salutaris, neces- saria.	101
--	-----

R

Recta Umbra.	11
Religioni dedicata ars pictura.	34
Religionem peperit timor.	32
Rerum pub. fata moderatur Umbra.	25
Ritus sacrorum varii.	38.39
Romani genus luporum specie imperiis inexplebiles cruoris.	67
Romani aërem tributo alligarunt.	105

S

Sacra spelunca.	41
Sacrorum ritus varii.	39
Sacra	

<i>Sacra nocturna.</i>	42
<i>Sapientia summa seipsum nosse.</i>	108
<i>Scaphium.</i>	94
<i>Sceleratorum pœna furia.</i>	97.98
<i>Σαυραρχὴν inventum umbra.</i>	83
<i>Σαυραρχία. 91. ejus usus.</i>	96
<i>Σαυραρχία: ejus usus. 96. imago animi inquieti.</i>	ib.
<i>Sciotherica horologia.</i>	94
<i>Seipsum nosse difficilissimum.</i>	108
<i>Seipsum nosse summa sapientia.</i>	108
<i>Simulachra nostra ad inferos permeant.</i>	(114
<i>Socrates cur specula de formâ consulere suaserit.</i>	75
<i>Sol terra major: ejus ratio.</i>	54.55
<i>Sol & Luna imperium in nos exercent.</i>	(25
<i>Solis globus cur magnus.</i>	22
<i>Sole velocior Umbra.</i>	19.20
<i>Solis itinera ostendit Umbra.</i>	57
<i>Solis altitudinem docuit Umbra.</i>	57
<i>Soles gemini quare conspiciantur.</i>	82
<i>Sol quo habitu Persis cultus.</i>	41
<i>Somnio Umbra similis homo.</i>	108
<i>Somno opus.</i>	102
<i>Somnus dolore liberat.</i>	101
<i>Spelunca sacra, ejus ratio.</i>	45
<i>Spectra Umbra adminiculo prodeunt.</i>	43
	CNR

cur de die non conspiciantur.	43
Species umbrarum diverse.	54
Speculorum varia genera. 80. 81. varia miracula.	ibid.
Specula, verus illorum usus. 74. 75. quid doceant.	79
Specula cur de forma consulere suase- rit Socrates.	75
Stagna sacra, ejus ratio.	42
Stellarum indicio Posidonius ambitum terra deprehendit.	62
Stesichorus & Pindarus in defectibus stellarum scelera, aut mortem aliquam siderum veriti?	34
Stoici Deum omnibus immixtum sta- nuunt. 21. quomodo in speculis figuras conspici existiment.	79
Stoicis & Epicureis constans opinio omnia incendio peritura.	115
Substantia Umbra.	11
Subtilitates eccentricorum docuit Um- bra.	57
Sybarita ardorem solis umbraculis ar- cebant.	106
Syene & Alexandria eidem meridianis subjecta.	60. 61

T

Tempore antiquior Umbra.	15
Temporum mensura ex cursu stellarum. 14	
Tempora	

<i>Tempora quomodo aestimanda.</i>	93
<i>Tempori precium ponere monuit Vm-</i> <i>bra.</i>	93
<i>Tempora horis distinguere docuit Vm-</i> <i>bra.</i>	94
<i>Tenebrarum & lucis vicissitudinem</i> <i>quare oportuit.</i>	100
<i>Terrâ Sol major: ejus ratio.</i>	54
<i>Terra Lunâ major. 55. ejus sciti ratio. ib</i>	
<i>Terra forma varia Physicis.</i>	60
<i>Terre diameter quomodo sese ad dia-</i> <i>metrum luna habeat.</i>	55
<i>Terra ambitum stellarum indicio depre-</i> <i>hendit Posidonius.</i>	62
<i>Terra sphaerica: ejus ratio? in medio sus-</i> <i>pensa. 60. Puncti instar. decreti varia</i> <i>rationes: ad solis globum centri ratio-</i> <i>nem habet.</i>	66
<i>Terram puncti instar obtinere docuit</i> <i>Vmbra.</i>	ib.
<i>Thales metiendo umbram mensuram</i> <i>pyramidum deprehendit.</i>	93
<i>Thaletis opinione mens omnium velocis-</i> <i>simum.</i>	19. 20
<i>Timor religionem peperit.</i>	32
<i>Topographia elegans.</i>	2. 3
<i>Tres nmrarum species.</i>	54
<i>Tributo alligarunt aërem. Romani</i> <i>(105</i> <i>Varii</i>	

<i>Varii modi colligendi magnitudinem globi terrestri.</i>	62
<i>Velocissimum omnium Thaletis opinione mens.</i>	19
<i>Venus citra 50 gradum Solem comita- tur.</i>	23
<i>Veneris furta iuvat Umbra.</i>	103
<i>Vesuvii incendia vitat Umbra.</i>	31
<i>Vicissitudinem lucis & tenebrarum quare oportuit.</i>	100
<i>Virgilius explicatus.</i>	6.43
<i>Vitellianis adversus Flavianos victori- am eripuit Umbra.</i>	50
<i>Votum adsignare.</i>	40
<i>Umbra definitio. 10. substantia.</i>	11
<i>Umbra recta. Umbra versa.</i>	11
<i>Umbra nobilitas. 12. elegantia color. 18. ingenium & solertia. 53. & seq. audacia. 48. potentia. 50. & seq.</i>	
<i>Umbra antiquior mundo.</i>	14
<i>Umbra hospitium, universum.</i>	15
<i>Umbra simul atque nata perfecta.</i>	17
<i>Umbra amavit Narcissus.</i>	18
<i>Umbra proprietates variae non senescit : firma illi valetudo.</i>	19
<i>Umbra agilitas. 19. velocitas.</i>	ib.
<i>Umbra</i>	

Vmbra Sole velocior. 20. per univer-
sum sparsa: ad Mercurii globum tran-
scendit. 21. Luna insidiatur. 23. ho-
minum, gentium, Rerum pub. fata mo-
deratur. 25. 28

Vmbra potentia. 28. in mundo inferiore.
28. propria ejus sedes infernus. 29

Vmbra regina tenebrarum: noctis. 30.
comes noctis apud Poetas. 31. religio-
nem homines docuit. 31. & seq.

Vmbra terra, nox. 31

Vmbra cultus antiquissimus. 38

Vmbra occisorum persequuntur homici-
das. 42

Vmbra lucos, speluncas, stagna reddit
sacra. 40. & seq. nocturna sacra ju-
vat. 42. spectra ab illâ habitum su-
mant. 42. 43

Vmbra nihil praeclusum. 45

Vmbra omnia peruestigat. 45. arcano-
rum conscia, individua nobis adhas-
ret. 46. peccantes retinet. 46. agilitate
suâ pericula vitat. 47. Solem terrâ
majorem. 55. terram lunâ majorem
docuit. 55. dierum, noctium, horarum
mensuram. 56. Solis itinera ostendit.
56. Solis altitudinem, eccentricorum
subtilitates docuit. 57 animos mortali-
um

- lium subduxit in cælum. 57.58
 Vmbra Dii incicti mortales accede-
 bant. 49
 Vmbra Romano victoriam peperit, item
 Flavianis adversus Vitellianos, &
 Mario adversus Iugurtham. 50. omni
 periculo excepta. Vesuvii incendia
 vitat. 51
 Vmbra Maria non absorbent. ib.
 Vmbrarum diversa species. 54
 Vmbra κλυδποεidis, κλαδοεidis, κανοεidis.
 (54
 Vmbrarum spatiis parallelas discernit
 Ptolemaeus. 57
 Vmbra terram puncti instar obtinere.
 66. terram rotundam, & in medio
 suspensam. 60. mensuram nostri docuit.
 69. incolas orbis distinxit. 69.70
 Vmbra inventum κτονην. 72. pictura.
 (88
 Vmbra mensuram pyramidum. 92. horis
 tempora distinguere docuit. 93. ponere
 pretium tempori monuit. 93. noctis &
 diei vices temperat. 100
 Vmbra obstetrice Hesiodi Poëma nas-
 tam. 102
 Vmbra Veneris furta. 103. festivitates
 publicas juvat. ib.
 Vmbra somnio similis homo. 108
 Vmbra

Vmbra humanam imbecillitatem exprimit. 113

Vmbra initium & finis rerum. 117

Vmbra in picturis: earum rationem primus invenit Zeuxis. 89

Vmbrarum decor in pictura. 88

Vmbra, scena. 103

X

Xerxes accedentem Vmbra submovere non potuit. 51. ad platanum divertit. (115)

Z

Zeuxis Parrasium pictura decepit. 88.

Vmbrarum rationem primus invenit.

89. tantâ veritate uvas expressit ut aves advolarent. 88

Zona torrida subjecti nullas jactant umbras. 70

FINIS.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.
46.
47.
48.
49.
50.
51.
52.
53.
54.
55.
56.
57.
58.
59.
60.
61.
62.
63.
64.
65.
66.
67.
68.
69.
70.
71.
72.
73.
74.
75.
76.
77.
78.
79.
80.
81.
82.
83.
84.
85.
86.
87.
88.
89.
90.
91.
92.
93.
94.
95.
96.
97.
98.
99.
100.

1. The first of these is the
2. second is the
3. third is the
4. fourth is the
5. fifth is the
6. sixth is the
7. seventh is the
8. eighth is the
9. ninth is the
10. tenth is the

22

23

24

25

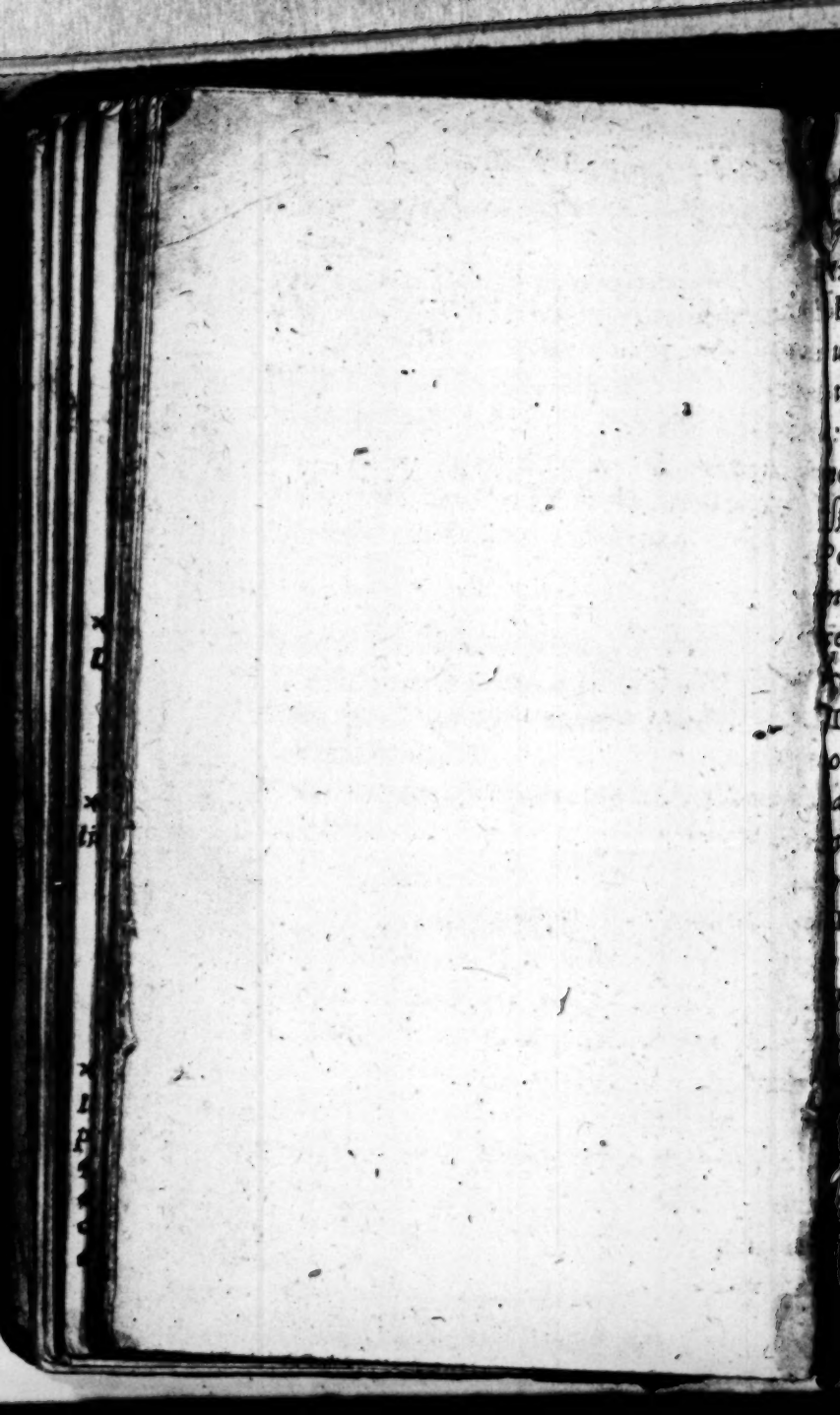
26

27

28

29

30

ta, poenarum omnium expectatione torquetur.
 Mi sane hoc uerè uidear dicturus, nullum in Phi-
 borum libris, nullum in historijs uirtutis ex-
 um esse, cuius non effigies ac simulacrum in Ci-
 uis extet scriptis. ex quo illud sequitur, Cicero
 ctionem non solum ad eloquentiam parandam,
 mores etiam instituendos in primis utilem, & penè
 ssariam esse.

*Cicero
laus*

Possū hic quoq; multis ostendere, quam admira- Prudent
 in illis prudentiam propensa naturæ benignitas
 cesserit, quæ ut propria naturæ humanæ est, sic
 ipue in ueri cognitione consistit: in qua autore
 T. Cicerone, omnis cogitatio motusq; animi, aut
 on silijs capiendis de rebus honestis & pertinentis
 ad bene beateq; uiuendum, aut studijs cognitionis
 tiæq; uersatur. Sed mihi satis erit ad excitandam
 aduersionem rem paucis notasse.

Incumbendum uero aliquanto magis in hanc cu- Quibus
 & cogitationē, ut obseruemus, quibus potissimū tutibus
 bus excellentissimi uiri, in patria inuidiæ ac insidi- iores se
 m plenissima, non solū grauem nominis ac fortunæ ternam
 cessionem periculūque declinauerint, sed ciui- laudē,
 sibi animos memoria officij deuinxerint sempiternūq; b
 Coniectura aut augurari licet has fuisse artes, quæ uolentia
 sis autorum lectionibus anim. duertūtur, & à Ci- ciliauer
 ne quoq; libro Officiorū secūdo enumerātur, sin-
 ris quædam uitæ morūq; modestia, pietatis in

parentes, & in suos beneuolentia, puerilis instans
inter viros ab omni honestate ac laude felicissimae
excellentes & admirabiles uirtutes, animus ex
& magnus egregias, laudabiles, praestantes res
ens, humilia & sordida omnia spernens, opinio in
aequitatis & liberalitatis, qua populi animus pro
pue ad gratiam, fauorem, suffragationemq; pellic
beneficia in ciues, uoluntas & eiusmodi pleraq;
que diligens lector deuoto animo obseruans, tu
mente ac uoluntate in hanc cogitationem con
ut sibi omnia haec excellentium uirtutum orna
in exemplum proponat.

Prudens praeterea, ne liber nimium excresecat
tus illis pudor, quanta animi confusi modestia, qu
ta uerecundia initio dicendi fuerit. Vt quoniam
iudiciorum euentus, inopinatus consiliorum ex
ulgi opinio, iudicantium incertae sententiae, mag
dicendi iniicerent sollicitudinem ac perturbationem
non committerent, ut audaci ac temeraria fiducia
sua sibi probasse uiderentur. Hinc illa orandi
dessa principia, ὡς γε λάτρετε, ut in oratione pro
Cluentio. Semper equidem magno cum metu in
dicere: quotiescunq; dico, toties mihi uideor. in in
uenire non ingenij solum, sed etiam uirtutis atq; op
ut aut id profiteri uidear quod non possum impl
quod est impudentic: aut id non efficere, quod possum
quod est perfidiae aut negligentiae, tum uero ita

in summo
cristos,
exclus
res anis
o in die
s pui
ellidit,
rag, u,
, to se
on a,
nana

scat, a
ia, qu
iam di
a ex
magis
ution
cia e
rand
e pr
im
n in
s op
impl
possi
ita s